

MAART, 31 DAGEN.

Dag der		MAANSVERANDERINGEN. 5, Eerste Kwartier, 7,3 v.m. 12, Volle Maan, 6,19 v.m. 18, Laatste Kwartier, 9,39 n.m. 26, Volle Maan, 8,9 n.m.	Zons	
Week.	Maand.		opg. ond.	
			Spoorweg-tijd.	
Z	1	Hoeksteenlegging van het Hervormde Kerkgebouw te Ermelo, 1910. <		

Stevels gemaakt door Zuid-Afrikaanders (alleen blanken)
van Zuid-Afrikaans Leder, kunnen verkregen worden van de
PAN-AFRIC SHOE Co. — Schrijf om Prijslijst.

APRIL, 30 DAGEN.

Dag der		MAANSVERANDERINGEN. 3, Eerste Kwartier, 9,42 n.m. 10, Volle Maan, 3,28 n.m. 17, Laatste Kwartier, 9,52 v.m. 25, Nieuwe Maan, 1,22 n.m.	Zons	
Week.	Maand.		opg. ond.	
			Spoorweg-tijd.	
W	1	Inwijding van het Hervormde Kerkgebouw te Bronkhorstspuit, 1913.	u.m.	u.m.
D	2		6 16	6 6
V	3		6 17	6 5
Z	4		6 17	6 4
Z	5		6 18	6 3
M	6		6 18	6 2
D	7		6 19	6 1
W	8		6 19	6 0
D	9		6 20	5 59
V	10		6 20	5 58
Z	11		6 21	5 57
Z	12		6 21	5 56
M	13	Ds. van Warmelo als Hervormde predikant ingezegend. Potchefstroom, 1364.	6 22	5 55
D	14		6 22	5 54
W	15		6 22	5 53
D	16		6 23	5 52
V	17		6 23	5 51
Z	18		6 24	5 50
Z	19		6 24	5 49
M	20		6 25	5 48
D	21		6 25	5 47
W	22		6 26	5 46
D	23	Kerkeraad van de Herv. Gem. Witfontein besluit niet te verenigen, 1886.	6 26	5 45
V	24		6 27	5 44
Z	25		6 27	5 43
Z	26		6 28	5 42
M	27		6 28	5 42
D	28		6 29	5 41
W	29		6 29	5 40
D	30		6 30	5 40
		Protest van de Hervormers te Spiers, 1592.—Vandaar "Protestanten."	6 30	5 39

PAN-AFRIC SHOE CO.,
stuurt goederen naar uwe Statie. Kontant bij Aflevering.
Schrijf om Katalogus, Postbus 78, Johannesburg.

SCHRIJFT IEMAND een Beter Boek; levert iemand een Betere Preek; of Verkoopt iemand Beter Gereedschap dan zijn naaste, al zou hij ook in het Boschveld wonen, vindt men toch een Stof-Getrapte Pad naar zijn deur.

Nu ja! Wij zijn hier in Pretoria en gemakkelijk te bereiken, een Stof-Getrapte Pad leidt naar Onze Deur, omdat wij er op gesteld zijn **ONOVERTREFFELIKE BOERDERIJ GEREEDSCHAPPEN**

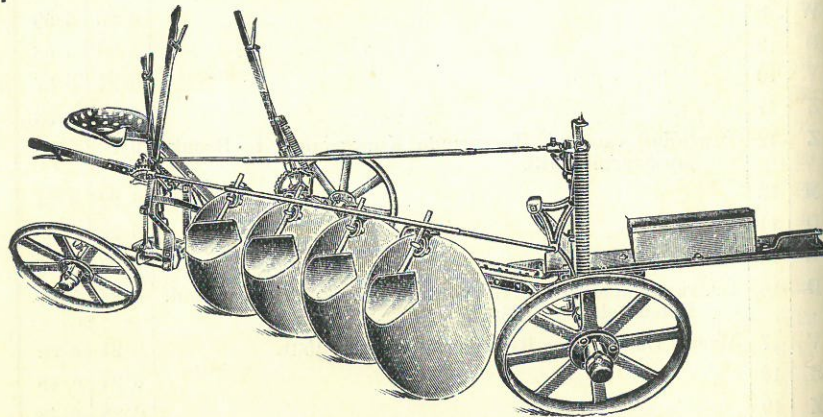
te verkopen.

Hieronder illustreeren wij een paar van de Duizende soorten die wij voorhanden houden.
Leest onderstaande getuigschrift omtrent onze

SUNSHINE DORMMACHIEN,

en geeft ons nu eene bestelling voor aflevering kort voor uw oogst van aanstaande jaar.

De SCHOTEL PLOEG is verkrijgbaar in 24 dm., 36 dm. en 48 dm. snee, en heeft prachtige ploegruimte, en ploegt eenige grond, waar Graan gezaaid wordt.

WelEdele Heren John Jack, Bpkt.

P.K. Bus 388, Pretoria.

WelEdele Heren,—

De **ZONNESCHIJN OOGSTMACHINE**, die wij van U gekregen hebben om te proberen, met de voorwaarden, het te kopen als het goed werkt.

De Machine werkt buiten verwachting goed, het spijt ons dat wij het niet tien jaar eerder gekregen hebben. Twaalf ossen trekken het gemakkelijk en dorscht koren, haver en garst prachtig schoon. Alle boeren die de eerste dag kwamen kijken, hoe de machine werkt, waren zo tevreden, dat ze alle werk met de sikkels gestaakt hebben, en ons vragen, om het met de Oogster te komen doen, het welk ons toen verplicht nog een machine te kopen.

De machine morst minder dan enig ander manier van oogsten, en zal ons helpen om met andere korens, groeiende landen te kompeten.

Aangezien wij vijf jaar met een Dorsch-Machine gewerkt hebben, zijn wij overtuigd, dat de Nieuwe-Oogster, de Dorsch-Machine helemaal tot niet zal doen.

Met achting de uwe,

(get.) P. J. JOUBERT en C. G. DU TOIT.

Scheerpoort 260, Pretoria Dist., 11 Nov. 1912.

JOHN JACK, Bpkt., Bus 388, PRETORIA.

Wij zijn Specialiteit in Dames Blouses

en hebben steeds groote voorraad in de laatste Modellen en in alle Maten.

De laatste en beste Modellen in Dames Japonnen gemaakt van Nieuwe Stoffen.

Ons

MOTTO

is

"De BESTE

STOFFEN

tegen

de

laagst

mogelijke

PRIJZEN."

Groote

voorraad

SCHOENEN

en

LAARZEN

voor

Dames en

Kinderen.

Wij houden

een

doorlopende

TENTOON-

STELLING

van **DAMES**

HOEDEN,

ONDER-

KLEEDING,

MANTELS,

DAMES

LINNEN,

KRAGEN

en **LINJ.**

LINNEN

voor de

LUIJER-

MAND

JOHN JACK, Beperkt,

Postbus 388.

Kerkstraat Oost.

PRETORIA.

MEI, 31 DAGEN.

Dag der		MAANSVERANDERINGEN. 3, Eerste Kwartier, 8,29 v.m. 9, Volle Maan, 11,31 n.m. 17, Laatste Kwartier, 0,12 v.m. 25, Nieuwe Maan, 4,35 v.m.	Zons	
Week.	Maand.		opg. ond.	
			Spoorweg tijd.	
V	1		u.m.	u.m.
Z	2		6 30	5 38
	3		6 30	5 38
M	4		6 31	5 37
D	5		6 32	5 36
W	6		6 32	5 35
D	7	Ds. J. J. Kuhn te Krugersdorp bevestigd.	6 33	5 34
V	8		6 33	5 34
Z	9		6 34	5 33
Z	10		6 34	5 33
M	11		6 35	5 32
D	12		6 36	5 31
W	13		6 36	5 31
D	14		6 36	5 30
V	15	"De Hervormer" uitgekomen, 1909.	6 37	5 30
Z	16		6 38	5 29
Z	17		6 38	5 29
M	18		6 38	5 29
D	19		6 39	5 28
W	20	Vertrek van Ds. van Warmelo naar Holland, 1873.	6 40	5 28
D	21	Erasmus Smit, Leeraar bij de Voortrekkers, 1837.	6 41	5 27
V	22		6 41	5 27
Z	23		6 41	5 27
Z	24		6 42	5 26
M	25		6 42	5 26
D	26		6 43	5 25
W	27	Calvijn overleden, 1564.	6 43	5 25
D	28		6 43	5 25
V	29	Sluiting van de Dortse Synode, 1619.	6 44	5 24
Z	30		6 44	5 24
Z	31		6 45	5 24
			6 45	5 24

PAN-AFRIC SHOE CO.,
2 Gouden en 16 Zilveren Medaljes
op de Grootste Tentoonstellingen in Zuid-Afrika toegekend.

JUNIE, 30 DAGEN.

Dag der		MAANSVERANDERINGEN. 1, Eerste Kwartier, 4,3 v.m. 8, Volle Maan, 7,18 v.m. 15, Laatste Kwartier, 4,20 n.m. 23, Nieuwe Maan, 5,33 n.m. 30, Eerste Kwartier, 9,25 n.m.	Zons	
Week.	Maand.		ong. ond.	
			Spoorweg-tijd.	
M	1		u.m. 6 46	u.m. 5 23
D	2		6 46	5 23
W	3	Ouderling G. J. Engelbrecht, L.T.V., (Standerton), aan kogelwonden overleden, 1901.	6 47	5 23
D	4	Ds. J. van Belkum bevestigd te Rustenburg, 1891.	6 47	5 23
V	5	Uitspraak van het Hooggerechtshof inzake het Kerkgebouw te Trichardsfontein, 1893.	6 48	5 23
Z	6		6 48	5 23
Z	7		6 49	5 23
M	8		6 49	5 23
D	9		6 50	5 23
W	10		6 50	5 23
D	11	Ds. G. W. Smits komt te Kaapstad aan, 1863.	6 50	5 23
V	12		6 51	5 23
Z	13	Kerk te Ermelo ingewijd, 1910.	6 51	5 23
Z	14		6 51	5 23
M	15	Verlating van Schoemansdal, 1867.	6 52	5 23
D	16		6 52	5 23
W	17		6 52	5 24
D	18		6 53	5 24
V	19		6 53	5 24
Z	20		6 53	5 24
Z	21		6 54	5 24
M	22		6 54	5 24
D	23		6 54	5 24
W	24		6 54	5 24
D	25		6 55	5 25
V	26		6 55	5 25
Z	27		6 55	5 25
Z	28		6 55	5 25
M	29		6 55	5 26
D	30		6 55	5 26

PAN-AFRIC SHOE CO.,
voor de beste Schoenen en Laarzen.

JULIE, 30 DAGEN,

Dag der		MAANSVERANDERINGEN.	Zons	
Week.	Maand.		opg. ond.	Spoorweg-tijd.
		7, Volle Maan, 4,0 n.m. 15, Laatste Kwartier, 9,32 v.m. 23, Nieuwe Maan, 4,38 v.m. 30, Eerste Kwartier, 1,51 v.m.		
W	1		u.m. 6 55	u.m. 5 26
D	2		6 55	5 27
V	3		6 55	5 27
Z	4		6 55	5 27
Z	5		6 55	5 28
M	6		6 55	5 28
D	7	Johannes Huss verbrand, 1415.	6 55	5 29
W	8		6 54	5 29
D	9		6 54	5 30
V	11	Calvijn geboren, 1509.	6 54	5 30
Z	10		6 54	5 31
Z	12		6 54	5 31
M	13		6 54	5 31
D	14		6 53	5 32
W	15		6 53	5 32
D	16		6 53	5 33
V	17		6 52	5 33
Z	18	Ds. van Warmelo te Heidelberg bevestigd, 1868.	6 52	5 34
Z	19		6 52	5 34
M	20		6 51	5 34
D	21		6 51	5 35
W	22	Ds. van Warmelo te Schoemansdal bevestigd, 1864.	6 51	5 35
D	23	Dood van Gen. A. W. Pretorius, 1853.	6 50	5 36
V	24		6 50	5 37
Z	25	Afscheid van Prof. Dr. P. J. Muller van de gemeente Pretoria, 1910.	6 50	5 37
Z	26		6 49	5 38
M	27		6 49	5 38
D	28		6 49	5 39
W	29		6 48	5 39
D	30		6 48	5 39
V	31		6 47	5 40

Indien U Stevels wil hebben die goed zullen dragen, er goed zullen uitzien en net passen, schrijf aan de
PAN-AFRIC SHOE CO. om Prijslijst.

AUGUSTUS, 31 DAGEN.

Dag der		MAANSVERANDERINGEN.	Zons	
Week.	Maand.		opg. ond.	Spoorweg-tijd.
		6, Volle Maan, 2,41 v.m. 14, Laatste Kwartier, 2,56 v.m. 21, Nieuwe Maan, 2,27 n.m. 28, Eerste Kwartier, 6,53 v.m.		
Z	1		u.m. 6 47	u.m. 5 40
Z	2		6 46	5 41
M	3	Ds. J. van Belkum bevestigd te Heidelberg, 1903.	6 45	5 42
D	4		6 45	5 42
W	5	Hoeksteenlegging van de Hervormde kerk te Witpoort, 1878.	6 44	5 43
D	6		6 44	5 43
V	7		6 43	5 43
Z	8		6 42	5 44
Z	9		6 41	5 44
M	10		6 40	5 45
D	11		6 39	5 45
W	12		6 38	5 46
D	13		6 38	5 46
V	14		6 37	5 46
Z	15	Vertrek van Ds. van Warmelo uit Holland naar Z. Afrika, 1862.	6 37	5 47
Z	16		6 36	5 47
M	17		6 35	5 48
D	18		6 34	5 48
W	19		6 33	5 49
D	20		6 32	5 49
V	21		6 31	5 50
Z	22		6 30	5 50
Z	23		6 29	5 50
M	24	Bloedbad van St. Bartolomeus, 1572.	6 29	5 51
D	25		6 28	5 51
W	26		6 27	5 52
D	27		6 26	5 52
V	28		6 25	5 53
Z	29		6 24	5 53
Z	30		6 23	5 54
M	31		6 22	5 54

Zit op de stoep en koop uw Stevels. U kan dit doen door te schrijven aan de PAN-AFRIC, en een Prijslijst te vragen.
 Postbus 78, Johannesburg.

SEPTEMBER, 30 DAGEN.

Dag der		MAANSVERANDERINGEN.	Zons	
Week.	Maand.		opg. ond.	
		4, Volle Maan, 4,1 n.m. 12, Laatste Kwartier, 7,48 n.m. 19, Nieuwe Maan, 11,33 n.m. 26, Eerste Kwartier, 6,53 v.m.	Spoorweg-tijd.	
D	1	Prof. Hofmeyr overleden, 1909.	u.m. 6 21	u.m. 5 55
W	2		6 20	5 55
D	3		6 19	5 55
V	4		6 18	5 56
Z	5		6 16	5 56
Z	6		6 15	5 56
M	7		6 14	5 57
D	8	Ds. van Warmelo geboren, 1835.	6 13	5 57
W	9		6 12	5 57
D	10		6 11	5 58
V	11		6 10	5 58
Z	12		6 9	5 59
Z	13		6 8	5 59
M	14		6 7	5 59
D	15	Prof. J. Lion Cachet overleden, 1912.	6 6	6 0
W	16		6 5	6 0
D	17		6 4	6 0
V	18		6 2	6 1
Z	19		6 1	6 1
Z	20		6 0	6 2
M	21		5 59	6 2
D	22	Kerk te Witpoort ingewijd, 1912.	5 58	6 3
W	23		5 57	6 3
D	24		5 56	6 3
V	25		5 55	6 4
Z	26		5 54	6 4
Z	27		5 53	6 5
M	28		5 51	6 5
D	29	Ds. M. J. Goddefroy te Witfontein bevestigd, 1887.	5 50	6 5
W	30		5 49	6 5

Stevels gemaakt door Zuid-Afrikaanders (alleen blanken)
van Zuid-Afrikaans Leder, kunnen verkregen worden van de
PAN-AFRIC SHOE Co. — Schrijf om Prijslijst.

OKTOBER, 31 DAGEN.

Dag der		MAANSVERANDERINGEN.	Zons	
Week.	Maand.		opg. ond.	
		4, Volle Maan, 4,1 n.m. 12, Laatste Kwartier, 11,33 v.m. 19, Nieuwe Maan, 6,34 v.m. 26, Eerste Kwartier, 0,44 v.m.	Spoorweg-tijd.	
D	1	Ouderling D. P. J. van Schalkwijk van Standerton overleden, 1911.	u.m. 5 48	u.m. 6 6
V	2		5 47	6 7
Z	3		5 46	6 7
Z	4		5 45	6 8
M	5		5 44	6 8
D	6		5 43	6 9
W	7		5 42	6 9
D	8	Ds. Dirk van der Hoff te Potchefstroom overleden, 1881.	5 41	6 10
V	9		5 40	6 10
Z	10		5 32	6 10
Z	11		5 37	6 11
M	12		5 36	6 11
D	13		5 35	6 12
W	14		5 34	6 13
D	15	De Hervormer Ulrich Zwingli gesneuveld, 1531.	5 33	6 13
V	16		5 33	6 14
Z	17		5 32	6 14
Z	18		5 31	6 15
M	19		5 31	6 15
D	20		5 30	6 16
W	21		5 29	6 16
D	22	Edikt van Nantes herroepen, 1685.	5 27	6 17
V	23		5 26	6 18
Z	24		5 25	6 18
Z	25		5 24	6 19
M	26		5 23	6 20
D	27		5 23	6 20
W	28		5 22	6 21
D	29	Ds. J. J. Prinsloo te Trichardsfontein ingezegend, 1909.	5 21	6 21
V	30		5 21	6 22
Z	31		5 20	6 22

PAN-AFRIC SHOE CO.,
stuurt goederen naar uwe Statie. Kontant bij Aflevering.
Schrijf om Katalogus, Postbus 78, Johannesburg.

NOVEMBER, 30 DAGEN.

NOVEMBER, 1869

Dag der		MAANSVERANDERINGEN.	Zons	
Week.	Maand.		opg. ond.	
			Spoorweg-tijd.	
		3, Volle Maan, 1,49 v m. 11, Laatste Kwartier, 1,37 v.m. 17, Nieuwe Maan, 6,2 n.m. 24, Eerste Kwartier, 3,39 n.m.		
Z	1	Theologiese School te Stellenbosch geopend, 1859.	u.m. 5 19	u.m. 6 23
M	2	Nederduits Hervormde Algemene Vergadering te Kaapstad geopend, 1824.	5 18	6 23
D	3		5 17	6 24
W	4		5 16	6 25
D	5	Naam van de Ned. Hervormde kerk in de Kaap Kolonie, veranderd in Ned. Geref., 1842.	5 16	6 25
V	6		5 15	6 26
Z	7		5 15	6 27
Z	8		5 14	6 28
M	9		5 14	6 28
D	10	Martin Luther geboren, 1483.	5 13	6 29
W	11		5 12	6 30
D	12		5 12	6 30
V	13	De Dortse Synode geopend, 1618.	5 12	6 31
Z	14		5 11	6 32
Z	15		5 11	6 33
M	16		5 11	6 34
D	17		5 10	6 35
W	18		5 10	6 35
D	19		5 10	6 36
V	20		5 9	6 37
Z	21		5 9	6 37
Z	22		5 8	6 38
M	23		5 8	6 38
D	24		5 8	6 39
W	25		5 8	6 40
D	26		5 8	6 41
V	27		5 8	6 42
Z	28		5 8	6 42
Z	29	Opening der Geref. Theologiese School te Burgersdorp, 1869.	5 8	6 43
M	30		5 7	6 44

PAN-AFRIC SHOE CO.,
2 Gouden en 16 Zilveren Medaljes
op de Grootste Tentoonstellingen in Zuid-Afrika toegekend.

DECEMBER, 31 DAGEN.

Dag der		MAANSVERANDERINGEN. 2, Volle Maan, 8,21 n.m. 10, Laatste Kwartier, 1,32 n.m. 17, Nieuwe Maan, 4,35 v.m. 24, Eerste Kwartier, 10,25 v.m.	Zons		
Week.	Maand		opg. ond.		
			Spoorweg- tijd.		
D	1	Ned. Geref. kerk in de Z. A. R. georganiseerd, 1866.	u.m. 5 7	u.m. 6 45	
W	2		5 7	6 45	
D	3		5 7	6 46	
V	4		5 7	6 46	
Z	5	Voortrekkersgelofte, later Dingaansdag, 1838.	5 8	6 47	
Z	6		5 8	6 47	
M	7		5 8	6 48	
D	8		5 8	6 49	
W	9		5 8	6 50	
D	10		5 9	6 51	
V	11		5 9	6 52	
Z	12		5 9	6 53	
Z	13		5 9	6 53	
M	14		5 10	6 54	
D	15		5 10	6 54	
W	16		Dingaansdag,.1838.	5 10	6 55
D	17			5 11	6 55
V	18			5 11	6 56
Z	19			5 11	6 56
Z	20			5 12	6 57
M	21	5 12		6 58	
D	22	5 12		6 59	
W	23	5 13		6 59	
D	24	5 13		6 59	
V	25	Kerstdag.		5 13	7 0
Z	26		5 14	7 0	
Z	27		5 14	7 1	
M	28		Prof. D. Postma overleden te Burgersdorp, 1890.	5 15	7 1
D	29			5 16	7 2
W	30			5 17	7 2
D	31			5 18	7 3

PAN-AFRIC SHOE CO.,
voor de beste Schoenen en Laarzen.

POST TARIEF.

BRIEVEN, NIEUWSBLADEN, DRUKWERK, ENZ.

NAAR	BRIEVEN.	POSTKAARTEN.	NIEUWSBLADEN.	DRUKWERK.
Transvaal, Kaap Kolonie, O.V.S., Rhodesia, Bechuanaland en Mozambique	1d. per ½ ons.	½d. per stuk.	½d. per 4 ons.	½d. per 2 ons.
Overzee (Britische Kolonies en Bezittingen) ook Australië	1d. "	1d. "	½d. per 2 ons.	½d. "
Vreemde Overzeesche Landen	2½d. "	1d. "	½d. "	½d. "

Pakketten Post naar Transvaal, K.K., O.V.S., en Natal (Z. A. Unie) 2d. voor elke 4 onzen of gedeelte daarvan.

" " Prov. Mozambique, 4d. voor 8 ons en 2d. voor elke 4 ons meer of part van 4 ons
 " " Rhodesia 1/6 per lb. of gedeelte van een lb.
 " " Britische Landen overzee 9d. per lb. of gedeelte van een lb.
 " " andere Overzeesche Landen verschillende tarieven. Informatie op Postkantoren verkrijgbaar
 " " Bechuanaland Protectorate 1/- per lb.

Registrasie.—Brieven, enz. kunnen geregistreerd worden ad 4d. extra.

De volgende Postzegels zijn bij den Postdienst in gebruik: ½d., 1d., 2d., 2½d., 3d., 4d., 6d., 1/-, 2/1, 2/6, 5/-, 10/-, 20/-.

Briefomslagen voor aangeteekende stukken (Registraties), voorzien van een zegelafdruk van 4d. voor het aan tekeningsrecht, zijn verkrijgbaar tegen de navolgende prijzen:

Afmetingen.	Per dozijn.	Per stuk.
4½" x 3¼" en 3¼" x 6"	4/3	4½d.
4" x 9"	4/3	4½d.
6" x 11½"	4/3	4½d.

Gezegelde omslagen voor de verzending van nieuwsbladen en boekposten verkrijgbaar tegen navolgende prijzen:

Met ½d. postzegel: 6d. per doz. ½d. per stuk.

Met 1d. postzegel: 1/- per doz. 1d. per stuk.

Ongefrankeerde en onvoldoend gefrankeerde brieven, enz., worden belast met een port ten bedrage van tweemaal de ontbrekende som.

Voor verandering van bestemming van brieven, enz., behalve pakketten (readresseering) wordt geen afzonderlijk port geëischt.

Brieven bevattende munten, goud, juwelierswaren, en m 't algemeen kostbaarheden moeten aangeteekend worden.

PRIVATE POSTZAKKEN.

Personen langs eenen postweg wonende, kunnen gebruik maken van een privaten postzak, waarin hun brieven, enz., van 't naaste postkantoor met de postkar worden verzonden tegen huur van £1 per jaar, postzak moet door persoon die verlangt er van gebruik et maken, zelf verschaft worden; 't kan van den postdienst gekocht worden tegen betaling.

POSTWISSELS.

kunnen worden verkregen en uitbetaald. Het bedrag van een Postwissel mag niet hoger zijn dan £40 en geen onverdeelen van 1d. mogen daarin voorkomen.

COMMISSIE.

Voor het verleen van Postwissels wordt een commissie gevorderd berekend tegen 6d. voor elke £4 in de Z. A. Unie. Een 9d. voor elke £4 in de andere Kol. in Zuid Afrika. Een 1/- voor elke £4 in de Overzeesche Landen.

Postwissels kunnen per telegraaf worden verzonden in Zuid Afrika (Unie) tegen 1/- extra voor elke £40.

Zuid Rhodesia 2/- voor £10.

Noord West Rhodesia 3/- voor £10.

Noord Rhodesia 5/- voor £10.

Portugees O. Afrika 6/6 voor £40.

Beira en Macquece 3/- voor £40.

Beira Spoorw. Station 3/- voor £40.

POSTORDERS

6d.	1d.	11/-	3d.
1/-	1d.	11/6	3d.
1/6	1d.	12/-	3d.
2/-	1d.	12/6	3d.
2/6	1d.	13/-	3d.
3/-	1d.	13/6	3d.
3/6	1d.	14/-	3d.
4/-	1d.	14/6	3d.
4/6	1d.	15/-	3d.
5/-	1d.	15/6	3d.
5/6	2d.	16/-	3d.
6/-	2d.	16/6	3d.
6/6	2d.	17/-	3d.
7/-	2d.	17/6	3d.
7/6	2d.	18/-	3d.
8/-	2d.	18/6	3d.
8/6	2d.	19/-	3d.
9/-	2d.	19/6	3d.
9/6	2d.	20/-	3d.
10/-	2d.	20/6	3d.
10/6	2d.	21/-	3d.

Zelfde bedragen voor Britse Landen Overzee verkrijgbaar.

INVULLING.

De invulling van den naam van den ontvanger en van 't kantoor van uitbetaling kunnen geschieden door den kooper zelf. Op verzoek kan 't ook door den postmeester geschieden.

Postorders zijn slechts voor drie maanden geldig, ra dien tijd kan betaling plaats hebben tegen betaling van een nieuwe commissie voor iedere volgende 3 maanden of gedeelte er van.

AANTEKENING VAN NUMMER.

Veiligheidshalve wordt het publiek aangeraden een aantekening te houden van de nummers van orders.

Telefoonverbinding met bijna alle dorpen in Transvaal.

Private Bussen (klein) 25/- per jaar.

Private Bussen (groot) 35/- per jaar.

Tweede jaar 20/- en 30/- per jaar.

Nederduitsch Hervormde Kerk in Zuid-Afrika.

De *Algemene Vergadering der Nederduitsch Hervormde Kerk* komt gewoonlijk alle drie jaren bijeen (Art. 11 der Wetten) en bestaat uit alle dienstdoende Predikanten, de helft der ouderlingen en twee diakenen, door elke gemeente af te vaardigen (Art. 8.) Zij vergaderde de laatste maal in 1912 te Pretoria.

De *Commissie der Algemeene Kerkvergadering* bestaat uit de volgende leden:

Ds. C. W. du Toit, Voorzitter, sec. Ds. L. E. Brandt, Ds. Jac. van Belkum, Scriba, sec. Ds. H. C. M. Fourie, Ds. M. J. Goddefroy, sec. Ds. P. W. Ennis, Br. A. D. W. Wolmarans, sec. Br. D. J. Bodensteyn, Br. F. W. Ernst, sec. Br. P. Pienaar, Br. H. C. van der Merwe, sec. Br. W. J. Basson, Br. N. M. Prinsloo, sec. Br. J. H. N. Visage.

De *Financiële Commissie* voor de Algemeene Kerkelijke Fondsen, t.w. het Weduwfonds, het Algemeene Fonds en het Studie Fonds, bestaat uit de leden Ds. L. E. Brandt en Br. J. B. Retief.

De *Kassier* is de heer H. J. Th. L. Roorda, Postbus 444 te Johannesburg.

Het *Curatorium voor de Theologische School voor Predikanten* bestaat uit de volgende leden:

Ds. C. W. du Toit, Ds. Jac. van Belkum, Ds. H. C. M. Fourie, BBr. A. D. W. Wolmarans, J. A. Malherbe, A. van den Broek, W. J. Basson, G. Engelbrecht, D. J. Bodensteyn.

De *Kassier* van het Curatorium is Br. J. A. Malherbe, te Potchefstroom.

Vaste leges zijn te betalen:

Voor Doop, Lidmaten en Huwelijks certificaten	2/6
Voor huwelijks certificaten moet nog een zegel van 1/- aan de Regeering betaald worden.	
Voor Registratie van Doop	5/-
Voor Registratie van Aanneming	7/6
Voor Huwelijksafkondiging	10/-
Voor Huwelijksbevestiging	10/-

Vanwege de *Algemeene Kerkvergadering* wordt een Almanak elk jaar uitgegeven, onder Redactie van den Scriba der Algemeene Kerkvergadering, Ds. Jac. van Belkum; de prijs is 9d. per exemplaar.

Door de Heeren H. de Graaf en A. H. Koomans, Postbus 123 te Potchefstroom, wordt het Maandblad "*De Hervormer*" uitgegeven, waarvan de Redacteur is Ds. Jac. van Belkum, te Heidelberg, Postbus 197. In dit blad worden de officiële berichten der kerk gepubliceerd door den Scriba der Algemeene Kerkvergadering.

Dit blad is gewijd aan de belangen der Nederduitsch Hervormde Kerk. Het kost bij intekening per jaar, vooruit betaalbaar, 7/6 postvrij.

Het adres van den Scriba der *Algemeene Kerkvergadering* is: Ds. Jac. van Belkum, Postbus 197, Heidelberg, Transvaal.

De Kerk is verdeeld in drie Ringen, t. w. de Noorde lijke, de Oostelijke en de Westelijke Ring.

NOORDELIJKE RING.

Gemeenten Pretoria, Rustenburg, Zoutpansberg, Waterberg, Middelburg, Lijdenburg, en Erasmus.

Rings Commissie:—Voorzitter, Ds. M. J. Goddefroy, sec. Ds. A. Murray. Scriba, Ds. H. C. M. Fourie, sec. H. Hofland. Leden, J. H. Vorster, sec. J. N. Roets, H. J. Geyser, sec. D. F. Jacobs, H. Hofland, sec. J. S. Esterhuysen.

PRETORIA.—*Predikant* :
Consulent : Ds. M. J. Goddefroy.

Ouderlingen : J. Boerstra, G. Brits, J. A. Duvenage, D. B. Jacobs, T. Loggenberg, A. P. Prinsloo, J. J. Roos, L. L. Steen, P. G. Viljoen, P. J. Voorloop, M. J. v. d. Westhuizen, J. v. Zijl.

Diakenen : J. G. Herbst, B. A. J. Horn, P. J. Moll, P. J. Mostert, J. D. Reyneke, L. M. Robbertse, H. Roos, D. M. v. Vuren, S. Zagt.

Koster : J. J. Verheem.

Orgelist : P. Westmaas.

Scriba des Kerkeraads : L. L. Steen.

Zielen 1800. Lidmaten 700. Aangenomen 15. Gedoopten 46. Overgekomen met attestatie 37. Vertrokken met attestatie o. Gehuwd 37 paren.

Kassier : J. Buwalda.

RUSTENBURG.—*Predikant* : Ds. A. Murray Jzn.
Consulent : Ds. M. J. Goddefroy.

Ouderlingen : G. J. B. Robbetse, G. van Rooyen Els, Jan Viljoen, J. S. Esterhuyse, J. C. Barnard, J. J. Steenkamp, J. L. Otto, W. J. Pieterse.

Diakenen : M. C. Barnard, D. Cronje, A. W. Janse van Rensburg, J. de Beer, J. J. Robbetse, J. Pistorius,

Orgelist : H. P. van Noorden. Koster : J. J. van der Merwe.

Zielen 2500, Lidmaten 1300, Gedoopten 140, Aangenomen 75, Overgekomen 26, Vertrokken —, Gehuwd 40 paren.

Scriba van den Kerkeraad : Ds. A. Murray.

ZOUTPANSBERG.—*Predikant* *Consulent* :
Ds. H. C. M. Fourie.

Ouderlingen : G. J. Z. Helberg, T. M. Snijman, J. J. Mijnhardt, D. F. Jacobs, A. P. Botha, P. J. Roets, J. Oosthuisen, Paul Roos, J. D. Venter, H. Botha, W. H. Viljoen Jr., A. H. du Preez, P. J. Viljoen, C. Bezuidenhout, C. J. Botha en C. J. Storm.

Diakenen : F. H. Geyser, C. A. J. Jansen, S. M. Venter, C. M. A. A. de Beer, F. J. J. du Preez, G. J.

Buitendag, J. J. de Beer, N. van Dijk, A. Smit, J. J. Hd. du Preez, B. J. Olivier, C. J. de Meyer, W. J. Nel, A. Strijdom.

Scriba van den Kerkeraad : J. T. de Vrije Smit.

Zielen 2000. Lidmaten 713. Gedoopten 64. Aangefinomen 34. Overgekomen o. Vertrokken o. Gehuwd o paar.

MIDDELBURG.—*Predikant* : Ds. M. J. Goddefroy.
Consulent : Ds. H. C. M. Fourie.

Ouderlingen : J. H. N. Visage, J. H. Vorster, J. C. Muller, J. H. Erasmus, P. R. Botha, N. J. R. Booyse, Helg. Holtzhausen, F. W. J. Smit, P. H. Ferreira, P. F. Maré, E. J. Visage, J. T. J. Wolmarans, C. J. Ras.

Diakenen : T. A. Sebens, H. W. Ras, L. H. Hattingh, H. Pretorius, P. Bezuidenhout Czn., M. J. Fourie, P. J. Nieman, M. J. Willemse, C. J. Strijdom, A. J. Kruger.

Koster : J. Botha.

Orgelist : B. van der Horst.

Scriba van den Kerkeraad : Ds. M. J. Goddefroy.

Zielen 2009. Lidmaten 897. Gedoopten 98. Aangenomen 58. Overgekomen 13. Vertrokken 7. Gehuwd 18 paren.

WATERBERG.—*Predikant* : *Consulent* :
Ds. A. Murray Jzn.

Ouderlingen : F. Boshof, H. J. Geyser, L. C. van der Merwe, H. Willemse, B. J. Smit Pz., D. P. J. Engelbrecht, C. J. Janse van Vuuren, A. A. C. Koekemoer.

Diakenen : J. A. de Beer, J. J. van Staden, W. S. J. van Heerden, J. A. van Staden, A. Schmederkamp, Th. A. Oosthuisen, F. P. Nagel, J. J. Engelbrecht.

Orgeliste : Mej. A. H. Burger. Koster : J. Truter.

Scriba van den Kerkeraad : H. Willemse.

Zielen : 871. Lidmaten 464. Gedoopten 63. Aangenomen 15. Overgekomen 6. Vertrokken 1. Gehuwd o paar.

LIJDENBURG.—*Predikant* : Ds. M. J. Goddefroy.
Consulent : Ds. H. Fourie.

Ouderlingen : C. J. Joubert, M. S. Grobler, H. Hotland.

Diakenen: H. Ahlers, M. Bothma, J. Greylingh.

Orgeliste: Koster: J. Steyn.

Scriba van den Kerkeraad: H. Hoffland.

Zielen: 470. *Lidmaten* 290. *Gedoopten* 28. *Aangenomen* 11. *Overgekomen* 2. *Vertrokken* 0. *Gehuwd* 2 paar.

ERASMUS.—*Predikant*: Ds. H. C. M. Fourie. *Consulent*: Ds. A. Murray.

Ouderlingen: N. M. Prinsloo, J. J. Prinsloo, J. P. Prinsloo, D. J. Els, D. B. Snijman, D. J. C. Riekert, J. N. Roets, P. C. Minnaar, J. A. P. Oberholzer, D. J. E. Erasmus, N. J. Bronkhorst, A. D. W. Wolmarans.

Diakenen: J. J. Booysen, P. K. P. Minnaar, M. C. Duvenage, W. J. Pelser, M. J. Riekert, F. van Dijk, A. C. Greyling, W. J. Prinsloo, L. A. Erasmus, P. F. J. Steenekamp, N. M. Viljoen.

Koster:

Orgelist:

Scriba des Kerkeraads: J. J. Prinsloo Jr.

Zielen: 1900. *Lidmaten* 900. *Aangenomen* 43. *Gedoopten* 101. *Vertrokken met attestatie* 5. *Overgekomen met attestatie* 22. *Gehuwd* 28 paren.

Kassier: J. W. Gehle, *Premier Mijn*.

NOORDELIJKE RING.

	<i>Zielen.</i>		<i>Lidmaten.</i>		<i>Gedoopten.</i>	<i>Aange- nomen.</i>		<i>Gehuwd</i> <i>paren.</i>
Pretoria	1800	700	46	15	37			
Rustenburg	2500	1300	140	75	40			
Zoutpansberg	2000	713	64	34	0			
Middelburg	2009	897	98	58	18			
Waterberg	871	464	63	15	0			
Lijdenburg	470	200	28	11	0			
Erasmus	1900	900	101	43	28			
	11550	5174	540	251	123			

OOSTELIJKE RING.

Gemeenten: Heidelberg, Krugersdorp, Johannesburg, Standerton, Ermelo, Volksrust, Vrede, Oost Rand, Heilbron, Utrecht, Vereeniging.

Rings Commissie: Voorzitter: Ds. Jac. van Belkum, sec. Ds. J. J. Prinsloo, *Scriba*: Ds. L. E. Brandt, sec. Ds. J. J. Kuhn. *Leden*: S. J. Prinsloo, sec. L. J. Dreyer, J. Th. Martins, sec. W. J. Botha, G. J. Engelbrecht, sec. H. G. Stoop.

HEIDELBERG.—*Predikant*: Ds. Jac. van Belkum. *Consulent*: Ds. L. E. Brandt.

Ouderlingen: W. J. Basson, N. H. Jacobs, L. J. Labuschagnie, B. J. Smit, J. Th. Martins, D. J. Strijdom, L. P. G. Marx, J. S. Smit, I. B. Bierman, G. J. Jacobs, S. J. Bronkhorst, P. R. Viljoen.

Diakenen: F. C. van der Westhuysen, P. D. Bekker, P. J. Brits, B. H. J. Strijdom, R. J. Brits, J. J. Nortje, J. H. van der Westhuysen, D. J. Jacobs, C. J. Marais, A. J. Botha, L. E. Bongers.

Orgelist: L. E. Bongers. Koster: J. J. Bronkhorst. *Scriba van den Kerkeraad*: L. E. Bongers.

Zielen 2300. *Lidmaten* 1200. *Gedoopten* 136. *Aangenomen* 75. *Gehuwd* 32 paren. *Overgekomen met attestatie* 26. *Vertrokken met attestatie* 20.

KRUGERSDORP.—*Predikant*: *Consulent*: Ds. L. E. Brandt.

Ouderlingen: H. C. van der Merwe, A. Barnard, J. C. Esterhuisen, G. P. Brits, F. de Bruin, S. J. Prinsloo, J. van den Berg, P. Botha, D. Möller, J. Nortje, J. Brits.

Diakenen: H. C. van der Merwe, P. G. Labuschagnie, J. van Deventer, I. le Roux, A. Heynecke, H. J. van Staden, Caspar Labuschagnie, P. Swamer, H. Cilliers, S. van der Poel.

Orgeliste: Mej. J. Norval. Koster: J. du Toit.

Scriba: D. Möller.

Zielen 1390. *Lidmaten* 550. *Gedoopten* 80. *Aangenomen* 40. *Gehuwd* 20 paren. *Aangesloten* 13. *Vertrokken* 12.

JOHANNESBURG.—*Predikant*: Ds. L. E. Brandt.
Consulent:

Ouderlingen: H. Tjasink, J. J. du Plessis, F. L. Tredoux, P. McDermoth, C. P. Kruger, C. I. Pretorius, J. J. Botha, J. M. A. Bodenstein, W. H. Austin, M. P. G. Koen, L. J. Rautenbach, F. H. Kamffer, G. J. Snijman, H. A. M. Viljoen, L. I. Dreyer.

Diakenen: L. A. Breedt, I. J. Joubert, H. J. Botha, N. J. Schutte, F. P. Nel, J. I. de Wt, J. F. N. Oberholzer, J. P. Snijman, J. J. A. Lombard, J. Lingervelder, P. J. Herbst, C. F. de Nijsschen, S. J. Kloppe, Th. Beckley, M. Matthijsen, J. Smit, B. G. du Preez, W. van Es.

Orgelisten: A. J. W. Visee en D. Meerkotter.
Koster: A. J. Nel.

Scriba van den Kerkeraad: Ds. L. E. Brandt.

Zielen: 1461. *Lidmaten* 718. *Gedoopten* 150. *Aangenomen* 56. *Overgekomen met attestatie* 71. *Vertrokken* 25. *Gehuwd* 19 paren.

STANDERTON EN BETHAL.—*Predikant*: Ds. J. J. Prinsloo. *Consulent*: Ds. Jac. van Belkum.

Ouderlingen: B. J. Steyn, G. J. Engelbrecht, D. P. J. van Schalkwijk, J. C. Esterhuise, J. L. Viljoen, A. C. Duvenage, J. P. Prinsloo, F. G. Wolmarans, M. L. J. Grobler, P. W. Labuschagnie, G. Lewis, J. H. Gouws, P. P. Roets.

Diakenen: L. C. Bester, P. J. L. Venter, S. T. Prinsloo, P. J. L. Venter, P. A. Ras Azn., N. van Zwiell, J. N. Oberholzer, G. A. van Deventer, W. J. Engelbrecht, N. C. M. Janse van Renseburg, J. H. Pienaar, J. P. H. Nagel, J. G. Steijn.

Orgel: L. J. Janse van Nieuwenhuisen en A. J. Janse van Vuuren.

Scriba van den Kerkeraad: Ds. J. J. Prinsloo.

Zielen 2523. *Lidmaten* 1171. *Gedoopten* 143. *Aangenomen* 100. *Gehuwd* 12 paren.

ERMELO.—*Predikant*:
Consulent: Ds. J. J. Kuhn.

Consu-

Ouderlingen: D. G. S. Wolmarans, E. E. Meyer, J. A. van der Linde, N. J. Grobler, C. A. B. Grobler, M. Bos.

Diakenen: F. G. Joubert, H. B. Swart, J. P. Joubert, S. W. J. Meyer, C. Meyer, F. G. A. Wolmarans.

Scriba van den Kerkeraad: F. G. A. Wolmarans.

Zieken 670. *Lidmaten* 311. *Gedoopten* 33. *Aangenomen* 10. *Gehuwd* 0 paar.

VOLKSRUST.—*Predikant*:
Consulent: Ds. J. J. Prinsloo.

Ouderlingen: H. G. Stoop, D. J. Struwig, J. D. Coetser, T. J. Mulder.

Diakenen: P. J. Swanepoel, F. J. Delport, D. J. Cronjé, A. J. Stoop.

Orgel: Mej. H. Stoop. *Koster*: H. C. Stoop.

Zielen 371. *Lidmaten* 188. *Gedoopten* 26. *Aangenomen* 29. *Gehuwd* 1 paar.

OOST RAND.—*Predikant*:
Consulent: Ds. L. E. Brandt.

Ouderlingen: C. P. S. Barnard, D. J. J. Montgomery, F. C. J. Cloete, C. J. Matthee, H. J. J. Viljoen.

Diakenen: M. F. Trieloff, W. J. Botha, M. J. Potgieter, J. J. Kloppe.

Scriba: Ds. L. E. Brandt.

Zielen 536. *Lidmaten* 250. *Gedoopten* 29. *Aangenomen* 56. *Overgekomen* 31. *Vertrokken* 1. *Gehuwd* 0 paren.

HEILBRON.—*Predikant*:
Consulent: Ds. J. J. Kuhn.

Ouderlingen: M. C. Strijdom, J. van de Merwe.

Diakenen: S. W. J. Joubert, J. Campher, C. D. Celliers.

Scriba en Kassier: W. A. Vergeer.

Zielen 150. *Lidmaten* 95. *Gedoopten* 12. *Aangenomen* 18. *Gehuwd* 0 paren. *Overgekomen met attestatie*. *Vertrokken met attestatie*.

VREDE.—*Predikant*:
Consulent: Ds. Jac. van Belkum.

Con-

Ouderlingen: W. J. Botha, J. J. Strijdom.

Diakenen: D. G. Hattingh.

Zielen 51. Lidmaten 26. Gedoopten 4. Aangenomen o. Gehuwd o paren. Vertrokken 25. Overgekomen o.

UTRECHT.—*Predikant*.
Consulent: Ds. J. J. Prinsloo.

Con-

Ouderlingen: J. C. H. van Schalkwijk.

Diakenen: J. C. van Deventer.

Koster:

Orgelist:

Scriba des Kerkeraads: Ds. J. J. Prinsloo Bus 81, Bethal.

Zielen —. Lidmaten 26. Aangenomen 1. Gedoopten 1. Aangenomen met attestatie. Vertrokken met attestatie. Gehuwd o paren.

PIET RETIEF.—*Predikant*:
Consulent: Ds. J. J. Prinsloo.

Con-

Ouderlingen: A. C. de Klerk.

Diakenen: M. J. H. Herbst.

Koster:

Orgelist:

Scriba des Kerkeraads: Ds. J. J. Princloo, Bus 81, Bethal.

Zielen —. Lidmaten 55. Aangenomen 10. Gedoopten 7. Aangenomen met attestatie. Vertrokken met attestatie. Gehuwd o paren.

VEREENIGING.—*Predikant*:
Consulent: Ds. L. E. Brandt.

Con-

Ouderlingen: F. H. Kamffer, L. R. G. Marse, H. Strijdom, F. J. de Bruin, G. P. Brits, J. C. van der Merwe, A. G. J. Oosthuizen, J. C. van der Merwe.

Diakenen: W. Lindeque, D. J. van Wijk Fzn., T. P. Pretorius, S. S. W. Marx, T. P. Badenhorst, J. van Rooijen, D. J. Jacobs.

Koster:

Orgelist:

Scriba des Kerkeraads: Ds. L. E. Brandt, 121 Jutstraat, Johannesburg.

Zielen —. Lidmaten —. Aangenomen —. Gedoopten —. Aangenomen met attestatie —. Vertrokken met attestatie —. Gehuwd o paren.

OOSTELIJKE RING.

	Zielen.	Lidmaten.	Gedoopten.	Aange-nomen.	Gehuwd paren.
Heidelberg	2300	1200	136	75	32
Krugersdorp	1390	550	80	40	20
Johannesburg	1461	718	150	56	19
Standerton	2523	1171	143	100	12
Ermelo	670	311	33	10	0
Volkstrust	371	188	26	29	1
Vrede	51	26	4	0	0
Heilbron	150	95	12	18	0
Oost Rand	536	250	29	56	0
Utrecht	—	26	1	1	—
Piet Retief	—	55	7	10	—
Vereeniging	—	—	—	—	—
	9452	4590	621	415	84

WESTELIJKE RING.

Gemeenten: Potchefstroom, Venterskroon, Klerksdorp, Makwassie, Lichtenburg, Marico, Ventersdorp, Wolmaransstad.

Rings Commissie: Voorzitter: Ds. P. W. Ennis, sec. Ds. C. W. du Toit, Scriba: Ds. P. van Drimmelen, sec. K. T. van der Heever. Leden: C. L. Engelbrecht, sec. A. J. Esbach, F. W. Ernst, sec. M. C. Rijkaart, A. J. Esterhijse, sec. F. J. Naudé.

POTCHEFSTROOM.—*Predikant*: C. W. du Toit.
Consulent: F. T. du Toit.

Ouderlingen: E. J. A. Grimsbeek, J. B. Retief, Z. J. Lombard, P. Malan, A. R. Fleischack, J. S. Perold, J. K. K. Viljoen, H. Muller, Jan. Prinsloo, B. G. Lindeque, H. Strijdom, A. J. G. Oosthuizen, Thomas Dreyer, Theunis

Dreyer, Jan van der Merwe, Jacobus van der Merwe, P. E. Heyneke, J. C. van der Merwe, J. J. Prinsloo, M. J. Wolmarans, H. S. Terblanche, P. Wilman.

Diakenen: P. P. van den Berg, W. J. Klerck, G. van Zijl, P. Roux, M. H. J. le Roux, A. J. Zerwick, J. L. du Preez, N. M. S. Prinsloo, M. P. van Deventer, T. P. Badenhorst, W. Lindeque, S. J. W. Marks, H. J. Bloem, I. Joubert, J. H. van Rooijen, J. A. Visser, A. P. J. Bezuidenhout, A. zoon, Jan Pienaar, J. F. van der Merwe, J. zoon, B. Hattingh, Jozeph Huizers, A. Redelinghuis, A. Badenhorst.

Koster: A. W. van Wijk.

Orgelist: J. T. Perold.

Scriba: A. R. Fleischack.

Zielen 3353. Lidmaten 1680. Gedoopten 337. Aangenomen 185. Overgekomen 76. Gehuwd 60.

VENTERSKROON.—*Predikant*: Consulent: Ds. P. W. Ennis.

Ouderlingen: P. L. Janse van Vuuren, J. P. Janse van Vuuren, J. J. Swart, P. H. Steyn, D. F. Kruger, C. J. Hattingh.

Diakenen: I. D. Barnard, H. M. Janse van Vuuren, H. G. Grobler Gzn., C. H. Groenewald, C. H. Grobler, P. A. Lourens.

Koster: H. P. Venter.

Scriba van den Kerkeraad: I. D. Barnard.

Zielen 500. Lidmaten 225. Aangenomen 23. Gedoopten 40. Overgekomen 7. Vertrokken 26. Gehuwd 2 paren.

KLERKSDORP.—*Predikant*: Ds. P. W. Ennis. Consulent: Ds. K. T. van den Heever.

Ouderlingen: F. W. Ernst, A. J. H. Esterhuisen, F. J. Steyn, N. J. Campher, P. J. Pienaar, J. P. Janse van Vuren, J. J. Ter Blanche, G. J. van den Berg, J. M. Janse van Rensburg.

Diakenen: G. J. Pieterse, J. Jonker, P. F. Visser, M. J. de Kock, J. G. A. Wolmarans, J. P. Jooste, G. Rossouw, J. Smith, C. J. Spies, C. J. Delpont.

Orgeliste: Mej. M. Ennis. Koster: C. J. Wheeler. Zielen 1415. Lidmaten 673. Aangenomen 38. Gedoopten 96. Gehuwd 17 paren. Overgekomen 12. Vertrokken 15.

MAKWASSIE.—*Predikant*: Ds. K. T. v. d. Heever. Consulent: Ds. P. W. Ennis.

Ouderlingen: D. P. van den Berg, J. A. du Toit, J. H. Viljoen, J. J. Fouche, W. J. Stoltz, Jac. J. van Rensburg, A. Wolmarans.

Diakenen: J. C. Rossouw, P. A. M. Fouche, C. J. Roos, A. L. Oosthuijzen, J. Claasse, P. Bosman, W. J. van Rensburg.

Zielen 690. Lidmaten 405. Aangenomen 52. Gedoopten 82. Gehuwd 14 paren. Vertrokken met attestatie 5. Overgekomen met attestatie 21.

LICHTENBURG.—*Predikant*: Ds. J. J. Kuhn. Consulent: Ds. P. van Drimmelen.

Ouderlingen: M. P. Basson, W. K. Snijman, A. H. Klazinga, C. J. Bodensteijn, J. F. du Toit, Paul du Plessis, A. Esterhuisen, C. Dreyer, J. van Niekerk, S. Visser.

Diakenen: W. W. Steyn, P. Steyn Jr., M. Steynmann Mzn., J. C. van der Merwe, C. Dreyer, W. du Toit, J. Coetzee, Joh. Prinsloo, D. Nortje, G. Coetzee, J. Venter, J. Robson.

Scriba en Agent voor de *Hervormer*: Ds. J. J. Kuhn.

Kassier: A. H. Klazinga.

Orgelist: M. Dekker. Koster: A. Swanepoel.

Zielen 1338. Lidmaten 575. Aangenomen 35. Gedoopten 78. Gehuwd 4 paren.

MARICO.—*Predikant*: Ds. P. van Drimmelen. Consulent: Ds. F. S. du Toit.

Ouderlingen: J. C. Coetzee, J. G. Benade, F. J. Naude, D. J. Coetzee, J. F. van Staden, M. C. van Staden, P. S. van Staden, C. C. Mans, P. J. J. Basson, G. C. Snijman, C. S. Cronje.

Diakenen: J. van der Merwe, P. H. J. van der Merwe, M. M. J. Basson, C. F. Basson, C. J. C. Coetzee, A.

J. Swanepoel, A. J. Joubert, A. J. Oberholzer, J. F. Oberholzer, J. F. van Staden, D. J. van der Merwe, J. G. Meintjes, A. S. Snijman.

Koster: P. H. Marais.

Orgelist: J. H. Timmerman.

Scriba van den Kerkeraad: Ds. P. van Drimmelen.

Zielen 2516. Lidmaten 1123. Aangenomen 42. Gedoopten 133. Overgekomen 31. Vertrokken 18. Gehuwd 23 paren.

VENTERSDORP.—*Predikant*: Ds. F. S. du Toit.
Consulent: Ds. C. W. du Toit.

Ouderlingen: M. C. Rijkaart, D. J. Bodensteijn, J. J. van Graan, J. G. van den Berg, H. N. Pieterse, F. Breytendagh, H. J. Visser, G. P. Thompson.

Diakenen: S. H. Coetzee, K. N. de Kock, D. G. van Niekerk, J. N. Pretorius, R. J. Buytendag, Jan de Kock, J. J. Combrink, Izak Liebenberg.

Scriba en Agent voor de *Hervormer*: Ds. F. S. du Toit.

Kassier: H. N. Pieterse.

Orgeliste: Mej. H. van Graan. Koster: D. G. O'Kelly.

Zielen 1040. Lidmaten 520. Aangenomen 23. Gedoopten 81. Gehuwd 13 paren.

WOLMARANSSTAD.—*Predikant*: *Consulent*: Ds. K. T. van den Heever.

Ouderlingen: W. B. J. Badenhorst, D. C. Bloem, G. P. van Vuren, N. J. van Rensburg, C. L. L. Engelbrecht, H. le Roux, D. Bezuidenhout.

Diakenen: J. H. Steyn, A. van Aarde, G. S. Rossouw, A. R. van Vuren, B. Botha, A. J. van der Westhuizen, A. Strauss.

Koster: B. Lottering. Orgelist: Mej. Stella Dunn.

Zielen 560. Lidmaten 395. Aangenomen 27. Gedoopten 33. Gehuwd 4 paren. Vertrokken met attestatie o. Overgekomen met attestatie 12.

WESTELIJKE RING.

Zielen. Lidmaten. Gedoopten. Aange- Gehuwd
nomen. paren.

Potchefstroom	3353	1680	337	185	60
Venterskroon	500	225	40	23	0
Klerksdorp	1415	673	96	38	17
Makwassie	690	395	82	52	14
Lichtenburg	1338	575	78	35	4
Marico	2516	1123	133	42	23
Ventersdorp	1040	520	81	23	13
Wolmaransstad	560	395	33	27	4
	11412	5586	880	425	135

DUITSCH EN BRITSCH OOST AFRIKA.

Duitsch Gebied: Gemente Aruscha.

Ouderlingen: S. A. van Emmenes, A. J. de Beer, J. J. Bekker.

Diakenen: J. Venter, L. Pistorius, D. van Wijk.

Scriba van den Kerkeraad: L. Albers, P.K. Aruscha, via Tanga, D.O.A.

Koster: P. van der Westhuisen.

Zielen 175. Lidmaten 70. Gedoopt 4. Aangenomen 8.

BRITSCH GEBIED.

Gemeente Rensburgsrust.

Ouderlingen: J. J. van Rensburg, H. Engelbracht, S. Smith, Th. Steenkamp.

Scriba: J. Engelbrecht, P.K. Eldoret, via Mombassa, B.O.A.

Koster: J. J. Engelbrecht.

Zielen 75. Lidmaten 30. Gedoopten 5.

BRITSCH EN DUITSCH OOST AFRIKA.

Zielen. Lidmaten. Gedoopten. Aange-
nomen.

Arusch	175	70	4	8
Rensburgsrust	75	30	5	—
	250	100	9	8

HUMPATA, Prov. Angola.

Ouderlingen: A. Alberts, J. Venter, B. Alberts.

Diakenen: P. Venter, J. van der Merwe, J. du Plessis.

Zielen 87. Lidmaten 108.

ALGEMEEN OVERZICHT.

	Zielen. Lidmaten.		Gedoopten. Aange-nomen.		Gehuwd paren.
	Zielen.	Lidmaten.	Aange-nomen.	Gedoopten.	Gehuwd.
Noordelijke Ring	11549	5174	251	540	123
Oostelijke Ring	9452	4590	621	415	84
Westelijke Ring	11412	5586	425	880	135
B. en D. O.-Afrika	250	100	8	9	—
Humpata	187	108	—	—	—
	32850	15558	1305	1844	442

DIENSTDOENDE PREDIKANTEN OP 1 NOVEMBER

1913.

Ds. C. W. du Toit, Candidaat 1869, Hanover 1869, Pearston 1875, Tulbach 1876, Potchefstroom 1883.

Ds. M. J. Goddefroy, Candidaat in Holland 1876, Lage Zwaluwe 1877, Ysselmonde 1880, Achlum 1882, Pretoria 1887, Middelburg (Transvaal) 1903.

Ds. Jac. van Belkum, Candidaat 1876, Varik 1877, Steenwijk 1882, Zierikzee 1889, Rustenburg 1891, Heidelberg (Transvaal) 1903.

Ds. A. Murray, Jzn., Standerton en Amersfoort 1877, Jacobsdal (Oranje Vrijstaat) 1880, Ventersdorp 1899, Rustenburg 1904.

Ds. L. E. Brandt, Candidaat 1889, Nieziyl 1901, Pietersburg 1904, Johannesburg 1908.

Ds. F. S. du Toit, Candidaat 1885, N. Bethesda 1886, Hugenoten Gedenkschool 1889, Ventersdorp en Lichtenburg 1905.

Ds. P. W. Ennis, Ermelo 1886, Klerksdorp 1906.

Ds. P. van Drimmelen, Candidaat 1906, Zeerust 1907.

Ds. K. T. van den Heever, Christiana 1899, Makwassie 1908.

Ds. J. J. Kuhn, Candidaat 1909, Krugersdorp 1909.

Ds. J. J. Prinsloo, Candidaat 1909, Standerton en Bethal 1909.

Ds. H. C. M. Fourie, Candidaat 1910, Pretoria 1911.

PREDIKANTEN VAN DE NEDERDUITSCH HER- VORMDE KERK SEDERT 1852.

Ds. D. van der Hoff (overleden 1881), Potchefstroom.

Ds. W. G. Smits (overleden 1895), Rustenburg.

Ds. A. J. Begeman, Pretoria, Emeritus 1873.

Ds. N. J. van Warmelo (overleden 1892), Schoemansdal 1864, Heidelberg 1867, (verenigd 1885).

Ds. H. S. Bosman (verenigd 1885) Pretoria.

Ds. D. P. Ackerman (verenigd 1885) Wakkerstroom.

Ds. J. C. de Vries, Sutherland, Dutoitspan, Zeerust, Laingsburg (overleden 1906).

Ds. L. F. C. Biccard, Zoutpansberg, Emeritus 1890, (overleden).

Ds. A. J. Lagerwey, Candidaat 1880, Ankeveen 1881, Helenaveen 1884, Hoogeloon 1886, Maassluis 1889, Heidelberg 1895 (overleden 1898).

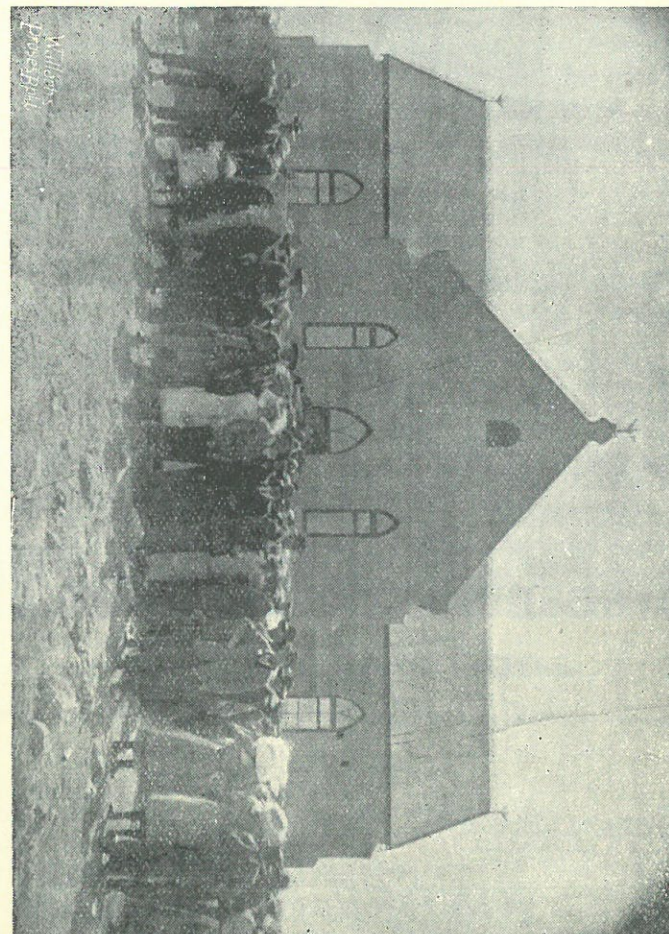
Ds. J. Beyer, Candidaat 1880, Lemele 1881, IJselmuiden 1883, Hierden 1886, Harderwijk 1888, Eemnes Binnen 1890, Zeerust 1898, Standerton 1899, naar Holland terug 1903.

Ds. C. Spoelstra, Candidaat 1894, Zoeterwoude 1894, Pretoria 1896, naar Holland terug 1898.

Ds. Prof. Dr. P. J. Muller, Candidaat 1878, Steenwijkerwold 1879, Wolsum c.a. 1882, Nijmegen 1884, Rotterdam 1888, Kerkelijke Hoogleraar aan de gemeentelijke Universiteit te Amsterdam, predikant bij de Waalsche gemeente te Haarlem 1896, Pretoria 1904, terug naar Holland 1909.

Ds. C. J. L. Ruysch van Dugteren, Candidaat 1904, Oosterland 1904, Pretoria 1908, de dienst verlaten 1911.

Nieuwe Kerk te Witpoort, ingewijd 28 September 1912.

Van der Linde & Van Ginkel,

GENERALE AGENTEN.

**ENIG AFRIKAANS-HOLLANDSE FIRMA
IN JOHANNESBURG.**

No. 2, GREENS' BUILDINGS.

Bus 604.

Tel. Adres "VANVAN"

Tel. 4646.

Kopen en verkopen stadseigendommen en plaatsen.
Geven hypotheek op lage rente en voorschotten op
goed onderpand. Kollektoren huren (afrekening 15de
van iedere maand), Administreren boedels van over-
ledenen, enz.

Brabantsche Schoenwinkel, 309, Marktstraat.

Beste Adres voor

**HEEREN-, DAMES- en
KINDER SCHOENEN.**

MOOI, STERK EN GOEDKOOP.

Wed. H. DE BRUIJN,
Marktstraat 309, PRETORIA.

WAAROP STAAT DE AARDE?

Dat de aarde een groote ronde bol is leert de Bijbel (Jes. 40:22). Dit leert ook de wetenschap en vooral reizigers, die om de aarde gereisd hebben.

Maar waarop staat de aarde?

Sommigen zeggen: De aarde staat op een groote rots; maar als men hen vraagt: Hoe komt de zon dan onder de rots door? Of als men hen vraagt, waarop die groote rots dan staat? dan komen zij in verlegenheid. Immers verstaan allen, dat het grootste dat geschapen is een einde moet hebben. En al zou de rots waarop de aarde staat duizend mijlen dik zijn, maar er moet toch een einde wezen; en waarop rust die rots dan?

In die verlegenheid zegt men dan gewoonlijk: De Bijbel leert toch dat de Heere de aarde gegrond heeft op hare grondvesten. Maar wat zijn die grondvesten of fondamenten? De eenige plaats waar de Bijbel ze noemt is Ps. 24:2. En daar staat: Hij heeft ze gegrond op de zeeën. En daaruit zien wij duidelijk, dat wij het niet letterlijk moeten verstaan. Niemand kan toch gelooven, dat deze zware aarde op water staat. En al zou dit al mogelijk wezen, dan is de vraag toch weer: Waarop staan dan die zeeën? Het is dan duidelijk dat de gronding van de aarde niet letterlijk moet verstaan worden.

Een andere tekst is Ps. 39:1. De wereld is bevestigd, zij zal niet wankelen. Maar wat beteekent die uitdrukking? Als wij de verklaring van den Staten-bijbel nagaan, dan zien wij dat de vaders het niet verstaan van de gronding der aarde maar wel van de bewaring der aarde in haar evenwicht.

Nog een andere tekst is Ps. 104:5. Hij heeft de aarde gegrond op hare grondvesten. Maar de Staten-bijbel teekent hierbij aan: De profeet wil hier zeggen, dat de aarde zoo vast gegrond is door den Heer, alsof zij op een vaste fundament stond. En die woorden, *als of* toonen duidelijk, dat de vaders niet dachten aan een wezenlijke fundament, waarop de aarde zou staan.

Maar dan verwijzen zij nog naar Job 26:7, waar wij lezen: De Heere hangt de aarde aan een niet; en in de verklaring ervan staat: dat de aarde geen ondersteunsel heeft, dan alleen Gods groote macht.

De Staten vertalers houden zich dus duidelijk aan het gevoelen van Job, dat de Heere de aarde aan niets heeft opgehangen. En dit stemt overeen met de nieuwste gronden der natuurkunde.

Wij besluiten dan dat de aarde op geen fundament staat en dat zij aan niets hangt; maar dat de Heere haar in het onbegrensde luchtruim in een loopbaan heeft geplaatst gelijk de zon, maan en sterren. En in die loopbaan wordt zij gehouden door de krachten der hemelen.

De sterrekundigen leeren, dat de aarde alle 24 uren eenmaal om haar as draait, en alle jaren éénmaal om de zon, en dan nog draait zij tezamen met geheel ons zonnestelsel om een onbekende middelpunt (waarschijnlijk een groote centraal wereld) de hemel. En die cirkel is zoo groot dat het achttien millioen jaren zal vereischen om dien omgang te voltooien.

“Ziet God is groot en wij begrijpen Hem niet.”

C. W. du T.

SPOKEN OF GEESTEN?

Mijn lezer, het thema, dat ons in deze ure zal bezighouden, zal wezen: (1) Zijn er spoken? of (2) is er een geestenwereld, die zich aan ons openbaren kan?

Laat ons lezen 1 Samuel 28: 3—25.

Of er spoken zijn?—dit is de vraag! Stelt men die vraag aan de alledaagse mens, dan zal hij dadelik bevestigend antwoorden, en, is hij wat spraakzaam, dan zal hij beginnen te verhalen, wat deze of die geloofbare persoon gezien heeft. Ja, hij zal dag en datum kunnen opnoemen, toen deze of gene met een spook gesproken heeft.

Het wordt verhaald, dat de Zaligmaker, dragende zijn kruis naar Golgotha, een zakdoek gegeven werd door een vrouw, de heilige Veronica, waarmee Hij het zweet van zijn aangezicht wies, zodat, op wonderlike wijze, zijn beeld op het doek afgedrukt werd. Doch het vreemde van het geval is, dat er vandaag verscheiden kerken in Roomse landen zijn, die beweren het bewuste doek in bezit te hebben.

En gelijk nu in de Roomse Kerk vandaag vele zakdoeken van Veronica bewaard worden, zoals men beweert, evenzo zijn daar ook in Zuid-Afrika vele zakdoeken verspreid, die geschroeid zijn door de vingertoppen van spook-gedaanten, die door deze of gene begroet werden.... Ik herinner mij nog, dat men mij dikwels verzekerde, dat men mijn oude collega, Ds. C. W. du Toit van Potchefstroom, er voor de aardigheid ook nog zulk een-door-spook-vingertoppen-geschroeid zakdoek op na houdt(? ... Ik heb dan ook nog nooit iemand ontmoet, die een spook heeft gezien in de gedaante van een mens, waarmee hij zelf heeft gesproken.

Wél heeft hij een geheimzinnig blauw vuurtje gezien in de nacht, of een hond, die wonderlike haren had, en eensklaps verdween; wél zijn de ossen gaan staan met een dol-lege wagen in het harde wa-pad, maar verder gaat de *persoonlike* ondervinding van spoken niet...

Nu is het geloof aan spoken niet beperkt tot het Afrikaanse volk, of tot min-ontwikkelde mensen. Neen,

het is een geloof (bijgeloof) van de mensheid. Vooral in de middeleeuwen hebben de volkeren van Europa veel geloof geslaan aan spook-verhalen. Zelfs de Apostelen van Jezus waren niet vrij te pleiten van deze zwakheid, tenminste in de eerste jaren van hun discipelschap. (Later wisten zij wel beter). Denk maar aan het geval, toen de Heiland in de nacht wandelde op zee, en zij het uitschreeuwden van vreze, *menende*, dat zij een spooksel zagen.

En het is nu eenmaal niet weg te cijferen, dat haast in ieder mens een geheimzinnige vrees is voor een dode, voor een kerkhof, voor een graf in 't eenzaam veld, in de nacht..... Hoe komt dat?... Ik weet het niet. Maar is nu dit subjectief gevoelen, dat een soort van atavisme is, een soort van overerving van voorgelachten, en dat met de beschaving al meer en meer verdwijnt—ik zeg: is dit subjectief gevoelen nu een bewijs voor het bestaan van spoken?—Voor mij blijft het een subjectief een personeel gevoelen, en niets meer!

Want dit weet ik, dat vele geleerde en nuchtere mannen, honderden van spookgevallen onderzocht hebben, en het resultaat was altijd: of de persoon, die het spoor gezien heeft, is een bedrieger, of hij is zelf bedrogen!...

Immers, wat verstaat men eigenlijk door het woord spook?

Zoals het woord in de volksmond heeft, betekent het dit: "Een spook is de geest, of ziel, van een afgestorvene, die op aarde verschijnt met goede of kwade bedoelingen, gewoonlijk kwade. Een enkel maal is het doel goed, en dan verschijnt het spook aan iemand en maakt bekend, dat deze of gene mens onrecht aangedaan wordt; dat het onrecht hersteld moet worden, en voor dat goede doel is er in de regel een som gelds ergens begraven."...

Men zal moeten besluiten, dat de uitvinders en opstellers van zulke spook-sprookjes nooit het woord van de Heer in de gelijkenis hebben gelezen: "Zij hebben Mozes en de Profeten (en nu nog Jezus en de Apostelen) om die te horen; en indien zij deze niet horen, dan zullen zij de doden ook niet horen, *ware het mogelijk*, dat zulk een dode zich openbaren kon"...

Of nogeens: het spook is boos; dit is het gewone geval. Het is de geest, de ziel, van een vermoorde, die kreunt of steunt op het veld, bij een kruispad, of een

draadhek! Hij is boos!—een pikzwarte of spier-witte gedaante, met lang, zwart, golvend haar, en rode ogen, staande enige voeten boven de grond. Hij is boos, en wee die mens, die met hem in aanraking komt: zijn nek wordt omgedraaid!!!

Arm, bijgelovig mens, *en waar is God dan?* Als een spook zoveel kan doen, dan moet Hij, die Gij aanbidt, slapen of op reis zijn, gelijk Baäl op Karmel!... Neen, hoor het: "de Heer regeert!"

En zo min als in 't leven iets geschiedt zonder Gods wil; zo min als een mossie op aarde valt zonder de wil uws hemelsen vaders, net zo min kan engel of duivel of spook iets doen zonder die Wil. Daarom is het geloof aan spoken, zoals dit onder ons verstaan wordt, niet alleen een bijgelovig ding, en de christen geheel en al onwaardig, maar het is ook beslist... *goddeloos*.

II.

Maar is er dan ganselijk geen verschijning van geesten mogelijk?

Dit is iets anders, en een vraag, die ons brengt tot de beschouwing: "of er een geestenwereld is, die zich aan ons openbaren kan?"...

Of er een geestenwereld is, moet voor een christen geen vraag zijn, want dit is juist de kern van zijn geloof. Waar de Sadduceër van de oude dag, en de materialist van 't heden, geesten en engelen en opstanding loochenen, daar belijdt de gelovige, dat er rondom hem een wolk van getuigen is.

Dus er is een geestenwereld.

Doch kunnen geesten, d.w.z., de geesten of zielen der afgestorvenen zich aan ons openbaren? Gij verstaat, tussen haakjes, dat er nu niet sprake is van engelen of duivelen, maar van gestorven mensen. En dan antwoord ik beslist: ja, zij *kunnen*, maar alleen dan, *wanneer God het toelaat*; en God zal het alleen toelaten in een heel bijzonder geval, strekkende tot nut van het Godsrijk, niet voor een bagatel. En ook zal de Heer alleen goede geesten toelaten zich te openbaren, als een gunst (want zij genieten reeds zaligheid!) Maar de boze geesten, de zielen der zondaren, zijn reeds onder zijn toorn en oordeel besloten tot de dag van het eind-oordeel, (laatste oordeel),

zodat zij zich onmogelijk nog bij een kruispad of draadhek kunnen vertonen.

Doch twijfelt Gij hieromtrent: laat ons naar Gods woord gaan, dat toch voor u en mij, voor mij, als geloovige christenen, de enige gids moet zijn. En ik verwijs u naar het voorgelezen gedeelte van 1 Sam. 28: 3—25. Laat ons zien, wat we daar leren kunnen.

Daar waren in Israël tovenaars, waarzeggers, duivelskünstenaars, tegen wie een Jesaja later zo hard moest waarschuwen. Daaronder moeten wij verstaan: dat er mannen waren, of vrouwen, gewoonlik vrouwen, die voorgaven, dat er geesten opkwamen, die duidelijk spraken, zoals de toehoorder dacht. Doch dit geheimzinnig spreken was niets anders dan *buikspraak* dus bedrog!

Dat er dan toch sommigen waren, die werkelijk met de duivelen in betrekking stonden, wil ik voor het ogenblik niet ontkennen. Inderdaad: de wet van Mozes verbood de Israëliet om zulke duivelskünstenaars te horen of te raadplegen.

Saul heeft dan ook goed gedaan om hen te verbanen; doch in zijn laatste dagen was hij in ellende. Hij, die altijd overwon, vreest nu voor zijn oude vijanden, de Filistijnen.—Waar het hart van God af is, vreest de mens!

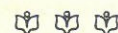
Saul heeft zijn ongerechtigheid vóór zich. God hoort niet meer: noch door dromen, noch door de Urim, noch door de profeten. Hij is in doodsangst; wat zal hij doen? Hij zoekt een vrouw met een waarzeggende geest; in de donkere nacht trekt hij daarheen, als gewoon soldaat gekleed. Op zijn verzoek antwoordt de vrouw: "Hoe zal ik kunnen waarzeggen, daar Saul al de tovenaars en waarzeggers gedood heeft" Daarop zweert hij haar bij de levende God, dat haar geen leed over deze zaak geworden zal. Hoe diep moet die arme Saul niet reeds gezonken zijn! In de naam van God heeft hij eerst die tovenaars gedood, nu bezweert hij haar bij diezelfde, heilige naam!

Maar verder: hij laat opkomen zijn oude vriend Samuël, in de laatste dagen van diens leven, zijn tegenstander van wege de zonde. *En de vrouw?* Zij schrikt en roept uit met luider stem: *zij heeft het zelf niet verwacht.*

Waarschijnlijk was zij in een toestand van "clairvoyance", van helderziendheid. Zij ziet, dat het de koning is, en tegelijkertijd ziet zij een oude man opkomen met de bekende profeten mantel: Samuël!... "Ik zie goden opkomen", roept zij uit. Zo geeft de Schrift de naam van goden, aan geesten, rechters, ouders, en zo zeggen wij ook nog: iets is geestelijk, goddelijk!...

Maar Samuël vraagt: "waarom hebt gij mij doen opkomen? waarom vraagt gij mij? Morgen zult gij met uw zonen bij mij, d.i., in het dodenrijk zijn."

Saul valt in onmacht; zijn eigen geweten heeft gezegd: Het is uit met uw rijk; het is uit met uw glorie—alles, alles is vervuld!...

Welnu, wat hebben wij van dit verhaal te denken?

Het verhaal is eenvoudig—neem het zo aan. *De vrouw schrok zelf*: dus iets anders is in het spel dan fopperij; iets, waardoor zij zelfs kon zien, dat het de koning was. Dit was iets *bovennatuurliks*. Men kan zeggen: dit is duivelskünstlerij: er kwam een demon op. Maar indien zulke het geval was, dan zou zij niet zelf geschrokken zijn. Neen, hier is een andere macht in het spel: *de macht van God*. Hij heeft het verschijnsel gewerkt.

De vrouw kon niet. Hier gebeurt iets, dat de vrouw te boven gaat.

God doet de zin van zijn goddeloze dienstknecht Saul. God kan dit doen. Hij kan afgestorvenen zenden.

De geest van Samuël spreekt; dus een afgestorevene kan zich openbaren.

En dit is geen wonder. Als we ons niet zo neerbogen voor de materie, maar in God geloofden, zoals de Schrift geloven noemt, dan zou niets ons onmogelijk zijn.

Dan zouden wij juist krachtens ons geloof kunnen constateren: dat de geesten der afgestorvenen zich *kunnen* openbaren.

De opstanding der doden, het finale oordeel, zal zijn aan het eind van dit wereldproces: nu, in de tussen tijd, genieten de afgestorvenen reeds zaligheid of rampzaligheid. Doch vóór die eindtoestand dáar is, kunnen geesten zich openbaren aan de mensen. Die geesten zijn niet

engelen, of duivelen, of de zielen der verlorenen, maar, zoals ik reeds zeide; de geesten of zielen van vrome afgestorvenen. De Heiland sprekende in de tempel tot de Joden van de waarheid, die hen vrijmaken zou, gebruikte de volgende woorden op hun tegenwerping, dat Abraham ook gestorven is: "Abraham, uw vader heeft met verheuging verlangd, opdat hij mijn dag zien zou; en hij heeft hem gezien en is verblijd geweest" (Joh. 8: 56). Hij heeft gezien, niet in gezicht of geloof, maar zoals de afgestorvenen de dingen zien op aarde.

Dus een zalige heeft Christus gezien!

Op Thabor staat Christus en met Hem Mozes en Elia. Bij de dood en opstanding van de Heiland zijn vele heiligen opgestaan en aan de mensen verschenen. Wat betekent dit alles? Dit: dat de mannen van de oude dag met de gebeurtenissen van Jezus dagen hebben meegeleefd.

Zou daar wetenschap bij hen zijn van de dingen van het Godsrijk op aarde?

Natuurlijk is er; in Hebreëen lezen we van een wolk van getuigen, die ons omringt. En hier is meer dan beeldspraak. Zij, de zaligen, zien onze strijd, onze moeite, ons verdriet: zij verblijden zich als wij overwinnen, en zijn bedroefd, wanneer wij onderliggen in de strijd. Daarom moeten wij ons des te meer inspannen, om de goede strijd te strijden. Denk aan een zalige vader of moeder. Zal de vader of moeder zich niet verheugen bij God over de bekering van een zondaar, vooral als die zondaar hun kind is? De Heiland zegt, dat er blijdschap is in de hemel bij de engelen Gods over één zondara, die zich bekeert: hoeveel te meer zullen de vromen zich verblijden, die komen uit de grote verdrukking, en beter verstaan onze moeite in strijd, dan een engel?

Gij belijdt in de "12 artikelen des Geloofs", dat gij gelooft in de gemeenschap der heiligen, d.w.z.: de éénheid van de heiligen hier op aarde, en de heiligen, daarboven, voro Gods troon!...

Nog eens: is er wetenschap bij de zalige doden van wat ons wedervaart op aarde?

Ja zeker: en wat meer is, zij kunnen zich manifesteren, zij kunnen zich openbaren aan ons, als het Gode behaagt:

Maar een andere vraag is het: wat God doen kan, mogen wij ons, in de eerste plaats, daarover verontrusten, en handelen, alsof de hele wereld vol spoken is?... Gewis niet.

En, in de tweede plaats, mogen wij geesten uitlokken, zoals de spiritisten doen? Ik herhaal het: God is niet een God der doden, (rampzalige zielen), maar een God der levenden, want zij leven Hem allen, doch mogen wij ons er op toeleggen, om die geesten op te roepen, ook als wij het konden doen?

Ik weet dat menig spiritist zal zeggen: "we lokken ze niet uit, doch ontvangen ze maar." Doch ik vraag: "Wat heeft de wereld tot nu toe, belangrijks van die geesten ontvangen?" Wat zij openbaren, is zo weinig zaaks. Waarlijk men gaat dan niet vooruit in de geestenwereld! De dichters en filosofen, die tot ons spreken volgens het spiritisme, zijn maar heel armoedig, en moeten dan maar uiterst zwakke hoofden hebben—inderdaad, zij geven weinig biezonders.

"Maar we krijgen gewoonlijk spotgeesten, en zo zelden goede geesten", is meestal het antwoord van de spiritist. Wat betekent het dan? Als 90 pCt. spotgeesten zijn, wat betekent het dan alles? Dan is daarmee het spiritisme veroordeeld en ik moet zeggen: arm geloof, beklagenswaardig geloof, dat op het dansen van een tafel berust! Het is dan ook geen wonder, dat zovele spiritisten tot volslagen ongeloof overgaan.

Maar ik resumeer: Vraagt gij mij of geesten zich kunnen openbaren, dan zeg ik beslist ja. Er is voorwaar veel wonderliks in deze wereld! "Er is meer tussen hemel en aarde, dan waarvan uw filosofie droomt", om met Shakespeare te spreken.

Doch vraagt gij mij verder: of het raadzaam is, of het geoorloofd is, die geesten uit te lokken? dan antwoord ik weer even beslist in de woorden van Jesaja: "Nee, waarom zal men ook de doden vragen?"—Wat kan zulk een geest mij dan leren?—Waartoe zou ik zulk een geest nodig hebben om mij het verborgene te verklaren, waar God gesproken heeft door de Zoon—"Vraagt gij de doden voor de levenden?" gelijk Jesaja uitroep.—Zal men niet zijn God vragen?

Hebt gij dan voor uw ziel nodig, mijn broeder of zuster, dat een geest u zal leren, waar Jezus Christus

sprak? Och, dat we toch wijzer worden, en in alle dingen gaan tot God, gelovende, dat in Hem, en door Hem, en tot Hem, alle dingen zijn!... Wie zal ons zeggen, welke geheimen, wat wonderen, Hij ons zou kunnen en willen openbaren, als we dichter aan Hem leefden!...

O, zeg mij, hebt ge meer nodig voor uw ziel, dan Jezus Christus, en die gekruist?

Al ziet gij Hem niet, toch is Hij u immer zeer nabij; al verwacht gij het niet, toch omringt u een wolk van getuigen dier zalige doden, die in de Heer ontslapen zijn. Zij bidden voor u, zij zijn bedroefd, als gij bedroefd zijt: zij verblijden zich in uw vreugde, en al wat boven dit gaat, is uit de boze, en brengt maar teleurstelling.

Ja, Gods Woord en zijn Verbond moeten voor ons alles zijn. Wat ook wankelt of bezwijkt, Zijn Woord zal nooit vergaan, Zijn verbond blijft eeuwig bestaan. En voor de tijd onzer inwoning in aardse tabernakelen vragen we: "Heer, wat hebt Gij te zeggen? Heer, wat wilt Gij dat we doen zullen—Tot u, o God, hef ik mijn ziel op, en tot Hem, van wie de Vader heeft getuigt: "Deze is mijn geliefde Zoon, *hoort Hem.*"

Deze is de eerste en de laatste en de hoogste wijsheid, waarin de gelovigen kunnen voortgaan van kennis tot kennis en van genade tot genade, totdat God eenmaal zijn zal: alles in allen. Tot die volheid, tot die wijsheid, tot die zaligheid, zullen we komen alleen door de weg van Gods Woord. Maar dan zal ook de openbaring zijn zo heerlijk, en zo duidelijk, dat de eenvoudigste uitroepen zal: "Nooit heeft een oog gezien, nooit heeft een oor gehoord, nooit is het in 't hart van een mensnekind opgeklimmen, wat God doen zal aan hem of haar, *die gelooft!*"

Dit pleit voor uw adel, o kind van God! Graaf dan in de diepten van Gods Woord, wetende dit: dat het verborgene is voor God, en het geopenbaarde voor ons.

Maar er is veel meer geopenbaard, dan wij gewoonlijk denken. Laat ons graven, wij zullen ontdekken. God, de hoogste Verborgene, heeft zich zelf voor ons in Christus *geopenbaard.*

Br. of zuster, laat ons maar diep buigen voor de Vader door Hem, die de Weg is en de Waarheid en 't Leven.

Mijn Heiland, Heer, en Levensvorst,
Ik kniel in nedrigheid
Voor u met diepe, stille dorst
Naar ware heiligheid.

O, dat in mij dit plechtig uur,
Uw kracht zich openbaard!
Verteer het kwaad, met heilig vuur;
Niets onreins wordt gespaard!

O Heiland, leid mij, onderricht mij, en breng mij
dàar, waar geen vraagteken meer wezen zal; waar ook ik
zal kennen, gelijk ik gekend ben geweest op aarde: waar
ik de wonderen der eeuwigheid zal zien, en U, o mijn God,
zal aanschouwen!

J. KUHN,
Predikant te Lichtenburg.

HET ONTSTAAN VAN DE LUTHERSCHE KERK IN ZUID-AFRIKA EN HARE VESTIGING.

De Hollanders, die in de zeventiende eeuw, (van 1600-1700) zooveel kracht hadden betoond, gehard als ze waren door den tachtigjarigen oorlog, waren in den loop der 18e tot rust gekomen. Rijk als ze waren geworden hadden ze door de weelde en daaruit voortkomende verslapping hun geestkracht verloren, en verkozen zij het rustig thuis blijven, boven het verlaten van hun land en het uitgaan op avonturen. Aangezien echter hunne groote vloten matrozen noodig hadden en hunne koloniën soldaten om die te beschermen, moesten zij die gaan zoeken in andere landen. Nu waren het vooral de Duitschers, die, verarmd door de verwoestende oorlogen in het begin der 17e eeuw, verbrokkeld in allerlei kleine staten, die een krachtig politiek en maatschappelijk leven beletten op te bloeien, als soldaten, matrozen, als kolonisten werden aangenomen en door de Oost-Indische Compagnie, naar Kaapland en Indië werden uitgezonden. Vooral na 1725 is het aantal Duitschers, dat zich in de kolonie van de Kaap de Goede Hoop vestigde, verbazend groot te noemen. De nasporing van den geschiedschrijver van Zuid-Afrika, Dr. G. Mac Theal hebben aan het licht gebracht, dat van 1725 tot 1795 in de kolonie zich vestigden 624 Duitschers hoofden van familiën, terwijl dat der Hollanders en dienzelfden tijd slechts 257 bedroeg.

Het waren evenwel niet alleen soldaten, matrozen of lagere dienaren der Compagnie, die van Deutsche afkomst, hier hun vaderland maakten, ook onder de hogere beambten werden mannen van Deutsche bloed aangetroffen, zooals we later zullen opmerken. Gaan wij de lijst der ambtenaren der Compagnie nauwkeurig na, dan zullen we zien dat onder hen mannen van Duitschen oorsprong voorkomen.

Nu al deze Duitschers kwamen meestal uit die landen en staten, die nabij Holland lagen, ofschoon er ook wel uit Zuid- en Oost-Duitschland waren. Zij waren wel

allen Protestanten, maar toch van een andere n.l. de Lutherse kerk, en hadden die kerk lief. In Z.Afrika komend waren ze dus geheel vreemdelingen, ook wat hun godsdienst betreft. Dat dit pijnlijk voor hen was, behoeft niet gezegd te worden. Behalve Lutherschen waren er ook enkele Roomschen; ten minste Dr. P. Kalden schrijft de 1707 aan de classis Amsterdam, "daar hij door menschen buiten de gemeente, Lutheranen en Roomsgezinden, aangetast, van verre gelastert en veroordeelt wordt."

In een brief van den Kaapschen kerkeraad, d.d. 29 Mei 1714 wordt voor het eerst officieel van de Lutherschen in Kaapstad melding gemaakt, als van Broeders van de Augsburgsche Confessie. Er waren toen reeds een tachtig huisvaders, meest allen met Kaapsche of Hollandsche vrouwen getrouwen, uit Duitschland in de kolonie aanwezig. Deze menschen waren begeerig het Avondmaal te vieren en daarom vraagt de Kaapsche kerkeraad aan de classis van Amsterdam of men hen tot dat Sacrament mocht toelaten.

Vreemd of nieuw is dit niet. In Frankrijk en Polen was dit toegelaten: ook in de Nederlanden schijnt men er niet tegen geweest te zijn. De oude kerk-orden zeggen dat men alleen, die in de kerk aangenomen, en van goede zeden zijn, mag toelaten, en ook die uit andere kerken komen, en een getuigenis van een goeden wandel hebben.

De classis van Amsterdam antwoordt, dat daartegen geen bezwaar bestaat, maar dat zij Lutheranen zuiver in de leer der rechtvaardigmaking moesten wezen.

Dit mag wel een zeer liberaal besluit genoemd worden. Immers de Gereformeerde kerken konden onmogelijk eischen dat de Broeders Lutheranen zuiver zouden zijn in de leer der Voorbeschikking, noch in die van Doop en Avondmaal. Hoewel de Luthersche belijdenis-schriften zich wel niet zoo tegen de leer der Voorbeschikking (het hart der Kerk, cor ecclesiae der Gereformeerden verklaren als b.v. de latere Wesleyanen en Methodisten, waren zij toch op dit punt niet eenstemmig: in de leer van Doop en Avondmaal was dit verschil grooter. Wij wijzen niet op de leerstellige verschillen, maar liever op datgenen wat b.v. in het Avondmaal bij de bediening uitkomt; gebruikt men in de Gereformeerde kerken bij het Nachtdmaal gewoon brood: bij de Lutheranen wordt de ouwel (d.i.

ongezuurd brood) evenals in de Roomsche kerk gebruikt; bovendien leerde Luther dat men met en in het Nachتماال den Heer ontving, terwijl Calvijn alleen in het geloovig aannemen van het brood en den wijn de beteekenis van het Nachتماال vond. Dit alles werd over het hoofd gezien, wanneer men maar met het groote beginsel der Hervorming: "de rechtvaardiging uit geloof en niet uit de werken" instemde.

In het eerst schijnen de Lutheranen niet ingenomen geweest te zijn met die voorwaarde, misschien ook wel omdat de Kaapsche kerkeraad hen eerst omtrent hunne belijdenis wilde onderzoeken. Ten minsten in 1716 (21 Maart) schrijft hij: de Lutheranen waren nog niet gekomen tot het Nachتماال. Evenwel in 1721 hadden verscheidene zoowel te Kaapstad als te Drakensteijn (nu Paarl) als Stellenbosch zich voor het Avondmaal aangemeld. Zelfs wordt in den brief van 14 December 1721 geschreven: dat de Lutherschen met ons, in ouderlinge liefde en eendracht tot gemeene stichting (d.i. stichting van elkander) leven.

Jaren lang werd dit dan ook alzoo gedaan en komen geen klachten of bezwaren, noch vragen over de Lutheranen in de brieven naar Holland voor.

Omstreeks 1731 komt de WelEerw. Heer J. W. Herzogenraath (gestorven ongeveer 1736) uit Holland. Hij wordt als predikant geplaatst te Drakensteijn, is ook een tijd lang als consulent van Stellenbosch werkzaam. Hij wordt door den Kaapschen kerkeraad zeer geprezen om zijn ijver. In de kerkeraads-vergadering van 8 Juni 1732 wordt door hem een korte schets vertoond van een boekje, onlangs door een Deensch schip (Denemarken is in zijn geheel een Luthersch land) naar Kaapstad overgebracht en daar in 't openbaar verkocht, dat dezen titel had: "Kort Bericht van het onderscheid der waere Evangelische Luthersche en Gereformeerde leere, etc., etc., opgesteld door Hector Godefridus Masius, S.Th.D. (Doctor in de Heilige Theologie), etc., Copenhaegen, overgeset in de Nederduytsche tale door een liefhebber der Evangelische waarheijdt. Gedrukt tot Amsterdam bij Samuel Schoonwald in de Kalverstraet."

De Drakensteijnsche kerkeraad staat verbaest over de lasteringen, leugentaele, verdrijvingen en de verval-

schingen onzer Gereformeerde Christelijke leere en derzelve eerste leeraren onder de Reformatie.

Niet onbegrijpelijk is de verbaasdheid van dezen kerkeraad en zijn leeraar. Er was in dien tijd een zeer goede verhouding tusschen de leden der Gereformeerde kerk en de Broeders van de Augsburgsche Confessie (Lutherschen). In Kaapland, ver van het rumoer der twistende kerken, wenschte men niets anders dan eenheid en rust en vrede, gelijk duidelijk blijkt uit de brieven van den Kaapschen kerkeraad aan de Classis Amsterdam. Nu komt dit boekje, wordt verspreid en gelezen. Men vreest voor onrust, voor strijd en moeite. De kerkeraad kan dan ook niets anders denken dan de verspreiding er van is alleen hoofdzakelijk om twist en oneenigheid te verwekken tusschen de leden der beide kerken, die gezamenlijk het Avondmaal gebruiken. Er wordt dan ook besloten om daarvan aan 't collegie (den kerkeraad) van Kaapstad kennis te geven en zijn raad te vernemen.

Dit besluit schijnt niet te zijn uitgevoerd voor zoover Kaapstad betreft, maar wel geschreven te zijn naar de classis te Amsterdam. In een brief van dit lichaam d.d. 5 October 1788 aan Kaapstad lezen wij als volgt:

"Ons is daar een brief van den Eerw. Kerkenraad van Drakensteijn, geschreeven door Ds. Herzogenraedt voorgekomen, dat aldaar door een Deensch schip zou zijn ingevoerd een boekje, getituleerd: "Kort Bericht van het onderscheid der waere Evangelise Luterse en der Gereformeerde leere, door Hector Godfried Carbasius, S.Theol. Dr. tot Coppenhagen, overgeset in de Nederduytsche taale, door een liefhebber der waarheid; gedrukt tot Amsterdam bij Samuel Schoonewal, behelzende en opgepropt met vele leugenen, lasteringen en vervalsingen, omtrent onze Chr. Gereformeerde leere, en onverantwoordelijke beschuldigingen, den eersten leeraaren onzer belijdenis aangewreven."

Zoals wij zien, komen deze woorden bijna letterlijk overeen met het besluit van den kerkeraad van Drakensteijn, en moeten wij dus aannemen dat Ds. Herzogenraadt dit besluit naar Amsterdam heeft gezonden.

De brief van Amsterdam gaat dan voort:

Haar Eerwden's zijn niet ten onrechte bedugt, dat de invoerders beoogen, immers dat de gevolgen zouden

kunnen veroorsaken, dat de rust gestoord wierd tusschen de Gereformeerden en Luthersgezinden daar ter plaatse, van welke laatste reets sommigen tot communicanten (Avondmaalsgangers) waren aangenomen.

Ook deze woorden stemmen merkwaardig bijna letterlijk overeen met de Notulen van den kerkeraad van Drakensteijn van 8 Juni 1732.

De classis vervolgt dan:

“Alzoo Uw Eerwaardigheden daarvan niets melden, kunnen we niet weten of dit geval particulier (alleenlijk) die plaats betreft en of het Uw Eerw. bekend is. Wij hebben er Uw Eerw. van willen verwittigen, om op middelen bedacht te kunnen zijn, dat zulke diergelijke boeken niet ingevoerd worden, ten minste geen schadelijke gevolgen hebben bij uwe gemeijnte.

Men ziet ook de classis van Amsterdam wilde, als goede wachters op Zion's muren, voor de zuivere leer der Gereformeerde kerk in Kaapland waken.”

5 October 1738 schrijft de classis aan den kerkeraad van Drakensteijn onder meer over dit boekje:

“Gelijk het ons aangenaam is, dat de Eerwd. Broederen van de Caap, de Sijnodale Acten hebben gecommuniceerd (d.w.z. de Handelingen van de Noord-Hollandsche Sijnode hebben gezonden aan u ook), zoo is met bijzondere goedkeuring van onze gansche vergadering opgemerkt, dat Uw Eerwd's daarvan een zulk gewenscht en stichtelijk gebruik maakt en door het voorbeeld der Vaderlandsche kerken opgewekt word, om met een betamenlijke naijver haar niet toe te geven in het waken tegen's indringende verkeerde leere, waarvan een sprekend bewijs is, Uw Eerwaardigheid attention op het ingevoerde boek door een Deens schip: welk boek UwE. segt dat opgepropt was met leugen en lasteringen en vervalsingen van onze Gereformeerde Christelijke religie, en onverantwoordelijke beschuldigingen der eerste leeraren onzer belijdenis uitgegeven onder den titel van (volgt weer de titel, alleenlijk met een verandering in den naam Hector Godfried Chasius: de broeders in Amsterdam kennen het boekje zeker niet, en schrijven daarom den naam telkens anders).

Uw-Eerwaardigheid (zoo vervolgt de Classis) remarqueren (merken op) wel, dat zulke boeken verstrooid door

de gemeijntens, zeer schadelijke gevolgen zouden kunnen hebben, bizonder tot verwijdering der gemoederen der Gereformeerden en Luthersgezinden die nu nog saamen vreedzaam wonen, en van welke laaste wij merken sommige tot communicanten bij u zijn aangenomen. Wij wensten wel dat wij op verzoek in staat waren, om U Eerw. op dit particulier geval en in diergelijke gelegenheden een peremtoire (voldingend) raad te geven. Dog wat dit particuliere aangaat, wij zijn eenigermate verwondert, dat daarvan geen melding gemaakt wordt in de Briefe van de Eerw. Broederen aan de Caap, die we niet twifelen of zullen zulks weten, en mogelijk ook diergelijke boeken daar zijn verspreid.

De kerkeraad van Kaapstad schrijft in zijn brief van Mei 1734 dat hij van zoo 'n boekje niets weet. Merkwaardig en bezadigd is dit antwoord dat we dan ook hier letterlijk afschrijven:

“Het is wel waar, dat we hier eenige van die veele boeken, die der zouden verspreid zijn, gezien hebben, maar ook moeten we nogmaals bekennen dat aan deze plaats, onder de Broederen Lutheranen, geen meer verwijdering als voor dezen gezien word, maar integendeel, dat ze heel neerstig zich tot het gehoor van het Evangelie begeven, en hunne kinderen in de waere Gereformeerde godsdienst laeten opvoeden; veelmin dat het eenig naedeel onder de onze zoude hebben toegebracht, zelfs dat sedert het jaer 1732, dat deze boekjes hier geweest zijn, onze gemeente met 63 leden zijn vermeerderd, waeronder veele, wier vaeders leeden zijn der Luthersche gemeente. Wij oordeelen dierhalven, dat we hier het best doen geen tweedragt te verwekken, maar ze bijde met leer en wandel, zooveel in ons is, te stichten, en ze allen tot den eenigen herder der schaepen Christus Jezus, op te lijden; waertoe we God bidden dat Hij ons met zijne dierbare genaedegaeven, en den Geest des vreedes en der sagmoedigheid, wil bestraelen en ondertusschen, ons altijd den Geest des vrijmoedigheid geeven, om zoo in het openbaar als in het heimelijk voor zijne eer te strijden. En opdat die boekjes, die we niet weeten, in zoo een meenigte versprikt te zijn, geen schadelijke gevolgen zouden hebben, doen we ons best, de waere Gereformeerde Godsdienst, op de sagchste doch echter krachtigste wijze in haere waarheid voor te stellen, en in onze openbaere

reedenvoeringen, wanneer dear zulks te passe kooft, ja in het bijzonder, in onze weekelijksche categorizatiën, niet alleen onder diegene die nog geene belijdenisse gedaen hebben om geene zonder kennis eiverende gemeente te maken; maer ook zelfs onder diegene, die reeds leedemaeten geworden zijn om die verder in Godgeleertheit te brengen, waardoor ze in staet zullen zijn—God ons werk door zijnen Geest achtervolgende—om de lasteringen in deeze boekjes—indien der eenige quaedaerdige meede mochte voorkomen—tegen te gaen; 'twelk het beste middel is dat we tot hiertoe weten in het werk te stellen: zullende daerenbooven niet naelaeten, nauwkeurig te letten op alle hetgeen tot ondermijning van onze Gereformeerde gronden, mochte in het werk gestelt worden."

Wij schrijven dit stuk uit den brief van 5 Mei 1734 geheel letterlijk af, om te doen zien welk een gezonde, christelijke geest toen heerschte in den kerkeraad van Kaapstad, welks leeraren toen waren Frans le Sueur, Henricus Cock, en onder wiens ouderlingen wij ook vinden Rijk J. Tulbagh. Het doet goed zulks te weten, en wij zouden wenschen dat de verschillende kerken in Zuid-Afrikanu nog, in plaats van te streven naar een hope-looze vereeniging er zich op gingen toelaggen om door zuiver godsdienstig onderwijs aan hunne lidmaten aan de eene kant liefde voor eigen kerke, aan de andere kant waardeering jegens andere kerken wilden bevorderen.

Jammer evenwel, dat die geest van vredelievendheid en verdraagzaamheid tegenover de Lutheranen slechts kort van duur is geweest. Men kan in Kaapstad in 1734 zóó schrijven omdat er geen gevaar dreigde van de Luthersche kerk. Toen evenwel de Lutheranen zelfstandig wilden worden, een eigen leeraar begeerden en aan het bouwen van een eigen kerk dachten, waren de Kaapsche broeders niet langer zoo verdraagzaam. Men wilde bijeenhouden, wat niet bijeen behoorde: men wilde geen mededinger naast zich hebben: men wilde ook toen alle macht in handen houden. In het jaar 1741 schrijft dezelfde kerkeraad, (alleen R. J. Tulbagh was niet meer ouderling), dat er gemompeld wordt dat de Lutheranen wel een eigen leeraar zouden willen hebben, en hij vraagt of hij daarvan eenig bericht mag krijgen. De Kaapsche regeering had een placcaat (bevelschrift) uitgegeven, waarin allen die van de Luytersche religie toegedaan zijn, ge-

ordonneert waren hunne namen op te geven, teneinde daarvan bericht te kunnen geven aan de Heeren XVII. in het vaderland.

7 Junie 1742 schrijft de kerkeraad van Kaapstad, nadat hij had bericht, dat psalm 133 aldaar waar werd, omdat men in vrede leeft en de ware godzaligheid toeneemt, het volgende:

"Maar och, off wij niet te vreezen hadden dat deze aangename rust, door het woelen der Lutheranen, en door het stellen van eene Luthersche kerk alhier, in het geheel zal weggenomen worden, wijl het gering aantal der Luthersche mannen, dat Duytschers zijn, aan Gereformeerde vrouwen getrouwd zijn, en daarbij veele kinderen verwekt hebben, waarvan door ouders en getuigen in onze kerk belofte gedaan is, en in onze leere opgevoed worden; eenige uitgezondert, die door de dwingelandij der vaders verhinderd zijn, zich verder in de leere der waarheid te laeten onderwijzen, 't welk zich niet alleen tot de zoonen, maar zelfs tot de dogteren uitstrekt: de kinderen van der jeugd een schrick voor onze leere inboezemende. Geschiedt dit nu al, wijl ze alleen maar in haare hersenen gekreegen hebben om tegens de costumen (gewoonten) van Indien, en tegens de privilegien, eene kerke te willen oprichten: wat zullen wij dan te verwagten hebben wanneer hier een Luthersche kerke zal gestigt worden? Niets anders als eene verwijdering onder de gemoederen, en het vuur van tweedragt in de huisgezinnen zelve: wanneer de mannen de vrouwen, door listigheid off geweld, zullen tragten aff te trekken, off ten minsten haare kinderen, zonder dat het de moeders zullen kunnen verhinderen met quade spijs der vooroordeelen optrekken. Zonder dat dit onder de kinderen in practijk gebracht word, zoude het getal der Luthersche binnen korte niet meer zijn, wijl het kleijn getal der mannen, haare jaaren reeds krijgende, natuurlijker wijze moeten een eijnde neemen. Zal men dan onze kerk dus, buiten reeden, in een oogenschijnlijk gevaar stellen, en dat ons een getal van zes of zeeven onweetende en koppige Lutheranen, die de andere door haar gewoel opzetten: daar zeer veele, verstandiger zijnde, zeer wel begripen, dat het met haar waare belang gansch niet overeenkomt, en wel vergenoegt den godsdienst in onze kerke

te kunnen bijwonen, hiermeede gentsch niet willen te doen hebben.

Ons instandig verzoek is dan, dat U WelEerwaardens met alle vermogens, en zoo het nodig is, t'effens met de sinodens, hiertegens met kragt gelieven te waeken, niet alleen bij de Ed.Agtb. Heeren XVII., maar ook bij haar Hoogmogende (de Staten-Generaal, als de regeering der vereenigde zeven provincien), dat de oude resolutien zonder veranderinge mogen stand grijpen. Maar indien der eenige so zwaar overweegende reedenen mochten zijn waardoor haar Hoogmogende tot een besluit mochten gebracht worden, niettegenstaande de bovengenoemde reedenen, hier een Lutersche kerk te doen stichten, zoo verzoeken wij dat er ter voorkoming van meerder ongeregeltheeden, twist en verdere ondergang der waare Gereformeerde kerke, op het allernadrukkelijkste bij haare Hoogmogenden aan te houden, ten eijnde volstrekt gelast en geboden wierde, geen andere als waare Gereformeerde tot de regeering te verkiesen; en dat tot het Hooft van Militie, alsmeede een lidt des Raads zijnde geen andere als een Gereformeerde in het vervolg wierde aangesteld: opdat hierdoor hier, evenzoo als in het vaderland, het onderscheid tusschen de praedomineerende en andere kerken onderhouden, en de eerste voor alle verdruckinge bevrijd wierde."

Bij dezen brief is een nader naschrift gevoegd, waarin nog andere reddenen worden opgegeven tegen het stichten van een Luthersche kerk, en dat wij hier in zijn geheel afschrijven om den geest des tijds te leeren kennen.

Alzoo de Lutherschen, bijaldien hem een praedicant wierde toegestaan, haare collectens meede tot de derselfs onderhoud zouden gebruiken, zoo hebben wij eene swarigheid, die noodzakelijk zou moeten aan een kant geruijmt werden, namentlijke, wie de armen zoude moeten onderhouden. Mogelijk zal men zeggen, dat het van zelve spreekt, dat het ieder de zijne zoude moeten doen, maar dit is niet genoeg, wijl van deze zeer weijnige onderhouden worden; de meeste die men hier heeft zijn, die nog Gereformert, nog Luthersch zijn, bestaende uit vripgegevene slaven, en de daaruit voortgekome kinderen, en ander slegt volk, die geheel geen beleidenis gedaan hebben, wijl die niet min (weinig) van de Luteranen als Gereformeerden vrijgegeeven zijn en nog worden. Zo

zoude het meede noodzakelijk zijn, dat er een schifting of scheijding gemaakt wierd, want indien men ze allen tot een last der Gereformeerde kerk zoude willen laten, zouden wij door de afzondering der Lutheranen zooveel inkomen missende, buiten staat zijn, ze allen te onderhouden; en zo niettegenstaende dit alles, de noodzakelijkheid om hier een Luthersche praedicant aan te stellen, zo groot, off de reddenen bij haar Hoog Mogende off onze Heeren en Meesteren zoo dringende mogten zijn, dat, niettegenstaande onze bijgebrachte en gegrunde zwarigheden hier evenwel een Luthersche kerk zou moeten gestigt worden, zoo verzoeken wij op het allernadrukkelijkheid, dat behalven het stuk der regeering, waarvan hier bovengemeld is, de E.E. Classis gelieve zorg te dragen, dat hier nooijt een Deen oof ander Uijtlander, maar een goet Nederlander gezonden werd, waarvan de classis behoorde versekert te zijn.

Op dezen brief antwoordt de classis niet. In 1744 schrijft de Kaapstadsche kerkeraad weer over deze zaak, en dan antwoordt Amsterdam, na nogmaals in 1745 er aan te zijn herinnerd, als volgt bij brief van 20 Januari 1746.

Wat aangaat de bouwinge van eene kerk voor de Lutherse gemeijnte de classis heeft daarover reetz met de Heeren Bewindhebberen van deeze Caemer doen spreken, dog overmitz ons ook een diergelijk bericht van Batavia is in handen gekomen, en teffens hetzelfde aan de Sijnode dezer provincie (Noord Holland) gezonden is, zoo zal de E. Classis eens afwachten wat de Sijnode ten deezzen opzichte sal goedvinden te doen, middelerwijle haare attentie op dit stuk houden, en haare gedeputeerden ad Sijnodum (afgevaardigden naar de Sijnode) instrueeren.

Hierbij echter bleef het dan ook. De Heeren in Holland hadden wel wat anders te doen, dan op deze zaken groote acht te nemen. De bouw van een kerk werd in Batavia toegestaan waarom zou de Oost-Indische Compagnie aan de Lutherschen in Kaapstad weigeren hetzelfde te doen. Ook waren de tijden veranderd. In plaats van ijveren voor de Gereformeerde kerk, mede een teeken van sterk godsdienstig leven, was er verslapping in den godsdienst ook in Holland gekomen. De politiek bracht verder ook mede, dat men wat verdraagzamer

moest zijn tegenover andersdenkenden. Dit mocht in het afgelegen en afgezonderde Kaapland niet zoo worden gemerkt, de stroomingen des geestes in Europa hadden niet nagelaten hun invloed ook in Nederland te doen gelden.

De klacht over kerkbouw der Lutheranen en het verzoek om dat te verhinderen komt dan ook voor 3 Februari 1757 niet weer in de Kaapsche brieven voor. Wel is er in 1750 weer de vraag gedaan of men de Lutheranen tot het Nachtmal zal toelaten waarop de classis in dezelfde zin antwoordt als in 1714, maar overigens zwijgt men van de Lutherschen. Dit zal ook wel hieraan zijn toe te schrijven dat deze zich stil hielden en hunne plannen tot het bouwen van een kerk voor een tijd schijnen te hebben opgegeven. Of heeft er mogelijk ook toe medegewerkt, dat de Kaapsche gemeente moeielijkheden met den predikant R. van Cloppenburg heeft gehad: dat ook de Hernhutter Smidt moeite heeft gegeven, evenals de ziekentrooster Willem Raassel? Eveneens had men veel last van de gedurige verwisseling van predikanten, en heeft Ds. Franciscus le Seuer langen tijd het werk alleen moeten doen.

Hoe dit ook zij gedurig komt na 1757 de vraag voor van het bouwen der Luthersche kerk en het stichten eener gemeente onder een eigen leeraar in de brieven zoowel van den Kaapschen kerkeraad als van de Gecombineerde kerkvergadering (wij zouden die vergadering de algemeene kerkvergadering noemen, omdat zij bestond uit alle in Kaapland dienstdoende predikanten met een of meer afgevaardigden uit de verschillende gemeenten) tot dat eindelijk in 1774 een Luthersche kerk wordt gebouwd. Dit geschiedde evenwel niet openlijk. De Kaapsche kerkeraad toch schrijft den 25 Januari 1774 dat de Lutheranen bezig zijn, een gebouw op te richten, dat toen al vrij ver gevorderd was, onder een anderen naam, maar toch blaarblijklijk bestemd voor en geschikt tot een kerk. De Gereformeerden hadden daartegen bezwaar ingebracht bij den toen regeerenden Heer Gezaghebber (Gouverneur J. van Plettenberg), die verklaarde geen verlof er toe te geven te hebben, dat ook niet was gevraagd, en beloofde te zullen toezien dat dit gebouw alleen zou gebruikt worden als er nu en dan een Luthersche predikant zou voorbijgaan op reis naar of van Indie, en verzekerende dat

hij de oprichting van een openlijke Lutherse kerk zeer schadelijk en nadeelig achtte voor dit land.

Maar wat hielp dit alles. Wel verklaarde de kerkeraad in 1776 met groote blijdschap dat de Heer Otto Luder Hemmij, Secundus der Kolonie (d.i. zooveel als assistent-gouverneur) van de Luthersche tot de Gereformeerde kerk was overgegaan, maar in 1780 komt er toch een eigen leeraar voor de Lutherschen in Kaapstad, n.l. de Heer Andreas Lutger Kolver, die in 't laatste van dat jaar te Kaapstad arriveerde en den 10en Desember zijn intree predicatie hield.

Met hem schijnt de Gereformeerde kerkeraad in den beginne goed te zijn klaar gekomen. Immers in 1781 (30 April) schrijft men naar Holland: "De leeraar der Luthersche kerk alhier is in 't laatst van den voorleden jaare, hier g'arriveert, en heeft kort daaraan een nieuw gebouwde kerk ingewijd, en door een Intree-rede een begin gemaakt van zijn openbaren dienst. Wij verblijden ons dat de keus in 't vaderland, nu de zaak tog niet te beletten was, gevallen is op een man als deelen, die zachtsinnig, neederig en bekwaam is; waardoor goede beginselen gelegd worden. En wij kunnen niet zeggen dat er tot heden niets voorgevallen is dat aanleiding zoude kunnen geven tot twist en ongenoegen. God beware ook daarvoor zijne gemeente."

Wij zien de kerkeraad legt zich neer bij het onvermijdelijke. Zij hebben 50 jaren lang het stichten eener Luthersche kerk trachten tegen te houden. Maar de stroom des tijds had andere gevoelens gebracht in Europa. De scherpe afscheiding, die er tusschen de kerken was geweest, had plaats gemaakt voor een zekere onverschilligheid: de verflauwing van het geestelijk leven had ook een verslapping van het kerkelijk leven te weeggebracht. Men begon evenals altijd in zulke doodsche toestanden te vragen; waarom zoovele kerken onder de protestanten? konden ze niet één zijn? Ook naderde de Fransche revolutie en hoewel de woorden: vrijheid, gelijkheid, broederschap nog niet zoo gehoord werden, er werd ook in 't kerkelijke in Europa veel meer vrijheid gegund door de oude Staatskerken dan in de 17e eeuw het geval was geweest. De herroeping van het edict van Nantes mogelijk in 1686 zou in 1786 eene onmogelijkheid zijn geweest. Aan Roomschen zoowel als aan Protestanten en Joden

was in Nederland, het land der vrijheid, reeds lang vrijheid van godsdienstoefening, al was het niet op schrift, dan toch in der daad toegestaan. Het verwondert ons dus niet, dat de Kaapsche kerkeraad onder de leiding van predikanten in Holland geboren en geleerd, en met Hollandsche toestanden goed bekend, zich toen de stichting van de Luthersche kerk en gemeente een feit was, er zich bij neerlegde.

Maar al legt de kerkeraad zich bij dat feit neer, hij is toch niet tevreden. In 1872 schrijft hij opgevende hoeveel er gedoopt, gehuwd en aangenomen zijn dit: "Ten aanzien van de bijgekome leedematen zullen U WelEerw. kunnen zien, dat het nu de helvt minder is dan in het vorige jaar 1780; de oorzaake dezer verminderinge, moet alleen gezocht worden in de oprichtinge der Luthersche gemeente, die ons een groot getal der jeugd onttrekt, die te voren in de belijdenis van onzen godsdienst werd opgekweekt."

Erger wordt het in 1782. In een brief van 10 Desember 1782 klaagt de Kaapsche kerkeraad dat er verwijdering is gekomen tusschen de Gereformeerden en Lutherschen. Aan de laatsten was in 1778 vrijheid van godsdienstoefening verleend, en daarom had de Kaapsche kerkeraad verzocht aan de Regeering om afschriften van de resoluties en reglementen, welke bepaalden op welke voorwaarden de Lutherschen dit voorrecht in Batavia hadden gekregen. De afschriften daarvan in Mei 1781 aangekomen, waren eerst op 13 October 1782 in het bezit van de oudste kerk geraakt. Uit die copieën bleek dat de Lutherschen die bepalingen gedurende twee jaren niet waren nagekomen, doch omdat het reeds tot het verleden behoorde en omdat de Regeering te Kaapstad der Lutheranen uitdrukkelijk bevolen had aan die besluiten zich te houden, had men maar gezwegen. Toen evenwel den 17 November 1782, de Lutherschen in hun kerk een kind doopten in strijd met de orders van Batavia, was de predikant, J. P. Le Serrurier, naar zijn ambtgenoot gegaan om te zien of er ook eenig misverstand mocht zijn geweest. Doch de predikant der Lutherschen had gezegd dat hij zeer wel alle omstandigheden had geweten, en dat hij bij voorkomende gelegenheden niet zou nalaten hetzelfde te doen. De Kaapsche kerkeraad had zich daarop bij de Regeering beklagd, die den Lutheranen dan ook gelast

had zich aan de Bataviasche orders te houden. In zoverre had de eerste dus voldoende satisfactie verkregen. Vreezende evenwel dat de Lutherschen in Holland alle moeite zouden doen om die bepalingen veranderd te krijgen en dat wanneer dit geschiedde de Gereformeerde kerk groote schade zou lijden door het aanmerkelijk afnemen van het getal der leden, had men besloten daarover te schrijven.

De besluiten van Batavia regelende de verhouding tusschen Gereformeerden en Lutherschen waren: dat ten opzichte van de kinderen, waarvan een der ouders van de Gereformeerde, en de andere van de Luthersche godsdienst is, in deezer voege zal moeten worden gehandelt, dat de zoon of zoons in de kerk waartoe de vader behoort, zullen moeten gedoopt worden, en de dogter of dogters, in die van de moeder; dat is, dat zoo, wanneer de vader van de Gereformeerde godsdienst is, de zoons ook in die kerk zullen gedoopt worden, en de moeder, Luthersch zijnde, de dogters in de Luthersche kerk; gelijk dat ook over en weder zal plaats hebben, wanneer de vader Luthersch en de moeder Gereformeert is, zoodanig nogthans, dat het zulke ouders zal vrij staan hunne kinders, zoowel de zoons als de dogters, zulks begeerende in de Gereformeerde kerk te laten doopen, maar dat zij geenszins zullen vermogen de zoons en dogters in de Luthersche kerk dat heilig sacrament te laten toedienen.

Tegen dezen regel nu had de Luthersche predikant gezondigd. Op 17 November 1782 had hij den doop bediend aan een dogter van Johan Frederik Schikkerling (Luthersch), gehuwd met Maria Magdalena Martens (weduwe van George Carel Kirchman) van de Gereformeerde kerk. Ook kort daarna, ofschoon het hem door Gouverneur van Plattenberg verboden was, had hij tusschen 8 en 16 Februari 1783 het kind gedoopt van Clemens Matthiezen, Jr., Lutheranen, en Maria Margaretha Matthiezen, geb. Franke, Gereformeerd. De huisvrouw van gezegden Matthiezen had daarvoor dit briefje geteekend:

Ik, ondergeteekende bekenne, ten verzoeke van mijn man Clemens Matthiezen, Junior, dat het met mijn volkomen toestemming is, dat onze, op den 8en deezer geboorne dogter den Heijlegen Doop in de Luthersche kerk ontfange, zonder daartoe op de minste maniere, door gezegden mijnen man, te zijn gepersuadeert, ofte overge-

haalt worden, doende zulks alleenlijk uit bijzondere agting en liefde, die ik hem ben toedragende, alsmede ter consideratie der beloften die hij als diacon der Lutersche gemeente gedaan heeft.

In teeken der waarheid hebbe zulks met mijne eigen handteekening bekrachtigt.

(Onderstond.)

(Was getekend) Maria Margaretha Matthiezen; geboren Franke.

Cabo de Goede Hoop, den 16en Februari 1783.

Het protest tegen deze handelwijze van den Lutherschen predikant en den Lutherschen diacon gaf aanleiding tot lange brieven van de zijde der beide kerkeraden aan de Regeering te Kaapstad en ook aan de Heeren XVII. in Holland door de classis Amsterdam. Deze laatsten schreven den 18en Juni 1783, dat zij in deze zaak geen uitspraak konden doen zonder eerst een andere Commissie te hebben geraadpleegd: dat zij reeds in 1756 aan den Generaal en Raden te Batavia in consideratie gegeven hadden, wat meerdere vrijheid in deze zaak aan de Lutherschen te geven; maar dat het besluit van 31 December 1754 daarom nog niet was teruggetrokken, omdat men in Indie meerdere vrijheid onraadzaam achtte.

De Kaapsche kerkeraad was hiermede tevreden gesteld.

Maar den 21en October 1783 wordt op nieuw geklaagd door den Kaapschen kerkeraad: nu niet over het doopen van kinderen tegen de ordinantie van 1756, maar over het aannemen van jonge menschen van Gereformeerde ouders, n.l. twee zoons en een dochter van de weduwe Dreijer, en een zoon van de weduwe Bressler, tot lidmaten der Luthersche kerk, wat de kerkeraad noemt het maken van proselijten hetwelk in 1760 den Lutheranen op straffe van een boete van 500 rds. was verboden. Ook dit protest der Hervormde Gemeente werd aangenomen niet alleen, maar ook overeenkomstig haar verzoek aan de Lutherschen bevolen jaarlijks, bij het overleggen der rekening, een lijst in te zenden bij de Regeering der personen, die gedurende het afgelopen jaar waren aangenomen en gedoopt in die kerk.

De Hervormden hadden dus ook hier weer het pleit gewonnen.

Ons dunkt mogelijk de handeling van de Hervormden kerkeraad kleingeestig en die van de Lutherschen een strijd voor gewetensvrijheid. Doch wij dienen de tijden in aanmerking te nemen. De Gereformeerde (of zoo men haar begint te noemen de Hervormde) kerk was de Staatskerk: de Luthersche de getolereerde. Hield deze laatste zich niet aan de bepalingen der Regeering, dan maakte zij zich schuldig aan verbreking der voorwaarden waarop zij vrijheid voor de uitoefening harer godsdienst had verkregen. Indien de Hervormde al deze dingen eenvoudig liet gaan, dan zou de kerkeraad zich aan plichtsverzuim hebben schuldig gemaakt, daargelaten nog dat de Staatskerk groote schade zou beloopten, zoowel in leden aantal als in inkomsten. Eveneens kwamen de verschillen tusschen de beide kerken in die dagen meer op den voorgrond dan nu. Tegenwoordig heeft de christelijke kerk als een geheel veel meer strijd tegen de wereld, tegen het zich uitbreidend Jodendom, het aan het licht komend Heidendom, het openlijk uitgesproken ongeloof dan toen. Wij hebben andere vraagstukken, zooals socialisme, materialisme, zending onder gedoopten, zending onder de heidenen, die het noodig maken samen te werken, en de verschillen der afzonderlijke kerken over het hoofd te zien. Daarbij komt dat het oppervlakkige godsdienstig leven, de verschillen tusschen de kerken als niet wezenlijk oordeelend, ook oorzaak is van een zekere mate van onverschilligheid omtrent de leer, die niet alleen wortelt in de spitsvondigheid der geleerden, maar ook in het karakter en den aanleg der verschillende volkeren en rassen. Wordt dus tegenwoordig meer de nadruk gelegd op de groote hoofdzaak des Christendoms, den persoon van Christus, toen waren het de bijkomstige dingen, die op den voorgrond kwamen. Wie de geschiedenis der kerk goed kent ziet in deze twist tusschen Lutheranen en Gereformeerden dan ook nog iets meer dan kleinigheden. Zij is bij de Lutheranen een pogen, om zich vrij te kunnen ontwikkelen in een Gereformeerde kolonie: bij de Gereformeerden een zoeken om zich te blijven handhaven tegenover wat zij meenden verkorting harer rechten te zijn: bij beiden een vasthouden aan de beginselen hunner kerk, die men tegenwoordig bijna niet kent, en dus ook voor welke men geen liefde gevoelt.

Men denke dan ook niet dat na de beslissing in 1783

door de Koloniale Regeering genomen, de strijd op een einde was. Moesten de Lutheranen op kerkelijk gebied ingeven, (en het schijnt dat zij dat gedaan hebben, want wij lezen in een brief aan de Classis van 9 Juli 1785 dat er sedert eenigen tijd geen openbare verschillen hebben plaats gehad), zij zaten niet stil. Zij wenden allerlei pogingen aan om van die banden, binnen welke zij bepaald waren, ontslagen te worden. Zij zochten niet alleen algeheele kerkelijke vrijheid, maar ook opheffing der bepaling dat alleen Hervormden ambtenaren in de kolonie mochten zijn. Reeds vroeger merkten wij op, dat vooral in 1750 vele Duitschers waren ingekomen, waarvan sommigen hooge regeeringspersonen waren. Het spreekt van zelf dat deze bij de twisten tusschen Lutheranen en Gereformeerden aan de zijde der eerstgenoemden waren. Aangezien nu zoowel in Holland als in de kolonien, alleen leden der Gereformeerde belijdenis tot ambten en bedieningen konden worden toegelaten (waarvan echter met betrekking tot andere protestantsche kerken niet altijd de hand werd gehouden) was het voor de Hervormden van de Kaap na 1780 een oorzaak van ergernis dat zoovele leden van de politieke Raad en van de Justitie Lutheranen waren. (Wij vinden de namen van Rönnekamp, Neethling, Matthiezen en Bletterman in de Kaapsche brieven bepaald genoemd.) Maar eveneens was het den Lutheranen een ergernis uitgesloten te zijn van deze ambten en trachten zij natuurlijk ook die rechten te verkrijgen. Dit gaf aanleiding tot verbittering aan beide kanten. Ook hierin werden de Gereformeerden eerst in 't gelijk gesteld: Rönnekamp, Neethling, Matthiezen en Bletterman werden ontslagen. Lang bleef deze voor de Hervormden gunstige toestand niet van kracht. In 1794 meldt de kerkeraad van Kaapstad dat de Heeren XVII. in den Raad van Justitie een lid, oud ouderling der Luthersche kerk, en in den Raad van politic eveneens een lid der Luthersche gemeente heeft geplaatst.

Na 1799, het jaar der Engelsche inbezitting der kolonie, is natuurlijk van dezen strijd geen sprake meer. De veroveraars brachten in Kaapstad gelijkheid voor alle godsdiensten en openden het land voor allen, die wilden komen. Heeft dit de vrees van den Kaapschen kerkeraad bevestigd. Wij gelooven het niet. Het aantal Luthe-

ranen in de Kaapkolonie is nooit zeer groot geworden: het heeft aan de oude kerk niet veel schade gedaan. Veel meer schade deed het liefkoozen der Engelsche veroveraars en het navolgen van hunne zeden en gewoonten, het aannemen hunner taal en kerk. Doch hierover later meer als de geschriften na 1805 ook openbaar zullen geworden zijn.

Zoo eindigde een twist, die bijna 70 jaren had geduurd. De groote veranderingen in Europa sedert 1790 gekomen maakte een einde er aan. Andere toestanden brachten andere vraagpunten en moeilijkheden: de Kaapsche kerk werd nu geplaatst van de vraag: hoe haar volkskarakter te bewaren. Voor andere kerken had zij na dezen geen tijd meer.

v. B.

DE DIAKONES CIRCA 200.

“DE VROUW 1813-1913.”

Dit was het opschrift van een tentoonstelling te Amsterdam verleden jaar.

En ik ben erg nieuwsgierig om daarvan iets meer te weten.

Ziet gij wel, zusters, dat de mannen over dit onderwerp ook maar niet onverschillig zijn!

Jammer, dat ik daar niet zelf kon komen en alles goed bezien, al ben ik ook een man. De vrouw is toch de man tot hulpe. Gen. 2:18(8) en 20(b).

Van één afdeeling “de Ziekenverpleging” kan ik u echter wat vertellen, wat mij verteld is.

Daar werd een indruk gegeven van de vrouwelijke diakonie, die in de eerste christelijke kerk uit waardige weduwen bestond, ook wel uit aan God verloofde jongedochters. In de Oosterse of Griekse kerk hadden zij een kerkelijk ambt, hoe nederig dan ook, maar zij waren “kerkelijke diakonessen.”

De tentoonstelling ging niet zó ver terug. We lezen de jaartallen 1813 en 1913.

Diakonessen huizen bestonden nog niet in 1813, maar te Amsterdam waren diakonessen. Ook al een reden, waarom die tentoonstelling nergens anders in de wereld moest zijn, dan alleen te Amsterdam.

Onze Amsterdamse diakonessen heeft in 1826 de Duitse predikant Theodoor Fliedner te Amsterdam gezien, en dat bracht hem op de gedachte om de oude kerkelijke instelling der Diakonessen te hernieuwen. Dit gaf aanleiding tot de oprichting van zijn Diakonessenhuis te Kaizerswerth in 1836, het eerste van onzen tijd, het voorbeeld voor al de later opgerichte, ook van het Diakonessenhuis, dat we eens hier zullen krijgen of in Pretoria al staat, en dat de stoot heeft gegeven tot de vernieuwing der ziekenverpleging in de geheele wereld.

Het bewijs van het bestaan van Diakonessen in de Hervormde gemeente te Amsterdam vinden wij in de notulenboeken dier gemeente. De oudste notulen over die zaak zijn van 1 Maart 1582. Door het glas van een kast (vitrine) waren die notulen te lezen op die tentoonstelling. Ook copieën van notulen over diakonessen van de Hervormde gemeente te Hoorn op Texel van 1604, 1607 en 1612 kon men lezen.

Als monumenten van den Diakonessen-arbeid uit de oude kerk was een mooie copie opgehangen van een muurschildering uit de katacomben, (onderaardse kelders), voorstellende een Diakones uit de derde eeuw na Christus, en een aquarel, (waterverf teekening), van de Diakonessenkerk te Konstantinopel omstreeks 600 na Christus. Copieën van den Grieksen tekst van Rom. 16, 1 en 1 Tins. 3, 11, zag men ook als bewijs van het bestaan der Diakonessen in de jaren 58 en 63 n. Christus, en het oude Inzegeningsgebed van ca. 200 n. C.

Dit laatste is een goed bewijs voor de zusters in Afrika, dat de vrouwelijke leden ook een positie in de oude kerk hadden. De apostolische verordeningen stellen deze vrouwen op een gelijke rang met de onderdiakenen. De bisschop kreeg 4 deelen, de presbiter 3, de diaken 2, de diakones en de onderdiaken 1. Op vele plaatsen wordt gesproken van een ordening door handoplegging tot diakones in de kerk. Het was de gewoonte om een diakones met een bepaald gebed in te zegenen. Met een sluier komt ze voor het altaar. De bisschop groet ze: “De genade Gods, die in de zwakke machtig is, zij met u.” Dan buigt zij niet de knie, maar het hoofd en de bisschop bidt:

“Eeuwige God, Vader onzes Heeren Jezus Christus, die man en vrouw geschapen heeft, die met den Heiligen Geest vervuld heeft Mirjam en Debora en Hanna en Hulda, die het niet onwaardig geacht heeft, uwen eengeboren Zoon uit een vrouw geboren te laten worden, die ook in de Tent der Getuigenis en in den Tempel wachteressen van uwe heilige poorten hebt besteld, zie nu op deze uwe maagd, die tot de dienst verkozen is, geef haar de Heilige Geest en reinig haar van alle bevlekking des vleeses en des geestes, waardig te volbrengen het door U opgedragen werk tot Uw eere en tot de eer van Uw Christus,

met wien U toekomt eer en aanbidding te zamen met den Heiligen Geest in eeuwigheid. Amen." Na het gebed legt hij haar onder den sluier de oude stole der diakenen om, dan volgt het Heilig Avondmaal, waarbij de diakonessse den beker uit de hand van den diaken neemt, maar niet verder doorgeeft en op het altaar (de tafel) zet. Dit laatste bewijst, dat zij bij de uitdeeling van het sacrament niet heeft mee te werken.

Gij ziet, volgens het gebed, staan de diakonessen als wachteressen bij de deuren der kerk om onbevoegde vrouwen, die in de kerk komen, af te wezen, zij wijzen de vrouwen, voornamelijk de vreemde vrouwen, de plaatsen aan, en bewaren de goede orde. Ze vermanen ook de vrouwen, die te laat in de kerk komen, en bidden met haar, opdat deze ijveriger worden. Dan helpen zij de vrouwen bij den doop. De onervaren en onopgevoede vrouwen moeten zij voor den doop onderwijzen, hoe zij na den doop moeten leven. De zieke vrouwen, die niet naar de kerk kunnen komen, hebben zij bij te staan door het sacrament bij haar te brengen. Ook voor Armenzorg waren zij werkzaam. Zij nemen voor het vrouwelijk deel der gemeente geheel dezelfde positie in als de diakenen voor het mannelijk deel. Tot de vrouwen dorst de bisschop niet een diaken zenden in haar huis, ter wille van de ongelooovigen, omdat daardoor gemakkelijk lasterpraatjes konden ontstaan. Daarom moest hij in dit geval eene diakones zenden. Wij mogen aannemen, dat de diakones in dit geval de verhoudingen der armen, zoals anders de diaken zal onderzoeken, en dan de noodwendige ondersteuning verleen. Ook wanneer omgekeerd een vrouw tot den bisschop gaan wil, moet dit fatsoenlijk en netjes geschieden in gezelschap van een diakones. Heel uitdrukkelijk wordt al het werk van de diakenen, zo ver dit op vrouwen betrekking heeft, overgedragen op de diakonessen. Nadat eerst de eigenschappen van een diaken beschreven zijn, heet het: "En de vrouw (de diakones) zij ijvig, om de vrouwen te helpen. Beide (diakenen en diakonessen) zullen diensten aannemen, boodschappen brengen, uitgaan, bijstaan en dienen. Zij zullen zich ook niet schamen om de armen te dienen naar het voorbeeld des Heeren, die niet gekomen is, dat Hij zich zou laten dienen, maar dat hij diene en zijn leven geve tot een verlossing voor velen." Ja, wanneer het

zijn moet, moeten zij ook niet wachten, hun leven in te boeten en in te zetten voor de broeders.

Juist deze rijke ontplooiing van het diakenambt was het, die de bisschop de mogelijkheid gaf, eene tot in bijzonderheden persoonlijke armenzorg te beoefenen. Hij wist daardoor van iedere nood in de gemeente en kon precies naar verhouding der armoede de ondersteuning geven. Groote voordeelen gaf deze organisatie: aan een kant centralisatie, aan de andere kant individualiseering.

P. van DRIMMELEN.

DE ONTHULLING VAN 'T NATIONALE VROUWEN MONUMENT, 16 DESEMBER 1913.

Ontwaak mijn lier! en laat uw klanken ruisen.
Het toklen van uw snaren roer' ons volk.
En begeleid' de harten die nu bruisen,
Van 't sluimrend volksgevoel, wees gij de tolk.

De grote, plechtige dag is aangebroken,
De dag die ons herinnert aan veel smart.
Aan lijden, ongekend en ongewroken,
Herin'ring, ach! te veel voor 't bloedend hart,

Wij gaan als volk het monument onthullen.
Die stonde, ernstig, roept ons allen op.
Laat ieder dan zijn dure plicht vervullen.
De liefde tot ons volk stijg' hier ten top.

Op, op dan, Afrikaner dochters, zonen!
't Gevoel voor land en volk ontvlam' in gloed.
Wil nu en steeds uw echte liefde tonen
Voor 't land, welks grond gedrenkt werd vaak met
bloed.

Laat ander volken vrij hun helden prijzen,
En prachtig beïtlen in een marmren beeld;
Wij doen, ter eer van onz' heldinnen, rijzen
Een zuil, haar waard, zoals de plicht beveelt.

Van heel de grote schaar, opééngedrongen,
Is er één hart zo stug dat het niet smelt?
Wie voelt, deez' dag, niet uit zijn hart gewrongen
Een zucht, een traan, die uit zijn ogen welt?

't Verleden doemt weer op voor aller ogen.
De obelisk, die zich omhoog verheft,
Verkondigt ons de droeve tijd, vervolgen,
De ernst waarvan ons volk nog steeds beseft.

Die zuil herinnert ons aan bitter lijden,
Aan nameloze ellende en grote smart
Van hen die, trouw, oprecht, hun leven wijdden
Aan vaderland en volk, met leeuwenhart.

Wij brengen hulde aan die dappre vrouwen,
Die trouw bezegeld hebben met haar dood,
Haar liefde onwrikbaar, waar men op kon bouwen.
Haar moed, in 't doodlikst tijdsgewricht zeer groot.

Wij eren u, heldinnen van 't verleden,
Die opgeofferd hebt uw goed en bloed.
De grond, die wij met onze voet betreden,
Getuigt welsprekend van uw trouw en moed.

De velden die uw tranen eens besproeiden,
De grond die tans uw overschot bewaart,
Het land, waarin uw telgen welig groeiden,
Zij zijn ons dierbaar, ongeëvenaard,

Wie zal met juistheid ons uw leed beschrijven,
Toen gij in weerloosheid werdt ingemuurd,
Daar waar 't de wraak geluste u heen te drijven,
In kampen, waar gij 't bittre hebt verduurd!?

Wat moest gij in die kampen niet ontberen,
Verhongerd en gemarteld met uw kroost?
Ai! mij, gij kondt uzelve niet verweren,
Geen hulp erlangdet gij, en weinig troost!

Uw kindren werden naar het graf gedragen
Door handen zonder menselijk gevoel.
Men had geen oor voor al uw jamrend klagen;
Wat werd uw lot vergald! een jammerpoel!

Uw hope was op Hem, die zal vergelden
De wrake die onschuldigen verplet;
Op Hem wiens lof uw lippen vaak vermeldden,
Die op uw kermend smeken heeft gelet.

Geliefde moeders, trouwe echtgenoten,
 Vergeten zal het nageslacht u nooit.
 Wij eren u, de kleinen met de groten,
 Met kransen wordt uw graf door ons getooid.

Zo slaapt dan voort en rust geliefde doden;
 Gelijk op onvergankelijk perkament,
 Staan ingegrift, uw lijden en uw noden,
 Op 't Nationale Vrouwen Monument.

K. T. v. d. HEEVER.

ONS LEVENSDOEL.

Joh. 15:16. Ik heb u gesteld, dat gij zoudt heen gaan en vrucht dragen.

Ieder mensch heeft een ingeboren behoefte om plannen te maken en een doel te bereiken in zijn leven; daarvoor arbeiden wij, gebruiken wij ons verstand en doen feitelijk alles. Dit is zoo sterk in ons, dat wij ook bij andere menschen dit veronderstellen, en gewoon zijn niet zoo zeer te letten op wat anderen doen, maar te vragen wat hun bedoeling kan zijn met hun woorden en daden. Wij gaan zelfs zoover, dat wij ook in de schepping een doel vinden en daaruit besluiten tot het bestaan van een Schepper, die dat doel heeft gesteld en wil bereiken.

Er is dus geen mensch, die niet in zijn leven een of ander doel heeft, en daarover wil ik een en ander schrijven.

Wat is ons levensdoel? Waarom zijn wij hier op aarde? Het antwoord op deze vragen hangt zeer nauw samen met onze levensbeschouwing en levensopvatting, en aangezien die verschillend is bij verschillende menschen, is het doel ook anders, naarmate iemands blik op het leven is.

Ik wil hierbij onderscheiden in vier verschillende levensbeschouwingen, en nagaan wat het levensdoel is, dat met elk dezer overeenkomt.

Er zijn menschen, die het leven beschouwen geheel buiten God om. Of er een God is of niet, is voor hen onzeker, onbewezen, onbewijsbaar, en maakt ook eigenlijk geen verschil, omdat zij rekenen dat God niet dit aardse leven niets te maken heeft, zich daar niet mee bemoeit; en daarom bemoeien zij zich ook niet met Hem. Voor hen is dit leven bij menschen en dieren ongeveer gelijk, dat wil zeggen een mensch leeft en sterft en daarmee is het gedaan.

Nu wil ik niet beweren, dat de menschen, die zoo denken, slechte menschen zijn, ik weet, dat er vele edele menschen zijn daaronder, maar die levensopvatting is niet zeer verheven.

Wat is het levensdoel, dat met deze opvatting overeenstemt? Dat kan niet anders zijn, dat dit aardse bestaan zoo aangenaam mogelijk te maken, zooveel mogelijk het lijden van zichzelf en van anderen te verzachten, en te genieten van het leven, zoolang als het duurt. Mocht het leven te zwaar worden, dan is er geen reden om het niet te verlaten, al is het zelfs door de hand aan eigen leven te slaan. Een van de voornaamste middelen tot dit doel is dan ook zooveel mogelijk geld te verzamelen, want met geld kan men al de gemakken des levens zich verschaffen. Mocht er strijd komen tusschen het eigen belang en het belang van anderen, dan is het niet te verwonderen, dat het belang van anderen moet achteruit staan. Zoo is dit levensdoel in zichzelf zelfzuchtig, in de praktijk geldt hierbij het recht van den sterkste. Toch moet erkend worden, dat door menschen, die dit doel voor hun leven gekozen hebben, werkelijk goede dingen zijn tot stand gebracht, omdat wat uit eigenbelang gedaan is, soms aan alle menschen kan ten goede komen.

Het is een heidensche opvatting van leven en levensdoel, maar het is geen schande zelfs van het heidendom het edele en goede te erkennen en over te nemen, en daar om behoeft niemand zich te schamen, om als doel van zijn leven te kiezen, het leven van zichzelf en van anderen zoo aangenaam mogelijk te maken. Ik wenschte wel, dat dit ook onder Christenen wat meer bedacht werd, want het moet erkend worden, dat lang niet alle Christenen altijd trachten het leven van hun medemenschen zoo aangenaam mogelijk te maken en het lijden zooveel doenlijk te verzachten.

Er is evenwel iets hoogers.

Er is een levensopvatting, waarin gerekend wordt met God, waarin dus plaats is voor een leven na dit leven, voor de geestelijke zijde van den mensch en de ontwikkeling daarvan; en waar God erkend wordt als Schepper, moet er ook plaats zijn voor het bepalen van het levensdoel van den mensch door zijn Schepper.

Met deze hoofd gedachten als grondslag is er evenwel zeer veel verschil in de bepaling van het levensdoel, omdat er bij vele menschen een wonderlijke tegenstrijdigheid is tusschen hun belijdenis en hun leven. Men erkent God en ook, dat Hij het recht heeft te zeggen, waarvoor

hij ons hier op aarde geschapen heeft, en men vergeet in vele omstandigheden te vragen naar den wil van God, en zoo komt er gewoonlijk tweeërlei doel in het leven, namelijk, het doel dat God gesteld heeft, en het doel, dat de mensch zich gekozen heeft, en omdat men dan niet veel weet van God en zijn wil, wordt er meer gehandeld naar het eigen gekozen doel, dan naar het van God gestelde. Wat is dan in zulke gevallen het levensdoel?

Zoo te leven, dat men zalig mag sterven en in het leven na dit leven niet rampzalig mag zijn. Men kan dan dit leven gebruiken en genieten tot op zekere hoogte, maar er zal voortdurend de vrees zijn, dat men niet genoeg goed gedaan heeft, of te veel kwaad, en dat terwijl men hoopte zalig te sterven, ten slotte de teleurstelling daar zal zijn, dat men juist te kort schiet en niet kan ingaan in het eeuwige leven. Het is een leven onder de wet, een niet benijdenswaardig leven in gedurige vrees of in valsche gerustheid. Hoe men ook denkt over God, men kent Hem niet als den Vader der liefde. Toch zijn er vele Christenen, die zoo leven, wetende van een toekomstend leven, van hemel en hel, met geen ander levensdoel, dan zalig te mogen sterven. Wij mogen hopen, dat sommigen, die zoo denken ook zullen zalig worden, want volgens 1 Tim. 2:4 wil God, dat alle menschen zalig worden en tot kennis der waarheid komen, maar als wij op het woord van Paulus mogen aannemen, dat er verschillende hemelen zijn, en dus verschillende graden van zaligheid, naarmate men hiernamaals nader bij God mag leven of verder van Hem verwijderd, vrees ik dat weinigen zullen komen tot de hoogte, waarop Paulus zelf is opgetrokken geworden.

Daarom wil ik U iets hoogers voorstellen.

Er is een levensopvatting, waarin gerekend wordt met God, zooals Hij zich geopenbaard heeft in Jezus Christus, dat wil zeggen, dat men gelooft, dat de eeniggeboren zoon van God in deze wereld gekomen is om zondaren zalig te maken.

Wie dat doet zal natuurlijk ook een hooger levensdoel kennen, dan alleen maar zalig te sterven, maar die zal dit leven aanzien als een oefenschool, waarin men de les moet leeren, die eenmaal in de eeuwigheid moet opgezegd worden; die verstaat dat God een doel heeft met ons leven

hier op aarde, evengoed als dat wij zelf een doel hebben; die gaat inzien, dat God de leidingen van ons leven zoo kiest, dat alle dingen moeten medewerken ten goede, en dat wij hier worden bereid en geschikt gemaakt voor de eeuwigheid. Dan zal zoo iemand vragen naar het doel van God in zijn leven en trachten dat doel te verwezenlijken en zoo komt er overeenstemming tusschen het doel door God gesteld en dat door den mensch gekozen, en er komt eenheid, vrede, rust, harmonie in het leven, zoodat er van kracht kan uitgaan. Dan tracht men te komen tot berusting en blijmoedigheid, tot het doen van Gods wil; dan erkent men hier op aarde geen blijvende woonplaats te hebben, doch te zoeken de stad, waarvan de fundamenten door God zelf gelegd zijn. Wie zoo het leven opvat en dit als zijn levensdoel erkent, is waarlijk vervolgd.

Doch in onzen text wordt gesproken van iets dat nog hooger is.

Er is het levensdoel van den dienstknecht des Heeren van wien de Heiland zegt: Ik heb u gesteld, dat gij zoudt heengaan en vrucht dragen.

Dit is de levensopvatting van hem die met volle overtuiging de eerste vraag van den Heidelbergschen catechismus kan beamen, die kan zeggen: Dit is mijn eenige troost, dat ik met lichaam en ziel, beide in het leven en sterven, niet mijn, maar mijns getrouwen Zaligmakers Jezus Christus eigendom ben; van hem, die in persoonlijke geloofsgemeenschap leeft met den opgestanen Heiland, die geleerd heeft niets anders te vragen dan: "Heere, wat wilt gij, dat ik doen zal"; van hem, wiens leven met Christus verborgen is in God, en die met Paulus kan zeggen: "Wij zijn in hope zalig geworden."

Wie zoo het leven kan beschouwen, is verzekerd, dat zijn zonden vergeven zijn, en dat Jezus Christus, machtig is het pand bij Hem weggelegd te bewaren tot op dien dag, die is niet bezorgd over zijn persoonlijke zaligheid, maar hoe hij het beste zijn Heer mag dienen, en dan is het levensdoel, vruchten dragen, veel vruchten, vruchten der bekeering waardig, vruchten ter verheerlijking Gods.

Wat is dan het levensdoel? dat wil zeggen, wat is die vrucht? Het verband wijst het aan als Jezus zegt: al wat Ik van den Vader gehoord heb, dat heb Ik u bekend

gemaakt, en dat beteekent voor ons, dat wij al wat wij van den Heere Jezus gehoord hebben aan onze medemenschen bekend zullen maken, en dat kan alleen door een leven door de kracht des Heiligen Geestes. Dan verstaan wij wat de Heiland bedoelt, als Hij zegt: Ik ben de wijnstok en gij zijt de ranken. Dit is het levensdoel dat de Heere Jezus gesteld heeft voor ieder van zijne discipelen.

Hebt gij, lezer, reeds die hoogte bereikt?

L. E. BRANDT.

'N PRECIESE BOER.

“Aan welke vereisten moet 'n vee- en zaaiboer te- antwoorden om in alle opzichten precies beschouwd te kunnen worden?”

Van den boer hangt in zekere opzichten de gehele toekomst van 'n land af. Daarom is het ook de plicht van elk rechtgeaarde Afrikaner precies te wezen in alle opzichten op zijn boereplaats.

Het is 'n onderwerp dat zeer veel insluit, maar ik zal ht in de gepaste onderdelen verdelen en dan elke punt zo kort maar degelijk mogelijk bespreken.

HET KARAKTER EN VERDERE AANMERKING OP 'N PRECIESE BOER.

'n Preciese boer moet 'n man wezen van zeer goed gedrag, dat door niemand gekritiseerd kan worden. Hij moet zich niet tot dronkenschap begeven, want door dronkenschap is meer dan een eerste klas boer tengronde gegaan. Al wat hij uit zijn produkten maakt, drinkt hij weer uit. Zijn vrouw en kinders, als hij 'n gehuwd man is, verkeren in de treurigste toestand, ja—hij zelf wordt een rondloper, van wien niets verwacht kan worden.

Een boer moet altijd voorzichtig wezen, met wie hij 'n band van vriendschap aanknoopt. Want menige boer is door 'n valse vriend om de tuin geleid. Hij wordt door zijn vriend met de handen in de haren gelaten, die hem dan ook uiltacht.

Hij moet 'n man wezen van gezond verstand, met gegronde opinies over zaken, waarop hij kan bouwen, maar integendeel moet hij vatbaar wezen voor overtuiging door anderen, die met gezonde redenen voor de dag komen, om ze te overwegen, waar hij misschien verkeerd

is. Hij moet 'n doorzicht hebben in zaken, want daar- door zal hij goede **resultaten van zijn plannen** krijgen, en hij zal nooit beschaamd of teleurgesteld wezen.

'n Boer moet vooral zeer spaarzaam wezen. Hij moet nooit geld nutteloos uitgeven, goed rekening houden met zijn uitgaven, dat die niet groter zijn dan zijn in- komsten; hierdoor zijn vele boeren bankroet gegaan. Hij moet zorg dragen dat zijn werk in vee- en zaaiboerderij op de goedkoopste wijze als maar mogelijk gedaan wordt. 'n Boer moet wakker en nauwgezet wezen. Dit zijn twee punten die door menige boeren uit het oog verloren worden. Daarom worden zij dan nooit perfecte boeren. Met het krieken van de dag moet de boer uit de veren, eerst naar de stal, kijken of de paarden in goede order zijn, dan naar de kraal de beesten even bezien, en dan naar de “slaap-plek” van de schapen, kijkt die eens goed door, of er niet een fout is. Nu moet hij zijn bevelen geven voor de dag. De boer moet 's avonds vroeg naar bed, zodra men met eten en huis godsdienst klaar is, om instaat te wezen vroeg te kunnen opstaan. Nu nog over nauwgezetheid of opmerkzaamheid. Hij moet niet alles maar zo door de vingers zien, maar hij moet alles nauw- keurig opmerken wat aangaat en wat voor hem te doen staat.

'n Boer moet 'n werkzaam man wezen, altijd wer- ken, want in 'n boerderij is altijd wat te doen.

Dan ook ledigheid is de wortel van alle kwaad. Dan maakt hij nutteloze plannen, die hem dan in de weg zul- len staan 'n preciese boer te worden. Dit wil niet zeg- gen dat 'n boer niet moet vrolijk wezen, en voor 'n ple- ziertje uitgaan. Neen, dit moet hij doen, want dit maakt het leven voor hem aangenaam en geeft hem meer moed en lust zijn boerderij getrouw voort te zetten. Derhalve moet een boer ook leren, plezier in de geringste werken zoeken, zijn werk met plezier doen, en niet als een straf.

Hij moet altijd de omstandigheden van zijn land goed nagaan, weten wat er gaande is in zijn land, de nieuws- bladen getrouw nalezen waarin hij alle nodige informaties zal vinden.

Hij moet 'n man wezen die zijn volk en vaderland lief heeft, die voor niets vreest als hij voor zijn land ten strijde moet trekken.

Gehoorzaam aan de bevelen van zijn hoofdmannen en getrouw tot de dood aan zijn heilige plichten. Zijn voormannen moeten op hem kunnen staat maken, en tevens moet hij 'n man wezen die hoog bij zijn medebroeders aangeschreven staat.

Hij moet 'n Godsdienstig man wezen en zachtmoedig. Nooit wreed wezen met zijn dieren, maar integendeel ze liefhebben, goed voor ze zorgen en oppassen. Want hij is als meester over ze gesteld. Ook moet hij vriendelijk wezen jegens zijn huurlingen, ze hun loon geven dat ze verdiend hebben. Want zodoende zal hij altijd arbeiders voor zijn werk vinden.

Verder moet hij 'n man wezen die zich goed kan behelpen in beide talen, namelijk Hollands en Engels, op de hoogte wezen met rekenkunde, die hij nodig heeft in zijn boerderij.

Dan moet hij ook iets van meetkunde weten, want dit komt dikwels voor in het bouwen van huizen, dat hij zelf moet kunnen doen en bij verdeling van gronden, dat 'n boer nogal veel moet doen.

Nu zal ik overgaan tot het omschrijven van de andere ondergeschikte feiten, die ik van plan ben één voor één af te handelen.

SCHAPEN.

'n Schaapboer is 'n man van wie veel geest wordt, want volgens mijn opinie en eigen ondervinding is het de meest ingewikkelde van enig ander veeteelt, die wij in Zuid-Afrika hebben. 'n Schaapboer moet grondige kennis van schapen hebben. Hij moet weten de verschillende klassen van schapen te onderscheiden. Het is 'n zeer voornaam punt, dat hier in ons land veel moeilijkheid te weeg gebracht heeft. Wij hebben hier zowat enig ras van schapen, hier ingevoerd, en het ene is gekruisd met het andere, en zovoorts, tot wij eindelijk zo'n mengelmoes hebben dat niet gemakkelijk te onderscheiden is. Hier komt onze preciese boer weer op de voorgrond. Hij weet al dadelik wat het oospronkelijke ras is, en hij redt zich uit de moeilijkheid. Hij moet de hoofdpunten van 'n schaap op zijn vingers kennen. Hij moet precies weten hoe zijn ram moet wezen, fijn of grof van wol.

Hij moet weten hoe zijn ram wezen moet om lammers te telen die eerste klas wol geven en tevens 'n groot schaap worden, grof gebouwd, dik en sterk van benen. De lammers moeten koude en regen kunnen uitstaan. Het is hoogst nodig dat hij zorg draagt dat zijn eigen geteelde ooien, lange spenen hebben, en goed melk geven. Dit is iets waarop 'n boer goed moet letten. Hij moet weten welke tijden van het jaar de beste zijn om zijn ooien te laten lammen, b.v., gedurende Augustus en September is het de geschikste tijd voor de Transvaalse boeren. Dit wil niet zeggen dat ze dan de beste en gezondste lammers krijgen. Maar dan wordt het al weer warm, misschien heeft het dan al geregend en dan groeit het gras weer, en de boer heeft voedsel voor zijn schapen.

De beste en gezondste lammers zijn ze die in Maart en April aankomen, maar aangezien het zo'n ongunstige tijd is, en de boer geen kans ziet de winter door te komen met de lammertjes, hebben zij Augustus en September tot de geschikste tijden gekozen.

Zoals iedereen weet, bestaan er zeer veel verschillende soorten van ziekten onder schapen, waarmede de boer te kampen heeft. De boer moet weten waardoor al deze ziekten ontstaan, ten einde ze te kunnen voorkomen en te genezen. Brandziekte is een van de meest besmettelijke ziekten, die de aandacht van de boer vereisen. Hier moet hij zeer nauwgezet wezen, zorg dragen dat zijn schapen altijd op schoon veld lopen, en de slaapkralen moeten rein gehouden worden. Zijn schapen moeten geregld één of twee maal 's jaars gedipt worden, en als er soms brandziekte onder zijn schapen komt, moet hij weten hoe te werk te gaan om ze weer te genezen. Het is 'n over en over beproefde feit dat alleen één preciese boer gezonde schapen heeft.

Nu zijn er nog de verschillende ziekten, zoals: blauwtong, geil-ziekte, gal-ziekte, hart-water enz., waarmee hij goed op de hoogte moet wezen, en precies weten wat om te gebruiken als middel. 'n Boer moet weten welke de beste tijden zijn om schapen te scheren, hoe zijn wol te bewerken zodat hij 'n hoge prijs ervoor kan krijgen. Hij zelf moet goed kunnen scheren. Hij moet de kunst verstaan zijn lammers goed te kunnen merken, de "winkelhaak" niet scheef snijden, of de "stomp" te groot zodat hij bijna de hele oor afsnijdt. Hij moet de staarten

op de rechte plaats afsnijden en dan moet hij weten, hoe de wind de morgen moet waaien en welke konditie het weer moet wezen om zijn ramlammers te kunnen snijden.

Men hoort zoveel zeggen dat een schaaiboer een lui lekker leven leidt. Als het 'n gezegend jaar is, kan het wel waar zijn. Maar op mijn beurt zeg ik, als 'n man de schaaiboer wil wezen, moet hij de handen uit de mouw steken.

BEESTEN.

Van 'n beest-boer wordt niet zoveel verwacht als van 'n schaaiboer, want beest-boerderij is niet zo erg ingewikkeld. Hij moet de meest bekende en voornaamste punten van 'n beest op zijn vingers kennen. Precies weten hoe zijn bul gezet van lichaam moet wezen om geschikte kalvers te telen voor zijn gebruik op de plaats. De koeien moeten veel melk geven en de ossen sterk wezen, en geschikt voor slachtossen. Het klimaat en andere omstandigheden hier in Zuid-Afrika in aanmerking nemende, moet hij precies weten met welk ras van beesten te boeren, dat nu en in de toekomst goed zal beantwoorden. Hij moet zijn bul-kalvers zelf kunnen snijden. Hij moet zijn koeien zelf melken, de kalvers dan in hok jagen en de kraal goed toemaken. Hij moet goed met melk kunnen werken, ze doorgieten in de karn wanneer het dik is, ze afkarnen. Wanneer de boter goed af is, ze dan afhalen en degelijk met vers-water wassen en de juiste hoeveelheid zout er in doen. Dit is zeer voornaam als 'n boer goede boter kan maken.

Nu komen wij bij de ossen. 'n Boer moet de kunst verstaan zijn ossen goed te leren, zodat ze mak en geschikt zijn. Hij moet goed kunnen inspannen, weten hoe zijn ossen te rangschikken dat ze goed en even trekken. Hij moet weten welke hij zal gebruiken als achter- en voor-ossen en waarom.

Hij moet weten hoe zijn wagen te smeren en wanneer het nodig is, en ook de rem. Hij moet handig wezen zijn zweep te hanteren. Hij moet zelf 'n zweep kunnen snijden van 'n geschikte riem, en precies weten hoe zijn voor- en achterslag aan te lassen en te snijden. Hij moet precies wezen op zijn os-riemen en stroppen. Hij moet kun-

nen riemen breiden en ze dan afwerken, en de kunst verstaan hoe stroppen te draaien en het "oog" van de strop dat zeer kunstig is moet hij kunnen maken. Hij moet zijn eigen juk-scheien maken en ook jukken als het nodig is.

PAARDEN.

'n Boer moet grondige kennis van paarden hebben. Hij moet weten hoe te telen dat hij veulens krijgt, die, wanneer ze groot geworden zijn, sterke paarden zijn, die veel kunnen werken en die instaat zijn te kunnen beantwoorden aan de diensten die ze hier in Zuid-Afrika moeten doen. Hij moet bekend wezen met de verschillende ziekten waaraan de paarden onderhevig zijn. Hij moet weten welke tijden in het jaar ze de ergste zijn zodat hij dan zijn paarden kan oppassen.

Hij moet precies wezen om zijn paarden in goede behandeling te geven, hun goed verzorgen en genoegzaam voer geven. Hij moet de kunst verstaan jonge paarden te temmen. Hij moet zelf zijn kar kunnen inspannen en leidsel houden. Hij moet zelf zijn paarden kunnen beslaan, want soms is hij ver in het lageveld, dan is er gewoonlijk geen smid in de nabijheid dus moet hij het zelf kunnen doen.

Ik heb nu zoveel mogelijk de vereisten waaraan 'n preciese boer moet beantwoorden aangestipt. Nu zal ik me meer bepalen bij onze zaai-boer. Hij moet vooral 'n hardwerkende man wezen; 'n man die zijn gezond verstand gebruikt, om plannen uit te denken, hoe hij te werk moet gaan, om zijn werk op de goedkoopste wijze maar mogelijk gedaan te krijgen. 'n Vee- en zaai-boer heeft grote onkosten, als hij zijn werk op behoorlike en succesvolle wijze wil voortzetten, daarom moet hij altijd trachten zijn werk op de goedkoopst mogelijke wijze gedaan te krijgen. Hij moet 'n dagboek houden waarin hij aantekent wat hij elke dag plant en zaait. Want zodoende kan hij uitvinden wanneer het de beste tijd van het jaar is om mielies, koren, haver, enz. te zaaien. Hij moet precies wezen op zijn landerijen; ze altijd schoon houden en goed bewerken. Bijvoorbeeld diep ploegen.

Hij moet weten wanneer zijn mielies droog genoeg zijn om geoogst te kunnen worden, getrapt en dan geschikt gemaakt worden om te verkopen. Hij moet de kunst verstaan of landen te besproeien (nat te leiden). Hij moet weten wanneer zijn koren, of haver rijp genoeg is om afgemaaid te kunnen worden. Hij moet bomen kunnen planten, weten hoe ze te bewerken en wanneer ze gesnoeid moeten worden. Hij moet weten hoe om bomen te enten. 'n Boer moet weten 'n dam te maken en fonteinen aan te leggen of open te graven. 'n Boer moet kunnen draad spannen en gaten graven en de palen in 'n mooi rechte lijn planten. Hij moet zijn eigen kraal muren stapelen, zelfs moet hij ook in staat om gebouwen op te richten. Hij moet in staat wezen om met eigen gereedschap dat hij op zijn plaats nodig heeft te werken, zoals met 'n graaf, ploeg, sikkkel, enz. Hij moet met 'n els en draad (riempje) kunnen naaien, zodat wanneer zijn tuigen of halters stuk gaan, hij die zelf kan heel maken.

Nu ik denk dat ik genoeg over dit onderwerp uitge-weid heb. Ik ben ervan overtuigd dat wanneer 'n boer aan al deze vereisten voldoet, die ik aangestip heb, hij met recht door iedereen als 'n preciese vee- en zaaiboer mag beschouwd worden.

Dit is juist wat ons jong Zuid-Afrika vandaag nodig heeft, preciese en meer ontwikkelde boeren. We horen, helaas, maar zo dikwels zeggen, als iemand standaard IV. of V. gemaakt heeft: O, hij kent genoeg voor 'n boer. Neen, 'n boer is *de man* die juist goed ontwikkeld moet wezen.

ANDRIES H. VISAGE,

Schoongezicht,

Middelburg Distrikt, Transvaal.

ALMANAK

VOOR DE

Nederduitsch Hervormde Kerk in
Zuid-Afrika,

voor het jaar Onzes Heeren

1914.

*Uitgegeven van wege de Algemeene Vergadering
der Nederduitsch Hervormde Kerk.*

Onder Redactie van
Ds. JAC. VAN BELKUM en Ds. P. W. ENNIS.

Gedrukt ter Volkstem-drukkerij, Pretoria.

1913

INHOUD.

	Bladz.
Feest- en Vacantiedagen	4
Een woord vooraf	5
Bijbelsche Kalender	7
Historische-kalender met zon op en onder en maans-veranderingen	26
Post-tarief, enz.	40
Nederduitsch Hervormde Kerk in Zuid-Afrika ...	44
Waarop staat de aarde? C. W. d. T.	63
Spoken of Geesten? J. Kuhn	65
Het ontstaan van de Luthersche Kerk in Zuid- Afrika en hare vestiging. v. B.	75
De Diakones Circa 200. P. van Drimmelen ...	92
De onthulling van 't Nationale Vrouwen Monu- ment, 16 December 1913	96
K. T. van den Heever.	
Ons Levensdoel. L. E. Brandt	99
'n Preciese Boer. A. Visage	104
Plaatjes.	
Nieuwe Kerk te Ventersdorp, tegenover bladz. ...	7
Oude en Nieuwe Kerk te Erasmus, tegenover bladz.	24
Nieuwe Kerk te Witpoort, tegenover bladz. ...	60

FEEST- EN VAKANTIEDAGEN.

Kerkelijke Feestdagen.

Goede Vrijdag	10 April.
Paaschdag	12 April.
Hemelvaartsdag	21 Mei.
Pinksteren	31 Mei.
Kerstfeest	25 December.

Kerkelijke Cedenkdagen.

Hervormingsdag	31 Oktober.
-----------------------	-------------

Nationale Cedenkdagen.

Amajubadag	27 Februarie.
Dingaansdag	16 December.

Vacantiedagen.

Nieuwjaarsdag	1 Januarie.
Paaschmaandag	13 April.
Victoriadag	24 Mei.
Uniedag	31 Mei.
Koningsverjaardag	3 Augustus.
Koningsverjaardag	5 Oktober.
2e Kerstdag	26 December.

EEN WOORD VOORAF.

Toen ik in 1907 de eerste Almanak liet drukken, deed ik het met vrees en beving. Ik vreesde voor mislukking en voor schande voor de kerk.

Hoe ben ik beschaamd. Nu de achtste Almanak verschijnt drukken wij drie maal zooveel als er in 1907 verkocht werden, en wij verkoopen ze ook.

De Heer zij gedankt.

Ik heb aan dezen Almanak alle mogelijke zorg besteed, en ik dank de Broeders, die mij geholpen hebben in het samenstellen er van.

De historische kalender is saamgesteld door den Heer S. P. Engelbrecht, nu Theologisch Student te Utrecht, Holland. Ook de gedachte van die kalender is van hem, onze wakkere jonge Broeder.

Men is misschien verwonderd, dat ik een stuk plaats over "een preciese Boer." Hoort dat thuis in een kerkelijke Almanak? vraagt men misschien.

Ik heb dit geplaatst, omdat ik meen dat ook een kerkelijke almanak stukken kan geven van maatschappelijke aard. Bovendien dit stuk is geschreven door een van onze flukste jonge mannen, die voor den landbouw studeert en hart heeft voor dat bedrijf. Het is vroeger verschenen in "De Boer," en heeft de eerste prijs gekregen, uitgeschreven door de "Volkstem," voor het beste Landbouw opstel. Het is dus waard langer te leven dan in een courant alleen. Ik dank den Heer Visage, dat hij het voor de Almanak wilde afstaan.

De Redactie,

JAC. VAN BELKUM.

Heidelberg,

November, 1913.

Nieuwe Kerk te Ventersdorp, ingewijd 28 Maart 1913.

JANUARIE.

1	Don.	De Heere is mijn Herder; mij zal niets ontbreken. Ps. 23 : 1.
2	Vr.	Is het om niet dat Job God vreest? Job 1 : 9.
3	Zat.	Die de zonde doet is uit den duivel. 1 Joh. 3 : 8.
4	Zon.	Waar is de geboren Koning der Joden. Matth. 2 : 2.
5	M.	De Heere geeft wijsheid. Spreuken 2 : 6.
6	Din.	Die in de liefde blijft, blijft in God en God in hem. 1 Joh. 4 : 16.
7	W.	Bekeert U en gelooft het Evangelie. Marc. 1 : 15.
8	Don.	Hetgeen geweest is, is nu. Pred. 3 : 15.
9	Vr.	De lichamelijke oefening is tot weinig nut. 1 Timotheus 4 : 8.
10	Zat.	Ik ben met U, om U te redden, spreekt de Heere. Jeremia 1 : 8.
11	Zon.	Wat is het, dat gij mij gezocht hebt? Luc. 2 : 49.
12	M.	Heere, leer mij Uwe paden. Psalm 25 : 4.
13	Din.	De liefde is uit God. 1 Johannes 4 : 7.
14	W.	Zoo heeft dan ook God den Heidenen bekeering gegeven ten leven. Hand. 11 : 18.
15	Don.	God Almachtig zegene U en make U vruchtbaar. Ge- nesis 28 : 3.
16	Vr.	God heeft een blijmoedigen gever lief. 2 Corinthen 9 : 7.
17	Zat.	Mijn God, haast mij tot Uwe hulp. Psalm 71 : 12.
18	Zon.	Zijne discipelen geloofden in Hem. Johannes 2 : 11.
19	M.	Steek Uwe hand in Uwen boezem. Exodus 4 : 6.
20	Din.	Mijne genade is U genoeg. 2 Corinthen 12 : 9.
21	W.	Gij verlost het bedrukte volk. Psalm 18 : 28.
22	Don.	Wij roemen ook in de verdrukking. Romeinen 5 : 3.
23	Vr.	Vergeet de herbergzaamheid niet. Hebreëen 13 : 2.
24	Zat.	De Heere zal niet verstooten in eeuwigheid. Klaagl. 3 : 31.
25	Zon.	Ga heen, U geschiede, gelijk gij geloofd hebt. Matth. 8 : 13.
26	M.	Een leugenachtig getuige zal vergaan. Spreuk. 21 : 28.
27	Din.	Die den Heere aanhangt is één Geest met hem. 1 Kor. 6 : 17.
28	W.	God openbaart diepe en verborgen dingen. Daniël 2 : 22.
29	Don.	Werkt uwe zelfs-zaligheid met vreeze en beven. Philipp. 2 : 12.
30	Vr.	Mijne ziel kleeft U achterna. Psalm 63 : 9.
31	Zat.	Gode zijn al zijne werken van eeuwigheid bekend. Hand. 15 : 18.

PAN-AFRIC SHOE CO.,

JOHANNESBURG.

POSTBUS 78.

J. STOKER,

(Voorheen AMM'S Cash Store),

Kerkstraat Centraal, — PRETORIA.

Telefoon 470.

**Het beste adres voor uwe
KRUIDENIERSWAREN.**

Alle bestellingen worden met de meeste
nauwkeurigheid verpakt en verzonden.

Depot voor de welbekende AMM'S THEE.

**FORD'S
AUTHOS.**

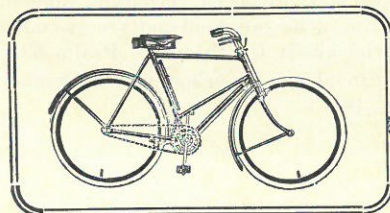
**EXCELSIOR
AUTHOS.**

NIET DE LAAGSTE PRIJS

MAAR DE BESTE SOORT

Rijwielen en Motor Karren.

Rudge

Rijwielen.

HAAK & ZOON.

TELEPHOON
Nos. 477, 562 en 971.

POSTBUS 769.
PRETORIA.

FEBRUARIE.

1	Zon.	Heere behoed ons, wij vergaan. Matth. 8 : 25.
2	M.	Indien gij wilt, gij kunt mij reinigen. Marc. 1 : 40.
3	Din.	Weet gij niet, dat een weinig zuurdeesem het geheele meel doorzuurt. 1 Kor. 5 : 6.
4	W.	Laat uwe woorden weinige zijn. Pred. 5 : 1.
5	Don.	Verzuim de gave niet, die in U is. 1 Timotheus 4 : 14.
6	Vr.	Hetgeen God gereinigd heeft, zult gij niet gemeen maken. Han. 10 : 15.
7	Zat.	Zouden wij het goede van God ontvangen en het kwade niet. Job 2 : 10.
8	Zon.	Heere hebt gij geen goed zaad in Uwen akker gezaaid? Matth. 13 : 27.
9	M.	De Heer is mijn deel, zegt mijne ziel. Klaagl. 3 : 24.
10	Din.	Die de zonde doet, doet ook de ongerechtigheid. 1 Joh. 3 : 4.
11	W.	Vereer den Heer van Uw goed. Spreuk. 3 : 9.
12	Don.	Groot is de Diana der Ephesiërs. Hand. 19 : 28.
13	Vr.	Van den Heere is deze zaak voortgekomen. Genesis 24 : 50.
14	Zat.	Laat oprechtheid en vroomheid mij behoeden. Psalm 25 : 21.
15	Zon.	Wie ooren heeft om te hooren, die hoore. Lucas 8 : 8.
16	M.	Mijn vader, gij zijt de leidsman mijner jeugd. Jeremia 3 : 4.
17	Din.	Wij allen moeten geopenbaard worden voor den rechterstoel van Christus. 2 Corinthen 5 : 10.
18	W.	Vereenig mijn hart tot de vreeze van Uwen naam. Psalm 86 : 11.
19	Don.	Hij is niet verre van een iegelijk van ons. Hand. 17 : 27.
20	Vr.	Houd uw knecht terug van trotschheden. Psalm 19 : 14.
21	Zat.	Dit is Gods vinger. Exodus 8 : 19.
22	Zon.	Jezus van Nazareth gaat voorbij. Lucas 18 : 27.
23	M.	Spaar Uwen voet van het huis Uws naasten. Spreuk. 25 : 17.
24	Din.	Een iegelijk zie niet op het zijne. Philippensen 2 : 4.
25	W.	Stelt Uw hart op Uwe wegen. Haggai 1 : 5.
26	Don.	Voorts mijne Broeders verblijdt U in den Heer. Philipp. 3 : 1.
27	Vr.	Zwijgt voor het aangezicht des Heeren. Zefanja 1 : 7.
28	Zat.	Wij hebben hem lief, omdat Hij ons eerst heeft liefgehad. 1 Joh. 4 : 19.

PAN-AFRIC SHOE CO.,

— 2 Gouden, 16 Zilveren Medaillen, —
toegekend voor Koloniaal gemaakte Stevils.

Hollandse en Afrikaanse Boeken

steeds voorhanden bij

J. H. DE BUSSY.

PRETORIA

P.K. BUS 460

Pretorius Straat.

JOHANNESBURG

P.K. BUS 1095,

Hoek Kerk- en von Brandis Str.

Zoo juist verschenen:

J. C. HEFER, BIJBELLESSEN,

voor Huisgezin, School en Katechesatie, verbeterde uitgave van "Genesis tot Openbaring," met 19 gekleurde kaarten en voorzien van kanttekeningen.

Prijs 4/-, postvrij 4/9.

H. C. DE WET, WAAROM IK GELOOF.

Eenige bewijsgronden voor het Christelijk geloof.

Prijs 3/-, postvrij 3/6.

J. J. KNAP, DE HEIDELBERGSCH CATECHISMUS,

toepasselijk verklaard voor de gemeente des Heeren.

Prijs 11/6, postvrij 13/-.

ZUID-AFRIKA'S GESCHIEDENIS IN BEELD.

Platenatlas verzameld en toegelicht door Dr. Godee Molsbergen en Joh. Visscher.

Prijs 6/-, postvrij 7/-.

MAART.

1	Zon.	Zalig zijn zij, die het Woord Gods hooren en het bewaren. Luc. 11 : 28.
2	M.	Wij hebben gezondigd en onrecht gedaan. Dan. 9 : 5.
3	Din.	Die zijn broeder liefheeft blijft in het licht. 1 Johan. 2 : 10.
4	W.	Het pad der rechtvaardigen is als een schijnend licht. Spreuk. 4 : 18.
5	Don.	Volg mij. Marc. 2 : 14.
6	Vr.	Laat ons ons benaastigen, in die rust in te gaan. Hebr. 4 : 11.
7	Zat.	Die ondeugd ploegen en moeite zaaien, maaien ze. Job 4 : 8.
8	Zon.	Gij zult den Heere Uwen God niet verzoeken. Matth. 4 : 7.
9	M.	Stelt Uw hart op Uwe wegen. Haggai 1 : 7.
10	Din.	Wat uit God geboren is, overwint de wereld. 1 Johan. 5 : 4.
11	W.	De tempel Gods is heilig, welke gij zijt. 1 Kor. 3 : 17.
12	Don.	Ik ben goederentieren, spreekt de Heere. Jeremia 3 : 12.
13	Vr.	Tabitha sta op. Hand. 9 : 40.
14	Zat.	Ik ben een vreemdeling en een bijwoner bij U. Genesis 23 : 4.
15	Zon.	Heere help mij. Matth. 15 : 25.
16	M.	Het is beter dat gij niet belooft, dan belooft en niet betaalt. Pred. 5 : 4.
17	Din.	De dingen, die men ziet, zijn tijdelik. 2 Corinthen 4 : 18.
18	W.	Wat man leeft er, die den dood niet zal zien. Psalm 89 : 49.
19	Dou.	Wij zijn ook menschen als gij. Hand. 14 : 15.
20	Vr.	Op U hebben onze vaders vertrouwd. Psalm 22 : 5.
21	Zat.	Gij dienstknechten, zijt gehoorzaam Uwen heeren. Ephese 6 : 5.
22	Zon.	Deze is waarlijk de profeet, die in de wereld komen zou. Joh. 6 : 14.
23	M.	O God, gij weet van mijne dwaasheid. Psalm 69 : 6.
24	Din.	God heeft ons niet gegeven een geest van vreesachtigheid, maar der kracht. 2 Tim. 1 : 7.
25	W.	Uwe handelingen zullen u richten, spreekt de Heere. Ezechiël 24 : 14.
26	Don.	Ik acht niet, dat ik het zelf gegrepen heb. Philipp. 3 : 13.
27	Vr.	Hoe lang weigert gij U voor mijn aangezicht te verootmoedigen. Exodus 10 : 2.
28	Zat.	Ik heb niemands goud of zilver of kleeding begeerd. Hand. 20 : 33.
29	Zon.	Ik zoek mijne eere niet. Johannes 8 : 50.
30	M.	De drukking der melk, brengt boter voort. Spreuk. 32 : 33.
31	Din.	Dat de ouderlingen, die wel regeeren, dubbele eer waardig geacht worden. 1 Tim. 5 : 17.

PAN-AFRIC SHOE CO.,

stuurt goederen naar uwe Statie. Kontant bij Aflevering.
Schrijf om Katalogus, Postbus 78, Johannesburg.

S. J. DU TOIT, LIJKBEZORGER,

12, Commercial Road,
Fordsburg-Johannesburg.

P.K. Bus 136.

Telefoon 1764.

KISTEN, KRANSEN en andere BENOODIGDHEDEN
worden op telegrafisch verzoek verzonden vracht vrij naar
— alle Spoorweg Stations in Transvaal. —

Billijk Tarief. Nette Behandeling.

Boekjes voor intekenaren tegen 2/6 per maand.

Beveelt zich beleefd aan.

A. TREVENEN, MONUMENTELE BEELDHOUEW,

1—3, De Korte Straat,
Braamfontein, Johannesburg.

Telefoon 2870.

**Fabrikant en Direkte Invoerder van
Granieten en Marmeren Gedenksteden.**

Eerste klas Materiaal en Werk gewaarborgd.

Speciale aandacht gewijd aan Hollandse Opschriften.

Patronen en Prijzen vrij op applikatie.

APRIL.

1	W.	Werkt, want ik ben met U. Haggai 2 : 5.
2	Don.	Jezus Christus is eene verzoening voor onze zonden. 1 Joh. 2 : 2.
3	Vr.	Eens iegelijks wegen zijn voor de oogen des Heeren. Spreuk. 5 : 21.
4	Zat.	De Sabbat is gemaakt om den mensch. Marc. 2 : 27.
5	Zon.	Laat hem gekruisigd worden. Matth. 27 : 22.
6	M.	Die het geld liefheeft, wordt van het geld niet zat. Pred. 5 : 9.
7	Din.	Bewaar het pand U toevertrouwd. 1 Timoth. 6 : 20.
8	W.	Zekerlijk mijn volk is dwaas. Jeremia 4 : 22.
9	Don.	Zie, hij bidt. Hand. 9 : 11.
10	Vr.	Goede Vrijdag. Ziet Uw Koning! Johannes 19 : 14.
11	Zat.	Een iegelijks werk zal openbaar worden. 1 Kor. 3 : 9.
12	Zon.	Paaschfeest. Hij is opgestaan. Marc. 16 : 6.
13	M.	God heeft hem uit de dooden opgewekt. Hand. 13 : 40.
14	Din.	Behoudt U om Uws levens wil. Genesis 19 : 17.
15	W.	Wij prediken niet ons zelve, maar Christus Jezus den Heer. 2 Corinthen 4 : 5.
16	Don.	Gij zult niet vreezen voor den schrik des nachts. Ps. 91 : 5.
17	Vr.	Vrouwe: wat weent gij? Johannes 20 : 13.
18	Zat.	Zie gelukzalig is de mensch, welken God straft. Job 5 : 17.
19	Zon.	Zalig, die niet gezien, en nochtans zullen geloofd hebben. Joh. 20 : 29.
20	M.	Ik zal mij verheugen in den God mijns heils. Habakuk 3 : 18.
21	Din.	Gij vaders, verwekt uwe kinders niet tot toorn. Ephese 6 : 4.
22	W.	De Heere der heirscharen is met ons. Psalm 46 : 8.
23	Don.	Des menschen heil is ijdelheid. Psalm 108 : 13.
24	Vr.	Verblijdt U in den Heer ten allen tijd. Philipp. 4 : 4.
25	Zat.	Hij verkwikt mijne ziele. Psalm 23 : 3.
26	Zon.	Indien iemand door mij ingaat, die zal behouden worden. Joh. 10 : 9.
27	M.	Welgelukzalig is hij, die de wet bewaart. Spreuk. 29 : 18.
28	Din.	Den overste uws volks zult gij niet vloeken. Hand. 23 : 6.
29	W.	Wat roept gij tot Mij? Exodus 14 : 15.
30	Don.	Ik heb lust tot weldadigheid, niet tot offer. Hosea 6 : 6.

PAN-AFRIC SHOE CO.,

Plaats Stevels gemaakt van Koloniaal Leder, van 10/6.
Vraag om Prijslijst.

MEI.

1	Vr.	Gij zijt te rein van oogen, dan dat Gij het kwade zoudt zien. Habakuk 1:13.
2	Zat.	Die roemt, roeme in den Heer. 1 Kor. 1:31.
3	Zon.	Al wat gij den Vader bidden zult in mijnen naam, zal Hij U geven. Joh. 16:23.
4	M.	Gij zijt de Zoon Gods. Marc. 3:11.
5	Din.	Betoon u zelve in alles een voorbeeld van goede werken. Tit. 2:7.
6	W.	Ziet gij vertrouwt op valsche woorden, die geen nut doen. Jeremia 7:8.
7	Don.	Het is U hard, de verzenen tegen de prikkels te slaan. Hand. 9:5.
8	Vr.	Laat toch geen twisting zijn tusschen mijn U. Gen. 13:8.
9	Zat.	De vreeze des Heeren is het beginsel der wijsheid. Spreuk. 9:10.
10	Zon.	Het is U nut, dat ik weg ga. Joh. 16:7.
11	M.	In deze plaats zal ik vrede geven. Haggai 2:10.
12	Din.	De dag des Heeren zal komen als een dief in den nacht. 2 Petr. 3:10.
13	W.	Een doode vlieg doet de zalf des apothekers stinken. Pred. 10:1.
14	Don.	Tot de wet, was de zonde in de wereld. Rom. 5:13.
15	Vr.	O Heere wie is als gij onder de Goden? Exodus 15:11.
16	Zat.	Zoo vele beloften Gods als er zijn, die zijn in Christus ja en amen. 2 Corinthen 1:26.
17	Zon.	Geloof gij nu. Johannes 16:31.
18	M.	De Heere doorwondt, en zijne handen heelen. Job 5:18.
19	Din.	Verhardt Uw hart niet. Psalm 95:8.
20	W.	De natuurlijke mensch begrijpt niet de dingen, die des Geestes Gods zijn. 1 Kor. 2:14.
21	Don.	Hemelvaartsfeest. Hij werd opgenomen in den hemel. Marc. 16:19.
22	Vr.	Wie zal klimmen op den berg des Heeren. Psalm 14:3.
23	Zat.	Gij kinderen zijt uwe ouders gehoorzaam in den Heer. Ephese 6:1.
24	Zon.	Gij zult van mij getuigen. Johan. 15:27.
25	M.	Die op zijn hart vertrouwt, is een zot. Spreuk. 28:26.
26	Din.	Wat ik geschreven heb, heb ik geschreven. Joh. 19:22.
27	W.	Een toornig man verwekt gekijf. Spreuken 29:22.
28	Don.	Hij, die U roept, is getrouw. 1 Thessal. 5:24.
29	Vr.	Dochter uw geloof heeft u behouden. Marc. 5:34.
30	Zat.	Och Heer, geef nu heil. Psalm 118:25.
31	Zon.	Pinksterfeest. Zij werden allen vervuld met den Heiligen Geest. Hand. 2:4.

PAN-AFRIC SHOE CO.,

Postbus 78,

Johannesburg.

Afrikaanse Schoenen en Stevels.

JUNIE.

1	M.	Ik zal in het midden van U wonen. Zacharia 2:10.
2	Din.	De Heer weet de godzaligen uit de verzoeking te verlossen. 1 Petr. 2:9.
3	W.	Die in oprechtheid wandelt, wandelt zeker. Spreuk. 10:9.
4	Don.	Ik ben het vreest niet. Marc. 6:50.
5	Vr.	Wie een kuil graaft, zal daarin vallen. Pred. 10:8.
6	Zat.	Wedersta dwaze vragen. Titus 3:9.
7	Zon.	Zij hebben Mozes en de profeten, dat zij die hooren. Luc. 16:29.
8	M.	Wat denkt gij tegen den Heer. Nahum 1:9.
9	Din.	Verbreek het werk Gods niet, om der spijsen wil. Rom. 14:20.
10	W.	Ik zal u niet hooren. Jeremia 7:16.
11	Don.	Wat verhindert mij gedoopt te worden. Hand. 8:36.
12	Vr.	Zijt vruchtbaar en vermenigvuldigt en vervult de aarde. Genesis 9:1.
13	Zat.	Ik zal voor u brood uit den hemel geven. Exodus 16:4.
14	Zon.	Dwing ze in te komen, opdat mijn huis vol worde. Luc. 14:23.
15	M.	Wij zijn van gisteren en weten niet. Job 8:9.
16	Din.	Zoo iemand den geest van Christus niet heeft, die komt hem niet toe. Rom. 8:9.
17	W.	De Heere regeert; de aarde verblijde zich. Psalm 97:1.
18	Don.	Een iegelijk, die uit de waarheid is, hoort Mijne stem. Joh. 18:37.
19	Vr.	Allen, die U verwachten, zullen niet beschaamd worden. Psalm 25:3.
20	Zat.	Gij mannen, hebt uwe eigene vrouwen lief. Ephese 5:25.
21	Zon.	Er is blijdschap voor God, over eenen zondaar, die zich bekeert. Luc. 15:10.
22	M.	Wij dwaalden allen als schapen. Jesaja 53:6.
23	Din.	Wandelt met wijsheid bij degenen die buiten zijn. 1 Thes-sal. 4:5.
24	W.	Jezus weende. Johannes 11:35.
25	Don.	Ik zal mij buigen in het paleis Uwer heiligheid. Ps. 5:8.
26	Vr.	Hij reisde zijnen weg met blijdschap. Hand. 8:39.
27	Zat.	Mijn woord zal niet ledig tot mij wederkeren. Jesaja 55:11.
28	Zon.	Iedere boom wordt uit zijn vrucht gekend. Luc. 6:44.
29	M.	Die oprecht wandelt, zal behouden worden. Spreuk. 28:18.
30	Din.	Kwade samensprekingen bederven goede zeden. 1 Co-rinthen 15:33.

PAN-AFRIC VOETSCHOEISEL.

Beste en Goedkoopste
Voetschoeisel in Zuid-Afrika.

JULIE.

1	W.	Wij zijn geen kunstig verdichte fabelen gevolgd. 2 Pet. 1:16.
2	Don.	Als er geen wijze raadslagen zijn, vervalt het volk. Spreuk. 11:14.
	Vr.	Laat de kinderkens tot mij komen. Marc. 10:14.
4	Zat.	Zie, ik heb uwe ongerechtigheid van U weggenomen. Zacharia 3:4.
5	Zon.	Vrees niet, van nu aan zult gij menschen vangen. Luc. 5:10.
6	M.	Werpt uw brood op het water. Pred. 11:1.
7	Din.	Hoe zullen wij ontvlieden, indien wij op zoo groote zaligheid geen acht geven. Hebr. 2:3.
8	W.	Is er geen balsem in Gilead? Jeremia 8:22.
9	Don.	Bidt gijl. voor mij tot den Heere. Hand. 8:24.
10	Vr.	En Noach bouwde den Heere een altaar. Genesis 8:20.
11	Zat.	De laatste vijand, die teniet gedaan wordt, is de dood. 1 Corinthen 15:26.
12	Zon.	Geeft dengene, die iets van U bidt. Matth. 5:42.
13	M.	Zal het goed zijn, als hij U zal onderzoeken. Job 13:9.
14	Din.	Hoe zou een mensch rechtvaardig zijn bij God? Job 25:4.
15	W.	Tracht niet naar hooge dingen. Rom. 12:16.
16	Don.	Gij alleen kunt het niet doen. Exodus 18:18.
17	Vr.	Steek uw zwaard in de schede. Johannes 18:11.
18	Zat.	De Heer zal niet altoos twisten. Psalm 103:9.
19	Zon.	Ik word innerlijk met ontferming bewogen over de schare. Marc. 8:2.
20	M.	Vertrouwt niet op een voornaamsten vriend. Micha 7:5.
21	Din.	Wordt toornig en zondig niet. Ephese 5:26.
22	W.	Tweeërlei weegsteen is den Heere een gruwel. Spr. 20:10.
23	Don.	Gij zijt onze heerlijkheid en onze blijdschap. 1 Thessal. 3:5.
24	Vr.	Ploegt de ploeger den geheelen dag, om te zaaien. Jesaja 28:24.
25	Zat.	Toets mijne nieren en mijn hart. Psalm 26:3.
26	Zon.	Hij leerde hen als machthebbende. Matth. 7:29.
27	M.	Welgelukzalig is de man, die gedurig vreest. Spreuk. 28:14.
28	Din.	Indien gij naar het vleesch leeft, zult gij sterven. Rom. 8:13.
29	W.	Gij hebt al mijne zonden achter uwen rug geworpen. Jesaja 38:17.
30	Don.	De Heer verheft den geringe uit het stof. 1 Samuel 2:8.
31	Vr.	Mijne schapen hooren mijne stem. Johannes 10:27.

MARKET BOOT STORES, PRETORIA,
— Agenten voor PAN-AFRIC Voetschoeisel. —
303, Kerk Straat, Pretoria.

AUGUSTUS.

1	Zat.	O, mijn volk, wat heb ik U gedaan. Micha 6:3.
2	Zon.	Geef rekenschap van U rentmeesterschap. Luc. 16:2.
3	M.	Een goedertieren mensch, doet zijne ziel wel. Spreuk. 11:17.
4	Din.	Volhardt in het gebed. Rom. 12:12.
5	W.	Zaai uw zaad in den morgenstond. Pred. 11:6.
6	Don.	Het Woord Gods is levend en krachtig. Hebr. 4:12.
7	Vr.	De Heere God is de waarheid. Jeremia 10:10.
8	Zat.	Heere Jezus, ontvang mijnen Geest. Hand. 7:59.
9	Zon.	Mijn huis is een huis des gebeds. Luc. 19:46.
10	M.	Ik zal mijn knecht, de Spruit, doen komen. Zach. 3:8.
11	Din.	Benaarstig U om Uwe roeping en verkiezing vast te maken. 1 Petr. 1:10.
12	W.	Mijn Geest zal niet eeuwig twisten met den mensch. Genesis 6:3.
13	Don.	Indien Christus niet opgewekt is, zo is Uw geloof te vergeefs. 1 Cor. 15:17.
14	Vr.	Vraagt naar den Heer en zijne sterkte. Psalm 105:4.
15	Zat.	Ik bid niet, dat gij hen wegneemt uit de wereld. Joh. 17:15.
16	Zon.	Die zich zelven verhoogt, zal vernederd worden. Luc. 18:14.
17	M.	Van het kwade te wijken is het verstand. Job 28:28.
18	Din.	Gij weet niet, wat gij begeert. Marc. 10:38.
19	W.	Wie zijn vader of moeder vloekt, zal gedood worden. Exodus 21:17.
20	Don.	Dwaalt niet: God laat zich niet bespotten. Galaten 6:7.
21	Vr.	Ikabod, de eer is weggevoerd uit Israel. 1 Samuel 4:21.
22	Zat.	Alle ongerechtigheid is zonde. 1 Johannes 5:17.
23	Zon.	Hij heeft alles welgedaan. Marc. 7:37.
24	M.	Beroem U niet over den dag van morgen. Spreuk. 27:1.
25	Din.	Met het hart gelooft men ter rechtvaardigheid. Rom. 10:10.
26	W.	Ik zoek Uw aangezicht o Heer. Psalm 27:8.
27	Don.	Benaarstig U, om U zelven Gode beproefd voor te stellen. 2 Tim. 2:15.
28	Vr.	In U zullen alle geslachten der aarde gezegend worden. Genesis 12:3.
29	Zat.	Hebt vurige liefde tot elkander. 1 Petrus 4:8.
30	Zon.	Alle dingen zijn mij van mijnen vader overgegeven. Luc. 10:22.
31	M.	Wij zullen ook zijn, gelijk als alle volken. 1 Samuel 8:20.

Ondersteun Koloniale Industries en draag

PAN-AFRIC SCHOENEN.

Schrijf om geïllustreerde Prijslijst aan Rostbus 78, Johannesburg.

SEPTEMBER.

1	Din.	Ik ben de Heer, hun God en Ik zal ze verhooren. Zach. 10:6.
2	W.	Voegt bij uw geloof deugd, en bij de deugd kennis. 2 Petrus 1:5.
3	Don.	De Heere heeft groote dingen gedaan. Joel 2:21.
4	Vr.	Geeft den keizer, wat des keizers is, en Gode, wat Gods is. Marc. 12:17.
5	Zat.	De Heere opent de oogen der blinden. Psalm 146:8.
6	Zon.	Jezus, Meester, ontferm U onzer. Luc. 17:13.
7	M.	De hand des vlijtigen zal heerschen. Spreuk. 12:24.
8	Din.	Een iegelijk, die in Hem gelooft, zal niet beschaamd worden. Rom. 9:33.
9	W.	Laat af van kwaad doen. Jesaja 1:16.
10	Don.	Ziende op den oversten Leidsman des geloofs. Hebr. 12:2.
11	Vr.	Zal ook een Moorman zijn huid veranderen? Jeremia 13:23.
12	Zat.	De Allerhoogste woont niet in tempelen met handen gemaakt. Hand. 7:48.
13	Zon.	Zoek eerst het Koninkrijk Gods en zijne gerechtigheid. Matth. 6:33.
14	M.	God legt den mensch niet te veel op. Job 34:23.
15	Din.	Verzorgt het vleesch niet tot begeerlijkheid. Rom. 13:14.
16	W.	En hij stierf. Genesis 5:5.
17	Don.	Zijt kinderen in de boosheid. 1 Corinthen 14:20.
18	Vr.	Ik zal U loven onder de volken o Heere. Psalm 108:3.
19	Zat.	Ik heb de wereld overwonnen. Johannes 16:33.
20	Zon.	God heeft zijn volk bezocht. Luc. 7:16.
21	M.	De oversten Uws volks zult gij niet lasteren. Exodus 22:28.
22	Din.	Draagt elkanders lasten en vervult alzoo de Wet van Christus. Galaten 6:2.
23	W.	De Heer is mijn sterkte en mijn hulp. Psalm 28:7.
24	Don.	Ik heb den goeden strijd gestreden. 2 Timotheus 4:7.
25	Vr.	Zie ik heb U in de beide handpalmen begraven. Jes. 49:16.
26	Zat.	Wacht u, een iegelijk van zijnen vriend. Jeremia 9:4.
27	Zon.	Is het geoorloofd op den Sabbath gezond te maken. Luc. 14:3.
28	M.	Zet de oude palen niet terug. Spreuken 23:10.
29	Din.	Gij weet niet in welke ure Uw Heer komen zal. Matth. 22:42.
30	W.	Leid mij op den eeuwigen weg. Psalm 139:24.

De laatste modes in Voetschoeisel, ingevoerd of Zuid-Afrikaans gemaakt.

Schrijft om Katalogus,

Postbus 78, Johannesburg, of Market Boot Stores, Pretoria.

H. Groeneveld,

POSTBUS 102.

TELEFOON 794.

Het beste huis voor:

WAPENS en

AMMUNITIE

voor Schietschijf en Sports.

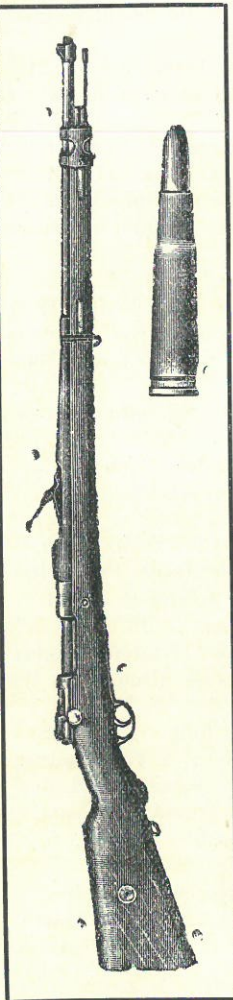
VISCHTUIG,

NETTEN,

VUURWERK,

enz.

VRAAG VOOR GEILLUSTREERDE PRIJSLIJST.

Marktgebouwen,

Kerkstraat Oost,

PRETORIA.

OCTOBER.

1	Don.	De Heere is mijn God. Zach. 13:9.
2	Vr.	Zie toe, dat U niemand verleide. Marc. 13:5.
3	Zat.	Ik zal Israel zijn als de dauw. Hosea 14:6.
4	Zon.	Wat dunkt U van den Christus? Matth. 22:42.
5	M.	Verneder U onder de krachtige hand Gods. 1 Petrus 5:6.
6	Din.	De rechtvaardige haat leugentaal. Spreuk. 13:5.
7	W.	Deze Geest getuigt met onzen Geest, dat wij kinderen Gods zijn. Rom. 8:16.
8	Don.	Wee den genen, die het kwade goed heeten en het goede kwaad. Jesaja 5:20.
9	Vr.	Dien de Heere liefheeft kastijdt Hij. Hebr. 12:6.
10	Zat.	Mijne oogen zijn op al hunne wegen. Jeremia 16:17.
11	Zon.	Sta op, neem Uw bed op, en ga heen naar Uw huis? Matth. 9:6.
12	M.	Wie is een Leeraar, gelijk God. Job 36:22.
13	Din.	God was met hem. Hand. 7:9.
14	W.	Waarom is Uw aangezicht vervallen. Genesis 4:6.
15	Don.	En nu blijft geloof, hoop en liefde. 1 Cor. 13:13.
16	Vr.	De werken des Heeren zijn groot. Psalm 111:2.
17	Zat.	Gij hebt mij niet uitverkoren, maar Ik heb U uitverkoren. Johan. 15:16.
18	Zon.	Velen zijn geroepen, maar weinigen uitverkoren. Matth. 22:14.
19	M.	Toon mij Uwe heerlijkheid. Exodus 33:18.
20	Din.	Spreek hetgeen der gezonde leer betaamt. Titus 2:1.
21	W.	Dit volk keert zich niet, tot dien, die het slaat. Jesaja 9:12.
22	Don.	Heb een afkeer van het booze. Romeinen 13:9.
23	Vr.	Geef den duivel geen plaats. Ephese 4:27.
24	Zat.	De Heer zal zijn volk zegenen met vrede. Ps. 29:11.
25	Zon.	Uw kind leeft. Johannes 4:51.
26	M.	Leer den jongen de eerste beginselen naar den eisch zijns wegs. Spreuk. 22:6.
27	Din.	Weet gij niet, dat uwe lichamen, leden van Christus zijn. 1 Kor. 6:15.
28	W.	Ik leef, doch niet meer ik. Christus leeft in mij. Gal. 2:20.
29	Don.	Als ik zwak ben, ben ik machtig. 2 Cor. 12:10.
30	Vr.	Gij zijt de Christus, de Zoon des levenden Gods. Matth. 12:16.
31	Zat.	Christus heeft ons verlost van den vloek der wet. Gal. 3:13.

PAN-AFRIC SHOE CO.,

Wij zenden Goederen naar uwe Statie.

Kontant bij Aflevering.

NOVEMBER.

1	Zon	Waar twee of drie vergaderd zijn, in mijnen Naam, daar ben ik in hun midden. Matth. 18:20.
2	M.	Loof de Heer mijne ziel en vergeet geene zijner weldaden. Psalm 103:2.
3	Din.	Gij waart als dwalende schapen. 1 Petrus 2:25.
4	W.	De weg der goddeloozen is den Heere een gruwel. Spreuk. 15:9.
5	Don.	Het bedenken des Geestes is het leven en vrede. Rom. 8:6.
6	Vr.	Wee dengenen, die ongerechte inzettingen inzetten. Jesaja 10:1.
7	Zat.	Onze God is een verterend vuur. Hebr. 12:29.
8	Zon.	Het Evangelie moet gepredikt worden onder alle volken. Marc. 13:10.
9	M.	Gij vermoet den Heer met uwe woorden. Maleachi 3:17.
10	Din.	Den Almachtige kunnen wij niet uitvinden. Job 37:23.
11	W.	Indien een ding uit God is, kunt gij het niet breken. Hand. 5:39.
12	Don.	Waar zijt gij? Genesis 3:9.
13	Vr.	De liefde verblijdt zich niet in de ongerechtigheid. 1 Cor. 13:6.
14	Zat.	Zij zullen mij tot een volk zijn, en Ik zal hun tot een God zijn. Jeremia 24:7.
15	Zon.	Geloofd gij dat ik dat doen kan. Matth. 9:28.
16	M.	Ik heb U gekend in de woestijn. Hosea 13:5.
17	Din.	Dat een iegelijk van ons zijn naaste behage ten goede. Rom. 15:2.
18	W.	Des daglooners arbeidsloon zal bij U niet vernachten. Leviticus 19:12.
19	Don.	Toon ons den Vader en het is ons genoeg. Joh. 14:8.
20	Vr.	De goddelooze heeft vele smarten. Psalm 32:10.
21	Zat.	Ik doe de genade Gods niet te niet. Galaten 2:21.
22	Zon.	Deze is waarlijk de Profeet, die in de wereld komen zou. Joh. 6:14.
23	M.	Heb den slaap niet lief, opdat gij niet arm wordt. Spreuk. 20:13.
24	Din.	Een iegelijk blijve in de beroeping, waarin hij geroepen is. 1 Kor. 7:20.
25	W.	Ik heb lief, want de Heere hoort mijne stem. Ps. 116:1.
26	Don.	Werpt uwe vrijoedigheid niet weg. Hebreë 10:35.
27	Vr.	Heilig, heilig, heilig is de Heere der Heirscharen. Jes. 6:3.
28	Zat.	Heere, hoor naar mijne stem. Psalm 130:2.
29	Zon.	De Heer heeft deze van noode. Matth. 21:3.
30	M.	De Heere vernietigt den raad der Heidenen. Ps. 33:10.

DECEMBER.

1	Din.	U, daarentegen, die Mijnen Naam vreest, zal de zon der gerechtigheid opgaan. Mal. 4:2.
2	W.	Hebt de broederschap lief. 1 Petr. 2:17.
3	Don.	Die overtreding bedekt, zoekt liefde. Spreuk. 17:9.
4	Vr.	De armen hebt gij altijd met U. Marc. 14:7.
5	Zat.	God is mijn heil, ik zal vertrouwen en niet vreezen. Jesaja 12:2.
6	Zon.	Mijne woorden zullen niet voorbijgaan. Luc. 21:33.
7	M.	Vergeet de weldadigheid en de mededeelzaamheid niet. Hebr. 13:16.
8	Din.	Dient den Koning van Babel. Jeremia 27:16.
9	W.	Gij hebt den menschen niet gelogen, maar Gode. Hand. 5:4.
10	Don.	Het is niet goed, dat de mensch alleen zij. Genesis 2:17.
11	Vr.	De liefde is langmoedig. 1 Corinthen 14:4.
12	Zat.	Gij hebt bij Uwen knecht goed gedaan, Heere Ps. 119:65.
13	Zon.	Zalig is hij, die aan mij niet zal geërgerd worden. Matth. 11:6.
14	M.	Zij hebben wind gezaaid, en zullen een wervelwind maaien. Hosea 8:7.
15	Din.	Ik leg mijn hand op mijn mond. Job 39:37.
16	W.	Stelt Uwe leden niet der zonde tot wapenen der ongerechtigheid. Rom. 6:13.
17	Don.	In Uwe hand stel ik mijnen geest. Psalm 31:6.
18	Vr.	Richt weder op trage handen en slappe knieën. Hebr. 12:12.
19	Zat.	Zie ik zal wat nieuws maken. Jesaja 43:19.
20	Zon.	Ik ben niet waardig zijn schoenriem te ontbinden. Joh. 1:27.
21	M.	Tweeërlei weegsteen is den Heere een gruwel. Spr. 20:23.
22	Din.	De meeste van U zal uw dienaar zijn. Matth. 23:11.
23	W.	Een kind is ons geboren, een Zoon is ons gegeven. Jes. 9:5.
24	Don.	Zoo velen als gij in Christus gedoopt zijt, hebt gij Christus aangedaan. Galaten 3:27.
25	Vr.	Kerstfeest. In den beginne was het Woord. Joh. 1:1.
26	Zat.	Gij hebt niet gewild. Matth. 23:37.
27	Zon.	Heere, maar wat zal deze? Joh. 21:21.
28	M.	Voor het grauwe haar zult gij opstaan. Leviticus 19:32.
29	Din.	Uw hart worde niet ontroerd. Johannes 14:1.
30	W.	Wij vliegen daarhenen. Psalm 90:10.
31	Don.	Ik ben de Alfa en de Omega. Openbaring 22:13.

— Schrijf om geïllustreerde Katalogus —

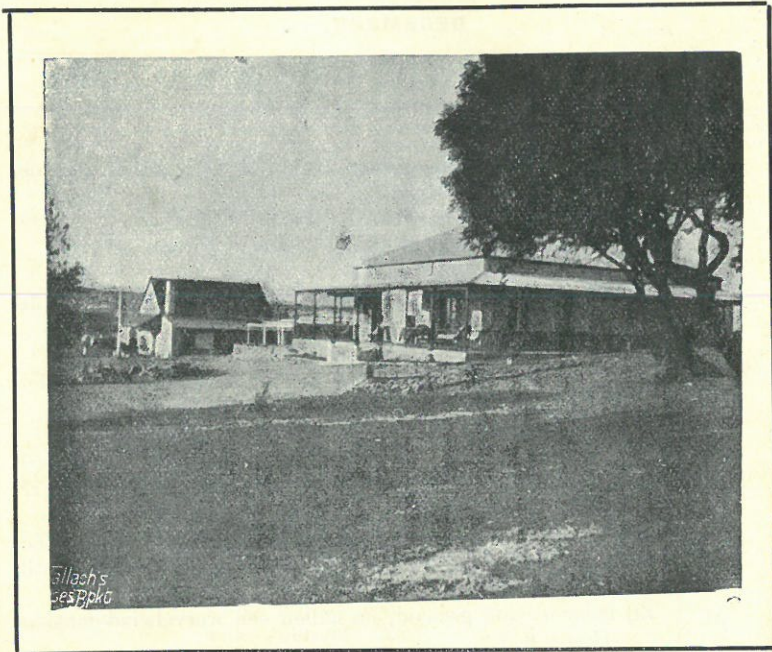
PAN-AFRIC SHOE CO.,

Johannesburg.

Postbus 78.

Onze Stevels worden in Johannesburg gemaakt door blanke Arbeiders van Zuid-Afrikaans Leder en hebben 18 gouden en zilveren medailles verworven.

PAN-AFRIC SHOE CO.

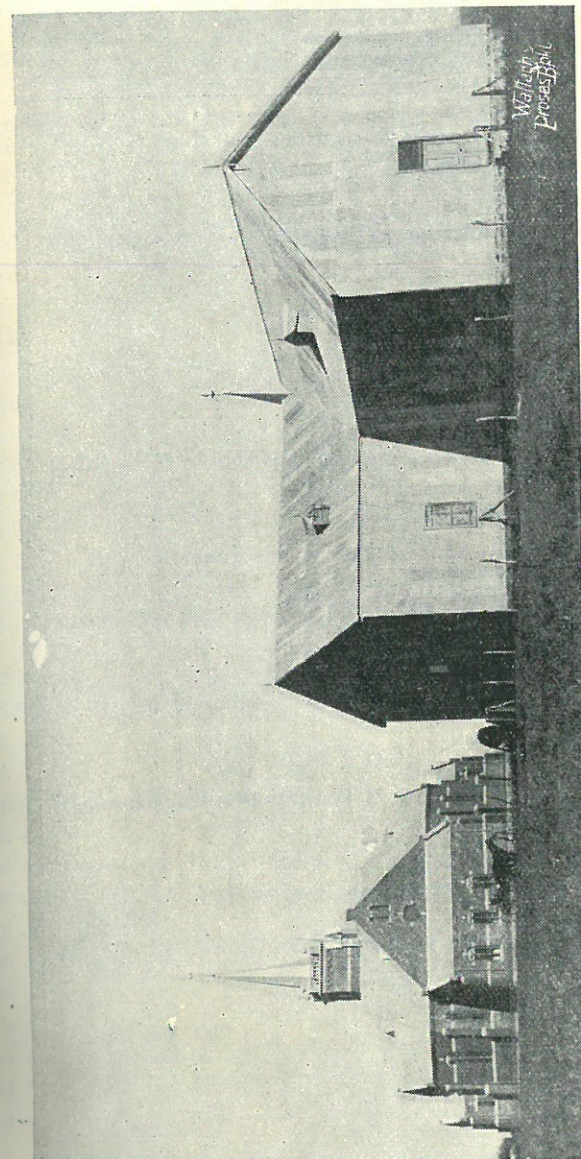
ZUID AFRIKAANS HOSPITAAL EN DIAKONESSENHUIS, PRETORIA.

Dit Nationale Hospitaal is een Privaat Hospitaal, dat staat onder de bekwame leiding van Zuster König en een staf van ervaren verpleegsters. Patienten worden in dit Hospitaal toegesproken **in hun eigen taal**, en liefderijke en zorgvuldige verpleging in een Christelijke omgeving worden aan hen gewaarborgd. De patienten worden behandeld door hun eigen doktoren.

Verplegingskosten van af 10/- per dag. Voor opname wende men zich tot de Direktriese Zuster König, Walkerstraat 463; telefoon 863.—Telegram-adres "Ziekenhuis".

HET BESTUUR:

Generaal C. F. Beyers,	H. C. Jorissen.
Voorzitter.	Ds. S. O. Los.
Ds. H. D. van Broekhuizen.	L. L. Steen.
C. J. Bisschoff.	T. N. de Villiers.
F. C. Eloff.	P. I. Wicht.
Ds. H. Fourie.	Eere-Sekretaris.
Louis J. Jacobsz.	A. D. Roosegaarde Bisschop,

Oude (rechts) en nieuwe (links) Kerk te Erasmusdorp; de laatste ingewijd 12 April 1913.

JANUARIE, 31 DAGEN.

Dag der		MAANSVERANDERINGEN. 4, Eerste Kwartier, 3,9 n.m. 12, Volle Maan, 7,9 v.m. 19, Laatste Kwartier, 2,30 v.m. 26, Nieuwe Maan, 8,34 v.m.	Zons	
Week.	Maand.		opg. ond.	
			Spoorweg-tijd.	
D	1	Verschijsing van de Almanak der Ned Herv. Kerk, 1907.	u.m. 5 19	u.m. 7 3
V	2		5 19	7 3
Z	3		5 20	7 3
Z	4	Remonstranten door de Dortse Synode veroordeeld, 1619.	5 21	7 3
M	5		5 22	7 3
D	6		5 23	7 3
W	7		5 23	7 4
D	8		5 24	7 4
V	9		5 25	7 4
Z	10		5 25	7 4
Z	11	Afscheiding van de Gereformeerde kerk in Z. A., 1859.	5 26	7 4
M	12		5 27	7 4
D	13		5 28	7 4
W	14	Inwijding van de Herv. kerk te Wolmaransstad, 1911.	5 29	7 4
D	15		5 30	7 4
V	16	De Dortse Leerregels plechtiglik in de kerk te Dordrecht afgelezen, 1619.	5 30	7 4
Z	17		5 31	7 4
Z	18		5 32	7 4
M	19		5 33	7 3
D	20		5 33	7 3
W	21	Inzegening v. Ds. H. C. M. Fourie te Bronkhorstspuit, '11	5 34	7 3
D	22		5 53	7 3
V	23		5 36	7 2
Z	24		5 36	7 2
Z	25		5 37	7 2
M	26		5 38	7 2
D	27		5 39	7 1
W	28		5 40	7 1
D	29		5 40	7 1
V	30		5 41	7 0
Z	31		5 42	7 0

Indien U Stevels wil hebben die goed zullen dragen, er goed zullen uitzien en net passen, schrijf aan de
PAN-AFRIC SHOE CO. om Prijslijst.

FEBRUARIE, 28 DAGEN.

Dag der		MAANSVERANDERINGEN. 3, Eerste Kwartier, 12,33 n.m. 10, Volle Maan, 7,35 n.m. 17, Laatste Kwartier, 11,23 v.m. 26, Nieuwe Maan, 2,2 v.m,	Zons	
Week.	Maand		opg. ond.	
			Spoorweg-tijd.	
			u m.	u m
Z	1		5 42	7 0
M	2		5 43	6 59
D	3		5 44	6 59
W	4		5 44	6 58
D	5		5 45	6 58
V	6		5 46	6 57
Z	7		5 47	6 56
Z	8		5 48	6 55
M	9		5 48	6 55
D	10		5 49	6 54
W	11		5 49	6 54
D	12		5 50	6 53
V	13		5 51	6 52
Z	14		5 51	6 52
Z	15		5 52	6 51
M	16		5 53	6 50
D	17		5 54	6 49
W	18	Martin Luther gestorven, 1546	5 54	6 49
D	19		5 55	6 48
V	20		5 56	6 47
Z	21	Ds. C. W. du Toit geboren, 1842.	5 57	6 46
Z	22		5 57	6 45
M	23		5 58	6 44
D	24	Inwijding van het Ned. Herv. Kerkgebouw te Potchefstroom, 1866.	5 58	6 43
W	25	Inwijding van het Ned. Herv. Kerkgebouw te Pretoria, 1905.	5 59	6 42
D	26		5 59	6 41
V	27	Slag van Amajuba, 1881.	6 0	6 40
Z	28		6 1	6 40

Zit op de stoep en koop uw Stevels. U kan dit doen door te schrijven aan de PAN-AFRIC, en een Prijslijst te vragen.
Postbus 78, Johannesburg.